

Universitätsbibliothek Wuppertal

Ivstiniani Avgvsti Historia

Procopius <Caesariensis>

Lugduni, 1594

Liber I

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-147](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-147)

quidem res sic se cum Romæis habuerunt. Ego vero nunc ad bellum venio Gothicum.

PROCOPII DE BELLO PERSICO
& Vandilico lib. II. Raphaele Volaterrano
interprete. FINIS.

PROCOPII DE BELLO GOTHORVM

LIBER I. PER CHRISTOPHORVM PERSONAM

Romanum, in Latinum traductus.

Romanum, in Latinum traductus.

BREVIARIVM.

1 Romanorum cum Gothis & aliis barbaris pernicioſa ſocietas. Gothorum in Rom. imperium tumultus. Rauenne à Gothis obſeſſe deſcriptio, & pacis conditiones, Cedes Odoacri, cui Theodoricus ſuccedit.

2 Mortis Theodorici occaſio. Atalarici & Amalaffunte gubernatio. Gothorum oratio improba. Atalarici corruptio Amalaffuntam matrem ad noua conſilia & amulorum cedem impellit. Procopy de diſciſis in eccleſia

iudicium.

3 Atalarici morbus & Amalaffunte conſilia, Iuſtiniani ad Amalaffuntam literæ. Eiſdem reſpoſum. Italiam I. Iuniano offerre & Theodati rapacitatem coerces. Atalarici mors. Colloquium Amalaffunte cum Theodato, qui periurus & ingratus apparet.

4 Caycer & mors Amalaffunte. Bellum contra Gothos Belſario committitur, cuius felicitas deſcripta. Iuſtiniano Theodatus Sicilia cedit, & alia promittit.

5 *Nonæ Theodati artes & ad Iustinianū literæ. Gothicum bellum in Dalmatia. Inconstantia, perfidia, & immanitas Theodati.*

6 *Iustiniani ad Gothos epistola. Belli Dalmatici continuatio. Belisarij ad Neapolim accessus, ad obsessos oratio.*

7 *Pastor & Asclepiodotus Neapolitani Theores seditionem impediūt. Ad Neapolitanos oratio Pastoris. Theodati ignauia & impietas.*

8 *Belisarij humanitas erga obsessos & obtestatio. Per aqueductum oppugnatores Neapolim ingrediuntur. Iudeorū in propugnando virtus. Urbis directio. Oratio Belisarij ad suos iā victores.*

9 *Clementer actum in victos. Pastoris & Asclepiodoti interitus. Theodatus in suspensionem Gothis venit, abdicatur, & interficitur.*

10 *Vittiges in Theodati locum suffectus, orationem de bello renouando habet ad milites. Lenderim Rome relinquit cum præsi-*

dio. Mothassantam ducit uxorem. Partium orbis consideratio. Quorūdam populorum, præsertim Gothorū, recensio breuis.

11 *Varia horum populorū bella paucis indicata. Amalaricus Visigothorū princeps uxorem Francie regis filiam ad Arianismum cogit, & à sacro interficitur. Visigothi se in Hispaniam conferunt.*

12 *Vittigis ad suos oratio. Gothi Francus Gallia cedunt. Romani Belisarium vocant, qui urbem ingreditur.*

13 *Multorum populorum factæ deditiones. Regionum in Italia, quibus imperabant Gothi, descriptio. Dalmaticum bellum renouatum.*

14 *Iracundia præcepti Vittigis. Belisarij prudentia, incauta deinde sedacris dimicatio.*

15 *Satellitum Belisarij virtus. Ille sine vulnere vincit. Cum suis à Romanis exclusus magnanimum facinus edit. Visandri fortis Gothi, casus inopinatus. Vittiges Romanos & Græcos incescit conuictis. Belisarij*

sarij fiducia.

16 *Urbs obsidio, portae, situs, munitiones, aqueductus. Belisarij vigilantia, & industria, Gothorumque conatus contrarij. Ludus puerilis mirus & ominusus.*

17 *Inconstantia populi Rom. Gothorum Legatorum ad Belisarium oratio, eiusdemque responsum. Hostis ipse Belisarium laudat. Arietum structura. Belisarij prudentia, fortitudo & sagittandi peritia. Hostes à mœnibus repulsi.*

18 *Strategema Vittigis. Per Hadriani molem urbs prope capta. Statuarum fragmenta Gothi propelluntur, & nouo mortis genere quidam eorum occumbit.*

19 *Ad Viuarium Vittigis urbem inuadit. Gothorum tormenta cremata, & horrenda strages. Belisarij epistola ad imperatorem qui subsidia mittit. Imaginis Theodorici mirum portentum. Sibyllæ o-*

racula.

20 *Imbelles ex urbe discedunt. Syluerius Papa relegatur. Prudentia Belisarij. Vittigis in Senatorios obsides immanitas.*

21 *Noua Gothorum consilia, ut urbe potirentur. Supplemento accepto Belisarius vario strategemate hostem fatigat. Vittigis vicissim aduersarios suos laesit, sed infeliciter admodum.*

22 *Vnde Belisarius, quem omnes admirantur, hostem se superaturum conijcit. Ad milites oratio hortatoria ad prelium. Severitati suorum diuersa ratione consulit.*

23 *Fortium quorundam virosum postulata. Vittigis ad milites oratio, & aciei Gothice dispositio. Gothorum error.*

24 *Romanorum & Gothorum pugna. In Romano exercitu confusio. Gothi victores castris expellunt, & quibusdam belliducibus interfectis, referunt pedem.*

*Iugentium
inter ma-
gnos popu-
lorum origi-
nes in spe-
cie exigua:*

OTHORVM perscripturus nunc
deniq; bellum, ea imprimis edisse-
ram, quæ Gothis item & Italis an-
tequam inter se armis decerneret,
contigere. Zenone itaque Byzan-
tij imperante, Augustus occiden-
tis tenebat imperium, quem & Augustulū idcirco

*Cum populis
profanis &
barbaris
perniciosa
est societas.*

uocitabant Romani, quia puer admodum regnum
susceperat: quod utiq; illi Orestes pater, vir quidē
sapientissimus, gubernabat, Romani verō antehac
paulo Sciros Alanosq; & Gothicas alias huiusmo-
dinationes in societatem ascuerant. Vnde ab Ala-
richo Antalāq; Gothorum tunc ducibus ingentia
sunt mala perpeSSI, barbarorum præsertim florenti-
bus in Italia rebus. Nam Romanorum adeo princi-
pum ea tempestate defecerat dignitas: ut sub decē-
te societatis & fœderum nomine, a peregrinis vim
& barbaris passi, ita violarentur, ut impudenter ac
nefarie ad pleraque cogerentur iniuri, quum illi
æquum iam ducerent, omnibus Italiae agris ut sibi
concederetur, quorum tertiam antea partem Ore-
stem Gothis iusserant impartiri, quem statim quā
haud quaquam facturū id se fateretur, interfecere.
Erat autem Odoacer inter Italos quidam, Orestis
armiger quondam, qui Gothis omnia pro eorū ar-
bitrio exequuturum se obtulit, si Romanorū prin-
cipem se constituerent. Hoc pacto quū sibi tyrannidem
cōparasset, Augustulo ipso imperatore sine
offensione alia vlla permissio, in priuati hominis mo-
rem vitam ut duceret, ac tertia Italici agri parte
barbaris contributa, cum hisque inita firmitus so-
cietate, ad decimum annum tyrannidem stabiliiuit.

*Ex socio im-
probis tan-
dem fit do-
minus.*

Per id tempus & Gothi, qui imperatoris permissu
Thraciam incolabant, aduersus Romanos Theo-
derico duce, viro tunc quidem Zenonis Byzan-
tij imperantis beneficio patricio, & consulari, arma
sustu-

sustulerant. Sed imperator Zenon, qui optimè dis-
 ponere præsentia percallebat, Theodericum vt
 Italiam peteret, monet, & Odoacro tyranno in po-
 te statem redacto, Hesperia principatum sibi Go-
 thisque pararet, illi id longe plurimum condu-
 cturum affirmans, cætera præstanti ac senatorio
 viro, vt tyranno deuicto, Romanis & Italicis cete-
 ris imperitaret, quam secum, vt imperatore, incon-
 sideratus velit armis decernere, ac tantum inire
 dubiæ belli fortunæ discrimen. Theodericus verò
 imperatoris persuasione & consilio delectatus, e
 Thracia Italiam versus iter suscepit, vniuerso Go-
 thorum populo se prosequente, curribus impositis
 liberis coniugibusque, & supellectili omni, quam-
 cunque poterant secum deferre: vbi verò quam-
 proxime ad Ionicum sinum est ventum, quum nul-
 læ in præsentia paratæ essent ad traiciendum ex-
 ercitus naues, circumito Ionico sinu, per Taulan-
 tiorum agrum, aliorumque nationem, & finitima-
 rum iter Gothi fecere, quibus aduenientibus, Odo-
 acri milites occurrerunt, & bello sæpe deuicti, cum
 duce vnâ intra Raennam sese & alia munitissi-
 ma loca continuere. Dum interea igitur Gothi hos
 obsiderent, cætera munimenta, quibusvis poterant
 modis circumiecta cepere. Cæsenam tamen præsi-
 dium Odoacri habentem, quod à Raenna stadiis
 abest trecentis, Raennamque ipsam, in qua Odo-
 acer tyrannus erat, nec obsessorum deditioe, nec
 vi aliqua potuere in potestatem redigere. Raen-
 næ siquidem ciuitas ea, quum clementer edito si-
 ta sit loco, & in postrema Ionici sinus parte, sta-
 diis duobus interpollata, quò minus maritima sit,
 nec nauibus quidem videtur, nec pedestribus co-
 piis aditu sat facilis: siquidem huius ad litus sub-
 duci naues nil possunt, quum mare ipsum impedi-
 mento sit, cõfragosum suapte natura vadosisque:

*Princeps
 prudens bel-
 li procellam
 à se tempo-
 sine auer-
 tit.*

*Qua nobis
 placent li-
 biter sequi-
 mur & ex-
 sequimur.*

*Ita populis
 committun-
 tur iusto Dei
 iudicio, ho-
 minum ser-
 uiam oppri-
 mente.*

*Situs Raen-
 nae.*

id nanque non minus quam per stadia ferme triginta syrtis facit. Vnde id littus vel proximè adnauigantibus præ fyrrium continuatione & copia, prouolucul abesse apparet, nec pedestri exercitui peruium est. Padus nanque, quem & Eridanum dicunt, è Celticis montibus ea delatus, & alij nauigabiles amnes cum paludibus circumiectis urbem hanc circumplexi, vndequaue irriguam reddunt. Quo sanè in loco in dies singulos mirandum quid accidit. Mare nanque in fluminis speciem, summo diluculo in continentem infertur, ac terræ tantum exæstuando inuadit, quantum vna diei itineris expeditus vir quispiam conficere posset, atque adeo vt mediterraneum locum satis idoneum ad nauigandum efficiat: rursus deinde circa ferum diei, inundatione soluta, æstu reciprocante, emissas in se vndas reducit. Vnde quicumque in ciuitatem vel inferre necessaria volunt, vel quacunque de causa onera inde efferre, nauibus ea primum imponunt, hisque in locum subtractis, vnde fieri traiectus solet, æstum opperiantur: quo inuadente sensim vndis nauigia subleuata, cursum tenent ià destinatum, in hisque & nauæ navali operi, ac simul remigio inhærentes, eue stigio nauigant, quod vtique non solum Rauennate in agro, sed passim per eius regionis littora in Aquileiam vsque urbem perpetuo fit, haud tamen per omne tempus veleundem in modum id fieri contingit. nam cum imminuitur luna, & lucis præ se paululum tulerit, haudquaquam tam valide salum exæstuat, sed semilunio ad semilunium alterum vehementior ea inundatio excitatur. Sed de his hæcenus. Theodericus verò in Rauennæ obsidione, quum annum iam tertium contriuisset, Gothique ipsi diutius hanc obsidendo, tedio ac molestia afficerentur, & Odoacri insuper milites necessarium rerum vrgerentur

*Padus ad
Rauennam
fluens.*

*Æstus ma-
rinus ad
Rauennam.*

*Obsessa triū
mno Raue-
na.*

gerentur inopia, conuētum adiuicem est, Rauennā antistitis interuentu pacificantis, Theodericus Odoacérque æqua ac simili forte ea in vrbe vt uerent, paritérque potirétur imperio. Quibus conuentionibus aliquandiu vtrinque seruatis, Theodericus per causam, quòd in se machinatus insidias esset, Odoacrum ad epulas fraudulēter uocatum, cum occidisset, barbaris sibi & hostibus conciliatis, qui reliqui fuerant, Gothorum solus & Italicensiu imperium tenuit, Romani tamen imperatoris nec insignia quidem, nec nomen sibi desumpsit: sed quoad uixit rex est appellatus, quo nomine suos barbari nuncupant duces. Is itaque suis sic præerat subditis, vt omnibus ornamentis, quæ uerò imperatori congruerent, se communiret. nam & iustitiæ studuit plurimum, legibus firmiter obseruatis, & à circumiectis & finitimis barbaris Italiæ agros ad securitatem tutatus est, quippe qui ad magnanimitatis & sapientiæ summum fastigium peruenisset, atque adeò, vt in subiectos, nec minimum quippiam ad iniuriam exerceret, nec cuiquam sibi id fortè insinuanti assentiretur, præter id vnum, vt Gothi agrum, quem Odoacer suæ dederat factionis hominibus, inter se partirétur. Erat autè Theodericus fama quidem tyrannus, re tamen præ se veri specimen imperatoris ferebat, vt qui vel eorum, qui à principio ea in dignitate probiores fuissent, nemini inferior fuerit: & Gothos item ac Italos pari quadam ac summa beneuolentia suaapte humanitate prosequēbatur, ita vt omnes (quod ueritque difficilimum est) eius imperium oblectaret. In ciuilibus nanque & publicis rebus tractādis uariā nimirum sunt mortalium uota, & sæpe id accidit, præsens imperium his quidem & de improuiso vt placeat, quibus uoluptati sunt quæ geruntur, vel vt mœtore afficiantur, quibus aliter longè ac

T. j.

*Pacis con-
ditiones.*

*Odoacri ca-
des. Interse-
stor impius
Orestis mani-
bus dat po-
nas.*

*Theodori-
cus Italia
rex.*

*Theodoricus
elogium.*

sentiant, res ipsæ procedunt.

Observanda imprimis Theoderici mors, que moderatos & clementes erga omnes, doctos, nobiles, & auctoritate graves præsertim, esse iubet. 2. ANNO itaque Theodericus quum septē & triginta superuixisset, vitā finivit, qui viciue vt hostibus horribilis fuit, ita & subiectis immodicū sui desiderium moriendo reliquit. Sed mortis illi hæc causā fuit. Symmachus, & huius gener Boetius a suis maioribus gentis nobilitatē adepti, inter Romanos & Senatorios viros principes erant, & consularatus vtriq; dignitate perfuncti, philosophiæ supra cæteros & equitati studuerant, multisque tantum ciuium quam externorum inopiæ succurrendo saluti fuere. Hi postquā ad ingentem gloriā euasere, deterrimos quosque in sui inuidiā concitarunt. Nā his delatorib⁹ Theodericus rex persuasus Symmachum Boetiūque perinde ac res nouantes occidit, eorūque bona omnia publicauit. Sed paucis post diebus, cœnanti sibi cū miræ magnitudinis piscis ministri decoctum caput apposuissent, Symmachi nuper occisi caput illi est visum, præfixis & extantibus inferiore in labro dentibus, & toruē intuentibus oculis furibundē sibi & acerbius comminari. Vnde monstri nouitate territus, membrisque præter modum tremebundus & rigens, in cubiculum statim citato gradu secessit, identidemque iubēdo, togarum vt sibi vim magnam ingererent, lecto decubuit, & parumper quieuit. Elpidio deinde medico, omnibus quemadmodum accidissent diligētius explicatis, in Symmachum Boetiūque paratū a se scelus dessebat: quo deniq; deplorato, ex accepta calamitate dolore ingenti affectus, haud longē post moritur, quum primū id iniustitiæ, & vltimū in suos idcirco exercuisset exemplū, quia nō suo & pristino more diligenter peruestigata causa, in tātos viros animaduertērat. Theoderico igitur suo fato perfunctō, Alaricus huius ex filia nepos suscepit imperium, annos octenos natus, sub matre

Mira in Theoderici truculentia censura.

Sera poenitentia esset.

Dolor ingēs. Interitus.

Successor.

Amalaf-

Amalassuntha adhuc educatus. nā huius pater ex humanis excelserat, nec longo post tempore quam Iustinianus iniisset imperium. Amalassuntha itaq; filij procuratione suscepta, regnum administrabat, prudentia & æquitate mirifice pollens, virilem præ se ferebat, naturam: quippe quamdiu hæc imperio præfuit, Romanū neminē vel corporis pœna affecit, vel rerū iactura: quin etiam nec Gothos ipsos, & si laceffendi Romanos percipidos, his quoquam pacto iniuriā permittebat inferre: quin potius Symmachi ac Boetij liberis paterna bona restituit. animo præterea destinarat, Romanorum ex institutis ac principum more, vitam de cætero vt filius duceret, iamque ad literarium ludum hunc vt ventitaret coegerat, tribus Gothorum e senioribus lectis, qui sapientia ceteris & humanitate præstaret, iussisque Atalarico continenter assistere, & vnā victitare: sed Gothis hæc minus placere, vt qui subiectis inferre iniuriā cuperent, & per Atalaricum mallēt more barbarico regi. Vnde cum mater semel delinquentem in cubiculo puerum, frendandi castigandique gratia manu vt assolet percussisset, Gothi ad se venientem & lachrymabundum hunc conspicati, rem quidem permolestē tulerunt, & Amalassunthæ licentius conuiciati, identidem affirmabant, peruelle hunc puerum quamprimum perditum ire, vt mox ipsa viro alteri nubat, cū eoque Gothis & Italis simul imperitet. Conuentu itaque factō, & in vnum contractis qui polleret facultia viris, aditæque Amalassuntha acris querebantur, nec rectē sibi regem, nec decentius erudiri. Siquidem literæ & seniorum instructiones longo intervallo à fortitudine & magnanimitate abest, ex hisque illum effœminari potius, & ad timiditatem traduci. Sed necessarium fore qui res maximas sit audenter & strenue aggressurus, ex hisque

Amalassuntha virtus & gubernatio præclara.

Atalarici educatio.

Improbæ Gothorum oratio sensu inuictio in vltimā Amalassuntha gubernatio, nec virtutem inuidia aulica perpetuo committatur.

gloriam habiturus non mediocrem, præcepto-
ris vt sit formidine liber, & armis vt studeat, illud-
que sedulo dicere, ne Theodericum ipsum Gotho-
rum liberos ad ludimagistros mittendos quoquam
pacto percensuisse, idque frequentius vsurpasse,
haud quamquam eos, quos ferula timor iam inuasit-
set, gladios ac lanceas parui facturos; vnde par fore
ducebant, Amalassuntham vt minime præteriret
Theodericum patrem, qui tantarum rex sit vrbium
factus, & regnum suscepit, nulla se ex parte con-
tigisse literas ipsas, nec audita quidem vsquam per-
cepisse. Quo circa regina, inquit, pedagogos istos

*Canes lupus
arces vt o-
uem tuò di-
laniare pos-
sit.*

*missos nunc facito, & Atalarico qui secum vivam co-
nos dato, & etate vnà vt florida prouehantur, proque le-
ge barbarica ad virtutem & virilitatem impellant. His
auditis Amalassuntha, & si minus quæ dicerentur
probaret, verita tamen barbarorum insidias, præ se
quidem læticiam ferre, & voluptati sibi fuisse, quæ
hi derulissent dissimulare, sed demum quæcunque
ab se barbari exegissent, permisit pro eorum arbi-
trio fieri. Senioribus itaque Atalaricum deserenti-
bus, pueri quidam ad hunc conuenerunt, vitæ co-
mites imposteri affuturi, haud dum puberes, nec
multum rege natu maiores. Hi ferme Atalaricum*

*Atalaricus
corruptur
ab aquali-
bus. Iuuenes
& stolidi au-
lici iuuenem
principem
corrumpt.*

*vbi ad pubertatem peruenit, ad remulentiam &
fœminarum concubitus compellendo, sic nimie
deprauatum moribus reddiderunt, vt vel matri se
contumacem præberet, nec profus hanc magni-
faceret, tamen barbari in eam iam conspirassent,
regiæque abscedere impudenter iussissent. Sed A-
malassuntha neque Gothorū insidias horruit, nec
more fœmineo deterrita barbaris cessit, quin poti⁹
dignitatem sedulo præ se regiã ferēs, tres quidem
vt facundissimos ita & seditiosissimos viros, in vlti-
mos quosdã Italix fines, per causam eius regionis
tuendæ, protinus relegauit, abireque in eas partem*

*Virilis pla-
ne in multo-
re animus.*

mox iussit, non vno eodémque loco, sed lógissimo abinuicem interuallo mansuros. Sed hi quidem ad ea loca tuenda etsi dissimulanter iussi venissent, amicorum tamen & propinquorum opera vsi, vltro citróque cursantium emetientiumque lógius iter, in vnum conueniebant, & consilia aduersus Amalassuntham inibant, quos quum diutius ferre illa non posset, hæc animo vt faceret agitauit. Byzantium è suis fidum ad imperatorem nuntium misit rogatum, vtrum Theoderici Amalassunthæ liceret iphius permisso ad se venire. Velle se nãque aiebat ex Italia quamprimùm abscedere. Quo nuncio imperator exhilaratus, sceminam iussit ad se, quum vellet concedere. Domum deinde Epidamni amplissimam, qui prepararent mox misit, vt vbi eò Amalassuntha se contulisset, & pro eius arbitrio moram ibidem aliquandiu traxisset, Byzantium demum deueheretur. Cuius rei quum esset Amalassuntha certior facta, viros delegit & Gothos impigros quosdam, & sibi amicitia coniunctissimos, ac ternos illos, quorum paulò antè memini, sibi insidias molientes, vt interficerent, misit: ipsa verò cū cæteris non parui precij rebus, aureis milibus quadraginta in nauem impositis, & suis quibusdam fidissimis in ea simul inuectis, Epidamnum quidem vt nauigarent iniunxit, in portuque tandiu vt permanerent, nec è nauigio ipso quicquam efferrent, quoadúsque per nuncios quid acturi essent significasset. Quod vtique idcirco agebat, vt si tres illos interfectos fuisse rescisceret, suo vt ipsa in loco maneret, & ex Epidamno nauem ad se reuocaret. Sin minus ex voto sibi id factum procederet, & eorum superstitem esse aliquem fortè contingeret, vnde nil bonæ quippiam spei reliquum foret, confestim omiſsa Italia aliò nauigaret, & imperatoris in terras se cum pecuniis & in tutú reciperet. Sed Ama-

Amalassuntha misit ad Iustinianum.

Regnum sibi stabilis, ac cisis amuletis.

Maliebris sagacitas.

*Nec deseren-
dus enim
fuit a matre
filius.*

*De Theoda-
20.*

*Eiusdem elo-
gium.*

*Theodatus
Iustiniano
prodere
Thusciam
cogitur.*

*Procepit de
discidiis dog-
matum opi-
nio.*

lasiuntha interea trium illorum cædę renūciata,
quos occidendos mandauerat, & pro vocis succe-
dentibus rebus, nauem ex Epidamno protinus ad
se reuocauit, & principatu validius obfirmato Ra-
uennæ permansit. Erat autem Theodatus nomine
quidam Theoderici ex sorore Amalafæda nepos,
ad multam ætatis prouectus, Latinarum littera-
rum Platoniorumque dogmatū facis peritus, rei
tamen bellicę prorsus ignarus, longęque interual-
lo quum ab industrio & strenuo quouis abesset, ac-
cumulandis pecuniis enxius incumbebat. Is itaq;
multorum locorum possessionem iam cõsequutus,
his præcipue rebus intenderat animum, vt posses-
sionibus quæ reliqua essent, subtraheret, vt cui in
perniciem concedere videretur, suis vt prædiis vic-
cinum quenquam haberet. Hanc sibi prauis animi
supprimere promptitudinem Amalasiuntha occu-
perat, eaque de causa infensor illi Theodatus erat,
remque molestę ferebat. vnde huic animo inerat
Iustiniano Thusciam prodere, cui rei ob gratiam
vbi primum vim magnam pecuniarum & consula-
rem dignitatem ab eo in præmium retulisset, By-
zantij mens erat de cætero commorari. Hæc Theo-
dato animo volutante, ex Byzantio ad Romanum
antistitem legati venerunt, Christianorum alter-
cationis sedandæ causa, sententiarum varia, & inter
se disceptantium. Sed quales nam istorum contro-
uersiæ sint, & si minus ignorem, haudquaquam tam-
en in præsentem memuerim, nimirum qui furētis
esse vesaniæ ducant, Dei velle qualis nã sit, perue-
stigare naturam, hominem namque mortale ne hu-
mana hæc quidem ad verum posse comprehendere
reor, nedum ad diuinæ naturæ peruenire cognitio-
nem sat queat. Sed per me ista sine discrimine præ-
tereatur, quæ sola credulitate veneratur mortale:
ipse verò de Deo fateri nil aliud hoc tẽpore auiam,
nisi

nisi quòd bon^o omnino, & rector sit, & vniuersa in sua is habeat potestate. Theodatus igitur clā legatis conuentis, Iustiniano eius vt mādata deferrent, iniūxit, quæ sibi animo inerāt, omnibus explicatis.

3 ATALARICVS interea cū lasciuia ac temulentia se penitus addixisset, morbo corripitur. Vnde Amalassuntha mater vt animi dubia & curis vrentibus anxia, nec filij satis prudentia ficiens, in tantam morum absurditatem redacta, & planè desperans Gothorum primoribus se impugnantibus, post Atalarici filij mortem in tuto vitā sibi in posterum fore, suæ salutis gratia animo destinat, imperatori Iustiniano tam Gothorum quàm Italorū regno concedere. Alexander tunc fortè cū Dementrio consulari ad se ex Byzantio venerat: quorum aduentus hæc causa fuit. Acceperat Iustinianus ad Epidamni portum nauem Amalassuntham misisse, ipsam verò adhuc trahere Rauennæ moras, vnde & causam nosse percupidus, ex Byzantio Alexandrū legauit, vt omnibus exploratis, quemadmodū apud Amalassuntham res se haberent, renunciaret, alias tamè sub oratoris prætextu iniurias questum veniret, suis per Gothos Lilybeis illatas, Hūnōsq; repetitū, & ex eius exercitu decē trāsfugas, qui in Campaniā suæ vt dirionis ex fuga se recepissent, & Vliares quidā Neapoli custos appositus, non inuita Amalassuntha hos suscepisset. Gothique item qui Gepidas circa Sirmiū oppugnarent, Gratiana vrbe Illyriorū in finibus sita, perinde hostili sint vsi. Alexander itaque quum Romam venisset, Rauennam profectus, Amalassunthæ quidem seorsum & sine arbitris imperatoris mandata exponit, literas verò spectantibus vniuersis, illi in manus tradit, in id sententiæ scriptas: *Lilybeum, quod vti- que nostrum erat presidium, captum vi retines, barbarosque & nostros milites transfugas per te susceptos, nec*

*Ex lasciuia
ac temulentia,
morbi.*

*In desperatis
rebus an-
dax: consil. 7.*

*Alexander
ad Amalassuntham
legatus.*

*Iustinianus
ad Amalassuntham
litera.*

restituere quidem adhuc statuisti. Gratianam verò nostræ ditionis & imperij urbem insanabili iactura, quum nihil ad te attineret, summa cum iniuria affectis: tempus iam adest, ut quandoque tandem aduertis, quem nam enentum sint hæc habitura. His literis Amalasintha perlectis, ita respondit: Imperatorem qui & magnitudine præstet, virtutisque & æquitatis non parvam habeat rationem, puero quidem, cui ad orbitatem accedat, ut nunc minime sentiat in se, quæ gerantur, ut presidio sit, longe magis decere, quàm ut hostem se præbeat, qui enim certamen non altero aduersante inierit, hæud quaquam decentem victoriam referet. Ipse verò ab Atalavico Lilybeum frequentius repetis, & transfugas decem, ac militum nostrorum in hostes euitium, in ciuitatem amicam delictum

denique queris ignorantia factum. Sed non ita te gesseris velim, o imperator, qui potius ut memoria repetas, quum aduersus Vandalos duclares exercitum, ne minime quidem tibi in parte nos obstinisse, sed in hostes transire liberè permisisse, & nostris præbuisse in locis necessaria exercitui coemendi mira cum animi promptitudine facultatem, equosque ingenti multitudine comparandi, quorum virtute ac robore parva vobis præcipue victoria est. Socius præterea & amicus non is

modò iure vocabitur, qui cum finitimis ad bellum gerendum sædera iunxerit, sed vel is quidem, qui bello sit necessaria visus subministrasse. Animo insuper id agites velim, classem ex alto tuam non alium, quò tuto diuerteret locum fuisse præter Siciliam naclam, nec sine coemptis ea in insula commeatibus ire in Libyam potuisse. Quo fit, ut victoria caput à nobis prodie- quij præstiti rit: qui enim inopem inopia soluerit, pars sanè fuerit, e- præstantia, ius rei mercedem ut referat. Quid enim maiori effe- eius merce dem recipere par est.

Nunc verò Lilybeum quam hostium exuius potiamur. Nunc verò Lilybeum

ditionis

Amalasintha prudens responsum.

Beneficij memoriam reponit, vel ut stimani benevolentiam sibi cõcilet.

Additur veri socij & amici describitur, in eundem finem.

ditionis iam pridem Gothorum, dignum ducis nobis subtrahere. Petram præterea oppidum, quous precio dignam, non iniquum fuisse Atalarico tibi in necessariis admodum opitulanti accepti inuicem ab se beneficij si habendam antehac permisisses, vel si tua hæc potestatis fuisset. Istiusmodi Amalassuntha & propalam imperatori rescripsit: clam verò Italiam omnem eius in manus se tradituram fatetur. Oratores itaque quum Byzantium reuertissent, ex ordine imperatori cuncta renunciant, Alexander quidem quid animi Amalassuntha haberet, Demetrius verò quæ à Theodato acceperat, & quemadmodum potentissimus in Thuscia esset. His nunciis imperator gaudio ingenti affectus, Petrum quendam natione Illyricum ex Thessalonica in Italiam confestim transmisit. Is sanè Byzantijs ex rhetorum numero elegantissimus erat, & mirifice suapte natura ad persuadendum idoneus. Dum hæc interea agerentur, Thuscorum vis ingens Amalassuntham conuehit, Theodatum rapacitatis & auariciæ insimulantium: quem Amalassuntha ad se castigandi gratia euocatum, & ab accusatoribus aperte conuictum, quæ per iniuriam singulis ademisset, vt restitueret statim coegit. Vnde Theodatus Amalassunthæ acris subiraçci, & infensior esse, ac semper de cætero aduersari, vt qui acerbius ob auaritiam angeretur, quòd nec peccare licentius posset, nec ceteros violare. Atalaricus interea morbo absumptus emoritur, quum in imperio octenos iam annos vixisset. Amalassuntha verò, & si id sibi in malum esset haud dubiè concessurum, quòd nullius momenti antehac Theodatum fecisset, nec ea quidem quibus nuper hunc affecisset, magni iam faceret, nihil se tamen ab eo ingratum passuram suspicabatur, si quod modo tunc maius in hominè beneficium contulisset. Theodatum ad se itaq; vocat,

Clam Iustiniano Italiam offeri.

Amalassuntha Theodatum rapacitatem coegit. Latro impatierissimè fert prædam sibi eripi.

Atalaricè mors. Interim peratiam morat.

Amalassuntha cum Theodato colloquitur.

venientemque blandiendo sic orsa affatur, Atque iam pridem sibi filiū visum breuis æui futurū, idq; a medicis rem probè callentibus se accepisse, tamen de se planè intelligat Atalarici corpus indies magis ac magis tabescere. Nunc verò cū de Theodato, vt Gothos ita & Itaios videat nō rectè sentire, in quo & solo Theoderici genus restaret, hac infamie nota purgare illū se studuisse, vt ad imperium euocato, nihil id sibi postērū interpellaret, simul & pro equitate tuenda, se hunc castigasse, ne de cætero essent, qui à Theodato acceptā iniuriā questi se circūfiterent, vel neminè habere se dicerent principem, cui occurrura sibi indies referrent, vel fortè pro rege se hostem fuisse, cui vi pareant, nactos. Quocirca si prioribus vitiis repurgetur, & desinat ipse aliena quandoq; tandem surripere, ad suscipiendum imperium se hunc hortaturam iuuaturamq; affirmare, dummodo prius grauissimo se is iuramento obstrinxerit, regis duntaxat nomen vt ferat, ipsa verò vt antehac, re quidem imperiū habeat. His Theodatus omnibus auditis, quæcunque Amalassunthæ animo essent, fraudulenter per sacra iurans, facturum se omnino fatetur, quum alias memoriæ altius insedissent, quibus se illa antehac affecisset, vt ipse rebatur, iniuriis. Hoc pacto Amalassunthæ propria partim sententia, partim Theodati iuramento elusa, hunc in regem constituit. Deinde ad Iustinianum Gothos viros legauit, qui gesta per se omnia nunciarent.

4 THEODATVS igitur suscepto imperio, aliter longe ac illa sperabat, & ipse pollicitus esset, se habuit. Quippe qui Gothorum, quos Amalassunthæ occiderat, propinquis reductis, & plerisque primoribus viris, qui eam propinquitate contingerent, mox interfectis, Amalassuntham in carcerem tradidit,

*Prudentia
humana nō
satis semper,
nec in omni
euentum
oculata.*

*Theodatus
per iuriam re-
gnum adi-
piscitur.*

*Ingrato ho-
mine nihil
æquicquam
iniustius.*

tradit, cum huius nondum oratores Byzantium peruenissent. Est lacus in Tuscia Bulsinus dictus, intus insula vna existit, & hæc quidem breuissima, prædiū habēs satis munitū. in eo Theodatus Amalassunthā inclusam iusserat asseruari. Veritus deinde, vt postmodū accidit, ne ea ex re imperatorē offenderet, Liberiū Opilionemq; Romanos & Senatorios viros, cū aliis trib. Byzantiū misit, apud imperatorē enixē id factum deprecaturus, confirmatorq; nihil ex se molestum Amalassunthæ adhuc accidisse, tamen indecentia quædam & grauias in se cōmisisset: & in hanc illi sententiam literas scripsit, Amalassunthamq; vt eadem scriberet vel nolentem cogit. Dum hæc interea se ita haberent, Petro qui in Italiam mittebatur, per Iustinianum imprimis iniunctum id fuerat, Theodatum seorsum & solum vt conueniret, conuentumq; iureiurando adigeret, traditam vt fidem seruaret, nec infidum quippiam siue incertius redderet, quod inter se gereretur, & hunc in modum de reb. Thusciz obfirmarentur conuenta. deinde & Amalassuntham adiret, cum eaq; de Italia pactiones clam ita conficeret, vt neutri in detrimentū cederent. Apertè tamen de Lilybeo & aliis, quorū paulo ante meminimus, legatione is fungeretur. nondū enim de Atalarici morte, deque Theodati imperio, & his quæ Amalassunthæ iam accidissent, aliquid Imperator acceperat. Petrus verò in ipso itinere Amalassunthæ oratores imprimis obuios habuit, & cum his colloquutus, Theodatum perdidicit Italiæ regno potiri: paulo deinde post, quum Apolloniam peruenisset, quæ in sinu Ionico posita est, Liberij & Opilionis comites fortè offendit, ab hisque omnia quæ in Italia accedissent, cognouit: quibus imperatori per nuncios statim significatis, eodem ipse in loco, nec vltra progressus, cōsedit. Iustinianus verò

Cruelis animus ad asperiora quaque inclinat, & tamen mitis apparere cupit.

Mandata Petro Illyrico data sunt irrita, propter Theodati perfidiam, & Italia in eo iudicio ad nouas clades reseruabatur.

Consiliarius Iustiniani in Gottharum perniciosa

quum hæc accepisset, quemadmodum Gothos simul & Theodatum turbaret, animo agitabat. Amalassunthæ deinde literas scribit, quibus significabat & hortabatur, sibi quoad liceret, quam celerim aliò se transferre curaret. Petro deinde eius legato per litteras enixe iniungit, quo minus quæ gesta per hos essent occuleret, Theodato ipsi & Gothis insuper vniuersis apertiora hæc omnia faceret, & in faciem exprobraret. Ex Italia itaq; oratores Byzantium tandem reuersi, quæ ibi gesta fuissent ad verum omnia explicarunt, & imprimis Liborius, vir sanè bonus, rectusque, ac veritati supra cæteros studens. Solus Opilio identidem affirmare, nihil omnino in Amalassuntham Theodatum deliquisse. Sed Petro in Italiam veniente, ex humanis Amalassuntha excefferat. Gothorum nanque, quos hæc occidisset propinqui, Theodato ipsi asseuerando persuaserunt, nec illi quidem, nec sibi vitam in tuto fore, nisi quam procul hæc mulier & confestim sublata è medio abigatur. Permittente itaque hi Theodato, ad insulam venientes Amalassuntham obtruncant: quæ res Italos præ cæteris omnibus, ita & Gothos ferè vniuersos morore affecit. Erat nimirum hæc scemina, vt supra iam diximus, quibusvis humanis virtutibus pertinacissime dedita. Petrus verò Theodato præsentè, & astantib. Gothis, Deum & homines simul obtestabatur, eos fore omnino ob patratum id scelus, nullo, cum Imperatore posthac scedere victos, sed cum eo potius esse his conflegendum. Theodatus verò prorsus impudens Amalassunthæ interfectores in honore cultusque habere, illisque bene velle, Petro tamen & Imperatori persuadere, haudquam se approbante, sed inuito quam maxime per Gothos fuisse id scelus admissum. Vnde Imperator vbi iam didicisset, quemadmodum cum Amalassuntha

Amalassuntha mors violenta.

Elogium.

In Gothos præfagium Petri.

Dequitia Theodati. IX. anno imperij Iulianiani bellam contra Gothos motam.

Amalassuntha actum
paratis, annos no
dum itaque Illy
rio, Gothi tur
ben vperencar
vobis si bar
miam Imperat
nibus erat. B
sque aduersus
merem egregie
ficium habeb
et hæc habitas
sali penos, hu
Carthaginem m
sibilian peru
conuenus &
re, si insulam
prophetam r
vna semel rec
impeller aut
in euergio m
prelesendi
de ad Franco
se; Nolite d
ne sciam res
sed inuicè imp
ne meliori
erimus. V
suo fuis, p
them vlti ac
dum, et
His literis
vinculatu
te pollice
vnt. Iam
paugeth

Iassuntha actum fuisset, confestim se ad bellum parabat, annos nouenos potitus imperio. Mundum itaque Illyriorum præfectum in Dalmatiam misit, Gothis tunc subditam, iussitque Salonas urbem ut pertentaret, & in potestatem redigeret. Hic verò & si barbarus genere, maximum tamen in modum Imperatoris rebus studebat, & bello præualidus erat. Belisarium deinde cum classe dimisit, qui aduersus Gelimerem, ac Vandalos paulo antè rem egregiè gesserat. Militum is tria millia sociorum habebat, quibus delecti præerant duces, ad hæc hastatos scutatosque non paruo numero & belli peritos. hunc Imperator commonefecerat, se Carthaginem mitti prædiceret: sed alioquin ubi in Siciliam peruenisset, in eam statim per causam commearus & necessaria comparandi descendere, & insulam ita tentaret, ut si factu faciliè foret, in potestatem redactam teneret, nec prorsus dimitteret semel recuperatam. Quòd si quid fortè rem impediret aut obfisteret, quò minus id peragi posset euestigio in Libyam nauigaret, quid sibi vellet præsentendi præbita nulli occasione. Literas deinde ad Francos Iustinianus in hanc sententiam misit; *Nostra ditionis Italianam per vim Gothi ceperunt, nec solum restituere hanc nobis haudquaquam decernunt, sed iniuria insuper nos affecere, nec toleranda quidem, nec mediocri, quocirca exercitus aduersus hos mittere cogimur. Vos verò par fuerit nobis hoc bello ut auxilio sitis, quod utique utrisque nostrum commune, relictior illa ac vera de Deo opinio facit, in Gothosque odium, ut Arianorum errores reiicientibus detestandos.* His literis Imperator præscriptis, & Francorum principibus magna pecunia condonatis, maiorem se pollicetur daturum, ubi bellando rem gesserint. Franci verò hoc pacto illecti, bellum se promptius gesturos promittunt. Mundus interea & eius

Mundus adgredi Salonas iubetur.

Belisarius contra Gothos astutus mittitur.

Littere Iustiniani ad Francos.

Franci contra Gothos Ariamur.

copiæ omnes vbi est in Dalmatiam ventum, cum Gothis ea è regione obuiam procedentibus manus conferere, & hostibus prælio victis, Salonas mox occupant. Belisarius verò in Siciliam nauigans Cataniam capit. Vnde impetu facto, Syracusas quidem deditione imprimis, & ciuitates deinceps alias nullo negotio in potestatem redegit. Panormi tamen moenium fiducia Gothi se tuebantur. erat nimirum munitissimus locus, neq̃ illis quidem mens erat Belisario quoquam pacto concedere, quin potius vt exercitum inde abduceret, imperabant. Belisarius itaque continentis regione animaduertens capi hunc locum minime posse, classem intra portum suis confestim vt agerent, iussit, ac murum ad mare sumum subirent, qui forte tunc erat defensoribus vacuus. Iactis itaque in portu mox ancoris, & nauibus in tuto firmatis, quarum mali vrbis propugnacula superabant, extemplo lembos sagittariis complent, sublatosque ad mali suspendunt fastigium. Vnde ex eminente hostes sagittis vndique icti, in segenemque & imbellem formidinem acti, sine mora Panormum Belisario dedunt. Vnde factum, vt ex eo tempore ad id vsque ætatis Siciliam Imperator obedientem & tributariam habeat. Cum Belisario itaque actum, quam dici queat, longe felicius: quippe qui Vandalis recens deuictis, consulatus dignitate accepta, quum eo adhuc munere fungeretur, Sicilia insuper in potestatem redacta, postrema consularatus die Syracusas ingressus, & eius exercitu Siculorum plausu ingenti excepto, aureorum numismatum vim magnam, circumfusam iactavit in turbam: nec sanè id ex industria factum, sed forte quadam Belisario omine contigit, qui vniuersam Siciliæ insulam Romanis recuperasset; ea vt die Syracu-

Salona capta.

Belisarius Sicilia potitur. Dux sapiens preclarum potentia diuina instruentum.

Panormus capitur.

Belisarij felicitas.

Syracusas inueheretur, qua & ei consulatus finiretur, susceptum antea munus. Petrus interea in Italiam delatus, de his omnibus certior factus instare tunc acrius, & Theodatum terrere haud quam intermittebat. Tum ille timore percussus & attonito similis, haud secus voce amissa, ac bello captus fuisset, amotis arbitris cum Petro in colloquium venit, & inter hos demum conuentum, Imperatori Theodatus vniuersa Sicilia cederet, illique auream in annos singulos trecentarum librarum coronam vt mitteret, è Gothisque item ad tria millia pro eius vt traderet arbitratu. Theodato verò vt minimè liceat siue sacri, siue Senatorij ordinis, siue Imperatoris permissu quemquam occidere, vel eius bona in publicum proscripta redigere, & si quem fortè ex subditis ad patriciam velit, siue aliam hic dignitatem prouehere, ab Imperatore hanc dari deposcat: quin etiam Romanus vt populus pro eius consuetudine in acclamationibus ac plausu ipso, Imperatoris imprimis nomen pronunciet, Theodati deinceps, siue in theatris, siue in truiuis, siue alibi vtcunque id contigerit. Statua præterea siue ænea, siue alia quauis materia structa, nunquam soli Theodato, sed vtrisque semper ponatur, Imperatoris ad dextram, Theodati ad læuam.

5 HIs quidem, & scriptis cum pactionibus Petrum legatum Theodatus Byzantium ad Imperatorem remisit: quo inde dimisso, hominem statim trepidatio cepit, & in varias quasdam formidines egit, eiusque mentem variè volubatur, vel solo belli nomine territando, ne fortè si Imperatori haud quaquam placerent, quæ inter se fuissent & Petrum conuenta, bella essent mox occurfura, vnde abeuntem Petrum, & in Albanos profectum, ad se reuocatum, perinde ac alia quædam secum

Theodatus imperatoris Sicilia cedit, & alia promittit. Quæ vero timor ad tempus expresserat, mala mens paulò post vana effecit.

Pudor et conscientia potentissima sunt certissimi que facinorosorum hominum flagella.

acturus, seorsum rogabat, num pactiones inter se factas voluptati fore Imperatori existimaret. cui affirmanti ita se suspicari, respondit; *Sin verò mihi oblectent, quid deinde agendum?* At Petrus, belligerandum tibi proculdubio erit, ò strenue. Num Theodatus, Num equum id fuerit? Cur non id equum futurum sit? inquit, ut studia animo cuique insita obseruentur

*Morosophi
& Philo-
phi discri-
men.*

& artes. Quid enim sibi vult illud, ò Theodate, ut ipse studij plurimum Philosophiæ impendas, Iustinianus verò Romanorum imperator, animi magnitudini sudeat, strenuè que ut omnia peragat: in eo tamen differat plurimum, quod qui Philosophiæ operam det, mortem asserre hominibus, & his quidem tam multis, haud quaquam sat deceat, & ex Platonici præcipuè disciplinis, quarum te scilicet participem factum, quavis cæde vacare, profecto nil sanctius sit: sed illum pristino ac suo Imperio loca sedulo addere, atque identidem vendicare nil profus dedecet? Hac Theodatus tam callida suggestione facile persuasus, cessurum se Iustiniano Imperatori principatum fateretur, in idque ipse in primis & eius deinceps vxor iuravit, Petrumque adegerunt, ut iureiurando polliceretur, non se prius id editurum in vulgus, quam imperatorem cognouerit priores illas non admissurum conuentiones. Vnde & Rusticus sacerdotum è numero quempiam, Romanum virum, & peridoneum ad eam rem confirmandam Byzantium cum Petro transmittit.

*Rusticus
Theodati
legatus ni-
hil obinet.*

*Theodati
ad Iustinia-
num littere
quib. sapiens
ille, nomine
tenus, dum
Iustiniano
pudet impo-*

nit. Huic ad Imperatorem litteras dedit. Petrus itaque simul & Rusticus, cum Byzantium peruenissent, priorem Imperatori Theodati aperient voluntatem: qua profus per Iustinianum repudiata, quæ postremò perscribebantur, ostendunt. Litteræ verò in hanc erant conscriptæ sententiam. *Non equidem ipse ad id regium culmen, ut aduentitius & peregrinus perueni, quippe qui ex aunculo regem genus sortitus, & pro eius nutritus hic dignitate,*

bello-

bellorum verò ac bellicæ turbulentie sum equidem non o-
 mnino peritus. Cum enim in audiendis litterarum opti-
 mis disciplinis excreuitus sim, & in eas studium meum o-
 mne contulerim, contigit sanè, ut à bellicis hifce turbu-
 lationibus quàm longè semotus, ad id demum venerim, ut
 haud quaquam decere me ducam, pro terreſtris Imperij
 & bonorum præſentium cupiditate, vitam ut in discrimi-
 mine agam, ſed ab his potius ut procul abſim: nimirum
 cui neutrum mihi ſit voluptati, tum quia alterum ſacie-
 tate metimur (nam & ſuauidinum omnium ſatietas
 eſt) tum quia inſolentia ipſa deſuetudòque in anxietates
 plerunque & turbas inducunt. Ipſe igitur, ſi modo mi-
 hi prædia ſint, quæ * aureos ducentos & mille quotannis
 ferant, parui equidem ſum regnum facturus, tibi que ſta-
 tim Gothorum & Itatorum permiſſurus imperium, ut
 qui longè malim terra cultor ſine negotio eſſe, quàm in
 imperatoris curis vitam hanc ducere, viciffim in pericu-
 la tranſmittentibus. Remittes ergo quàm celerrimè hunc
 ad nos virum, cui cum Italiã ipſam, tum & res cate-
 ras tuo ſum nomine traditurus. His litteris imperator
 acceptis, gaudio ingenti affectus, ita reſpondit. Sapi-
 entem te eſſe antehac auditu & fama perceperam, nunc
 verò experientia doctus intelligo, quandoquidem animo
 deſtinaueris tuo, belli euentum non opperiri: quod utique
 plerique perpeſſi, eluſi demum in rebus maximis ſunt. &
 te quidem haud quaquam de cætero pœnitebit, ex hoſti-
 bus nos tibi amicos feciſſe. à nobis verò quæ poſtulas im-
 petrabis, & ad hæc quidem accedet, quòd honoris cauſa,
 Romanorum omnium primus deſcribi impoſterum pote-
 ris. Nunc itaque Athanaſium Petruinque miſimus, ut
 pacto conuento inter utroſque noſtrum res confirmentur,
 Venturus & ſtatim eſt ad te Belifarius, omnibus inter
 nos rebus conuentis finem interpoſiturus. His imperator
 ita conſcriptis, Alexandri Germanũ, qui antea fue-
 rat, ut diximus, ad Atalaricum delegatus, & Pe-
 trum rhetorem, ad Thodatum oratores dimiſit,

nere, ſe inſi-
 pientiffimũ
 prodi.

* In Græco,
 δ' ἀδελφὸν καὶ
 ἑκατὸν ἑκατὸν
 πέντε ἑκατὸν
 ὀκτώδεκα, xij.
 cetera riorum
 annuum pro
 uentum.

Iuſtinianus
 Theodato.
 Sapiens ve-
 re eſt, qui
 dubiũ belli
 euentum nõ
 operatur.
 At Theoda-
 tus malebat
 in ſilio regio
 viuere, quã
 Romanorũ
 ſuo Iuſtina-
 no primus
 deſcribi.

iussos quidem possessiones Imperatoriae domus, quam patrimonium dicunt, Theodato, mox tradere. Litteris deinde confectis, & pactionibus iuramento firmatis, ex Sicilia Belisarium ad se reuocauit, illique custodiendam tuendamque commendauit Italiam, eiusque fidei, quae restituta iam essent,

Bellum Dal-
maticum.

Mauricius
Mundi F.
cadit.

Mundus à
fugiente Go-
tho perimi-
tur.

Versus Si-
billa.

in Italiâ oratores mittuntur. Gothi Asinaria Gripaëque ducibus magno cum exercitu se in Dalmatiam conferunt: quibus Salonas quam proxime venientibus, Mauricius Mundi filius, non ut acie decertaturus, sed explorandi gratia cum paululum processisset, cum paucis quibusdam ex insperato occurrit. tum pugna nauiter facta, Gothorum primores & fortissimi quique cæduntur, Romani omnes fere cum Mauritio duce desiderati. quorum strage Mundus pater accepta, dolore ingenti affectus, & ira simul incensus, incompotitis copiis in hostes statim procedit, & celeriter iuncto certamine, Romanis victoriam retulit. eo nanque in prælio hostium pars maxima cecidit, & fuga ab his aperte mox facta: quos fugientes Mundus temere insectatus, continenterque in terga cædens, cum animum ipsum & furibundum continere præ filij iactura nil posset, a milite quodam & fugiente percussus mox cadit. in eoque Gothos in fugam præcipites actos persequendi finis denique factus, & solutis ordinibus vtrinque discessum. Romanis deinde Sibyllina carmina recordantibus, vetustis temporibus decantata, miraculi loco res fuit. Erat autem in hanc Sibyllæ sententiam versus: *Cum enim Africa detinebitur, Mundus suo cum semine interibit.* Deinde eodem in vaticinio subdens hunc in modum ipsum idem explicatius aperit: *Cum enim Romanorum in potestatem Lybia venerit, Mundus cum filio cadet.* Hæc itaq; cum ita se habuissent, Salonas

lonas tamen ingressus est nemo. Romanis domum iam abeuntibus, vt sine duce relictis, & Gothis amisso exercitus robore, in proxima trepidatè perfidia dilabentibus. non enim hi Salonici manibus confidebant, Romanis præsertim hanc incolentibus urbem, nulla se beneuolentia prosequentibus.

Theodarus interea auditis, quæ Salonis gesta fuissent, qui ad se venerant ex Byzantio oratores nullius momenti iam facere, vt qui suapte natura propensior ad perfidiã esset, & animi planè inconstans. quippe quem præsens fortuna temere semper ac præter decoris & officij dignitatem, vel in nimiam trepidationem impelleret, vel è cõtra in audaciam ineffabilem quandã. Morte itaque Mundi & Mauritij deinceps accepta, maximum in modũ elatus, nulla rerum iam conuentarum habita ratione, oratores se adeuntes eludere haud quaquã duxit indignum. Vnde Petro secũ ac læpe iurgante, vt qui perinde apertius excederet promissã, & traditam imperatori falleret fidem, his occæpit oratores ipsos ad se euocatos affari.

Magna quedam & inclita oratorum dignitas est, & apud omnes mortales alioquin honorabilis. Sed tandiu id in se muneris retinent, quoad ipsi suæ legationis officium seruent. Nam hominem occidere, qui legatione fungatur, tunc quidem & iure pro humanis legibus licet, cum regem videbitur contumelia affecisse, vel si cum muliere cubuerit, alteri cuiquam nupta.

Istiusmodi Theodatus in Petrum oratorem iactauit, non quia cum aliena is fœmina rem habuisset, sed vt criminationes confirmarentur, quibus iure agi id videretur, quod legatos ad se & principum oratores necaret. Huic dicendi facienti iam finem, ira oratores respondent: *Haud quaquam, Gothorum princeps res ita se habet, ac ipse differuisti, nec tibi sub eiusmodi nil sani habentibus velamentis quoquam*

*Inconstantia
perfidiaque
Theodati.*

Quando liceat occidere legatos, ex opinione tyranni.

Solenne est tyranno crimina in innocentes fabricare.

Legatorum
involabilis
dignitas.

facto suadeas, aduersus homines oratores agere, ut impie
queas. qui enim hoc munere fungitur, nec volens quidem
mœchari sat potest, nimirum cui ne aquam quidem gu-
stare sine custodibus non id permittentibus facile sit. O-
rator verò qualiacūque à principe se delegante acceperit,
profert: quæ si minus proba vel rectora videntur, non ip-
se propterea iure est inculpandus, sed qui miserit forte cul-
pandus. Oratoris quippe officium est, suum cum fide mini-
sterium exequi. Nos itaque explicaturi omnia sumus,
quæ ab imperatore accepimus huc ad te missi. Tuum igitur
fuerit, benigne te audias, quæ per nos referuntur. nam
obturbat tibi id relinquetur, ut legatos homines voles,
Curandum tibi itaque potius erit, viles ut peragas, que-
cunque antehac sis imperatori te facturum pollicitus, nam
& ipsi huius rei huc gratia venimus. Epistolam, quam is
ad te misit, iam habes; litteras verò Gothorum optimati-
bus destinatas, ipsis dumtaxat tradituri nos sumus.

Iustinianus
Gothis.

6 His dictis, barbarorum principes ipsi Theo-
dato eas tradi iusserunt, in hanc sententiam scrip-
tas. Cura nobis id maxime fuit, in nostram vos politia
ac mores traducere, quam rem vobis voluptati fore par-
est, non enim de vestro ut quicquam imminuatur, sed ve-
stra potius augeatur ut dignitas, ad nos venietis. proinde
non ad peregrinos & incognitos ritus vos Gothos exci-
mus, sed quibus diu insueuistis, et si ad breue contigit vos
absuisse. Quamobrè Athanasius & Petrus ad vos missi
nunc veniunt, quibusuis in rebus opem latui. His Theo-
datus demum perlectis, re quidem nil exequi, quæ
imperatoris antea promississet, Oratorisque ipso
non sub mediocri custodia detentos seruare. Iustin-
ianus interea ubi tandem, quæ in Dalmatia con-
tigit, cognouit; Constantinum sui regii stabuli
magistrum in Illyricos misit, iussu ut inde cōtra-
cto exercitu Salonas, ut cunq̄e posset tentatum a-
biret. Belisarium deinde quàm celerrime petere
Italiam iussit, & Gothis pro hostibus uti. Con-
stantianus

Theodati
perfidia, &
suis gentis
(legatorum
respectu) vio-
lario. Impij
in die sunt
deteriores.

Constantianus Epidamnum profectus, ibique aliquam-
 diu moratus, copias cogit. Interea Gothi Grippa
 duce, vbi se in Dalmatiam contulere, Salonas
 mox obtinent. Constantianus verò omnibus egre-
 giè comparatis, cum vniuersa classe ex Epidamno
 discedens in Epidauri portum, quod oppidum per
 Ionicum nauiganti ad dexteram iacet, inuehitur.
 Ibi forte Gothorum speculatores tunc aderant,
 per Grippam dimissi: quibus naues iam prospe-
 ctantibus & simul exercitum, visum facile est, vni-
 uersam milite terram repleri. Itaque ad Grippam
 properè redeuntes, infinitam hominum multitu-
 dinem Constantianum in se ductare identidem af-
 firmabant. Tum ille timore ingenti perculsus, ad-
 uentantibus hostibus occurrandum, vt minime si-
 bi id profuturum, haud quaquam rebatur, nec per
 imperatoris exercitum, qui vel mare ipsum in po-
 testate haberet, obsidione se intercludi villo pacto
 volebat. Salonarum præterea muri angebant,
 vt quorum magna iam pars concidisset, nec secus
 & incolæ ipsi, vt magnum in modum Gothis sus-
 specti. Quibus de causis ex Salonis Grippa cum
 vniuersis copiis mouens, eo in campo castra meta-
 tus est, qui Salonas & Cremonem interiaceret oppi-
 dum. Constantianus interea ex Epidauro sol-
 uens, Lysenem appulit classem, quæ in eodem fi-
 ta est sinu: demissis deinde exploratoribus, his sta-
 tim ad verum renuntiantibus, quemadmodum
 cum Grippa res se haberent, recta Salonas & con-
 citatus nauigat: quò vbi est proximè ventum, in
 continentem expositis copiis, eodem ipse quie-
 ram habuit stationem. quingentis deinde ex vni-
 uerso exercitu & statim delectis, hisque Sifi-
 la quodam ex armigeris suis præfecto, occupare
 angustias imperat, quas etiam ante urbem acce-
 perat. Ipse deinde cum omnibus copiis Salonas

*Constantia-
 nus comes
 stabuli miterit
 tur in Ily-
 ricum.*

*Speculato-
 res timidi,
 exercitus
 clades.*

*Grippa Sa-
 lonas dese-
 rit.*

*Occasionum
 momenta in
 bellis nun-
 quam præ-
 termittenda
 sunt.*

*Salona rece-
pta.*

*Constantia-
nus Dal-
matis Libur-
niæque posi-
tur.
Anni 11. hu-
ius belli prin-
cipium.*

*Ebrimirus à
Theodoro
dato desicit.
Et præmia à
Iustiniano
donatur.*

*Belisarius
Neapolim
accedit.*

contēdit, peditatūque demum & classe in portum
deductis, urbem ingreditur. Sed Constantianus
Salonarum muros mox sarcientos curare, breui-
que collapsa omnia ex ædificando erigere. Grippa
verò Gothorum exercitum, Romanis Salonas iam
occupantibus, septimum inde post diem castris
sublatis incolumem Rauennam reduxit. His ab-
euntibus, Dalmatiam Liburniamque omnem
Constantianus in ditionem accepit, Gothi sibi
adiunctis, qui his in locis reliqui fuerant. His
peractis, hyems iam declinabat, & belli huius,
quod Procopius historix commendauit, primus
iam annus finiebatur. Belisarius autem Syracusis
Panormique valido dimisso præsidio, cum omni-
bus copiis, è Messana Rhegium inter medio fre-
to traiecit: in quo poëta Scyllam fuisse & Caryb-
dim pro arbitrio fabulantur. Ad hunc verò ubi in
continentem peruenit, quotidie eius regionis homi-
nes agmine magno concedere, & vici qui sine
muris iam pridem fuissent, sine vlla custodia Ro-
manis patere: quod sanè ex odio in Gothos acer-
rimo agebatur, quorum dominatione degrauaban-
tur. Ex Gothis autem Ebrimirus Theodati ge-
ner, qui eius filiam in vxorem duxerat Theodina-
tem, cum suis omnibus spontè ad Belisarium ve-
nit: qui statim ad Imperatorem Byzantium prouectus
est dignitatem. Exercitus autem per Brutios Lu-
canosque ductus, iter pedibus faciebat, hunc quam
proxime continentem classis sublequebatur. V-
bi verò est in Campaniam ventum, in Neapolim
urbem maritimam inciderunt, quæ pro loci natu-
ra validior erat, satisque munita, & valido Gotho-
rum præsidio tenebatur. Belisarius itaque ex-
tra sagittæ iactum in portum inffit ex alto naues
subduci. Ipse verò iuxta urbem positis castris, im-
primis

primis quidem quod in suburbano erat præsidium, deditioe mox cepit: deinde qui in ciuitate manebant permisit ex suis quosdam delectos ad se, vt in caltra transmitterent, vt & ipsi sibi quid velent, edicerent, & se loquentem cum audissent, eius mandata ad suos referrent. Ex templo Stephanum Neapolitani dimittunt, qui vbi ad Belisarium venit ita præfatus: Non iure, inquit, id agis præfecte, Romanos viros & nihil iniurie inferentes, tracto exercitu oppugnatum vt venias, qui ciuitatem paruum incolimus; & dominantium barbarorum sic in arce præsidium habeamus, vt si his repugnare quoquam pacto velimus, haud quaquã in nostro arbitrio sit. Accedit etiam quod barbari isti, liberis coniugibusque & preciosissimis rebus in Theodati potestate relictis, ad nos tuendos huc venerint. Quocirca si quid fortè contra nos egerint, non ciuitatem, sed se ipsos prodidisse mox videbuntur: quod si nil supprimendo dicturi verba nunc sumus, nec vestris quidem hoc tuo in nos aduentu rectè consultum est commodis. Atqui Roma fuisset prius vobis recuperanda, sic deinceps & Neapolis ipsa sine vlllo negotio in ditionem cecisset: ab illa repulsi, neque hanc quidem estis, vt par est, habituri. Quo fit, vt frustra nos obsidendo tempus nunc teras. His Belisarius dictis, ita respondit: Nos quidem siue rectiore consilio, siue aliascunq; huc concesserimus, haud quaquam Neapolitanis considerandum permissuri nunc sumus: que verò nos dignè consulimus, libet quidem vt animaduertendo & contemplando; ea denique peragatis, que vobis sint conductura. excipite ergo in urbem Imperatoris exercitum, qui pro vestra Italicensiumque aliorum libertate huc venit, ne ea potius diligentis, qua vos præ ceteris maxime afficere molestia poterunt. Enimuero quicumque vel seruitute, vel aliquouis dehonestamento obducti in aciem prodeunt, in ipso profecto certamine, si se nauiter gesserint, geminatam

V. iij.

Stephani oratio ad Belisarium, qua obsidionem Neapolitanam omittendam esse dicit.

Belisarij ad obsessos oratio, qua sua det vt Iustitiano subijciantur.

Exhortatio
ad Neapo-
litanos.

Ad Gothos.

Belisarij
quintus &
iulianus
144.

Eiusdem er-
ga Neapoli-
tanos bene-
volentia.

Pastor e
Asclepiao-
rus aeditio-
nem impe-
diunt. Rhe-
a

fortiuntur felicitatem nam si victores euaserint, a malis se
& infortunijs vindicant: victi vero id solaty referunt,
quod deteriorem non vltro fortunam sequuntur. Qui vero
cum liceat sibi sine belli discrimine liberos fieri, & alii-
quin ad certamen descendunt, firmiorem sibi vt parius
seruitutem, hi proculdubio vel si potiti forte victoria sint
vel in admodum necessarijs rebus falluntur, & ipso in
bello longè pauciores ac ipsi vellent incolumes euadendo,
cum ceteris infortunijs, vel eo maiorem sunt habituri ca-
lamitatem, quod bello vincuntur. Neapolitanis dicta hæc
sint. Gothi vero, qui apud vos in presentia sunt, optio-
nem nunc damus, siue nobiscum vna sub imperatoris im-
perio sint, siue impunes & malorum expertes domum con-
festim hinc abeant. Quod si has omnes condiciones siue
hi, siue ipsi vos neglexeritis, & audendo duxeritis in nos
arma efferre, necessarium erit, si deo id placitum sit, pro
hoste vramur, qui se primum obtulerit. Sin vero
Neapolitani imperatoris malint sibi partes deligere, &
ex Gothorum tam graui hac seruitute, in libertatem se
denique vindicare, eas vobis nobiscum fore, fide data,
conventiones polliceor, que cum volentibus Siculis facte,
ita seruantur, vt nos in simulare periurij nequeam. Hæc
Belisarius Stephano publice suis renuncianda in-
iunxit, seorsum tamen huic ad bene sperandū plea-
raque pollicetur, si Neapolitanos Imperatori bene-
uolos redderet. Stephanus itaque in vrben reuer-
sus, & ciuibus Belisarij mandatis renunciatis aper-
tè decernit his prorsus inutile fore aduersus impe-
ratorem bellum suscipere, & Stephano quidè hæc
decernenti fauebat Antiochus, Syrus vir genere
quondam, sed qui iam pridem Neapoli habitarat,
maritimo operi semper intentus, vnde non parum
erat prudentiæ & æquitatis opinionem apud hos
consecutus.

7 PASTOR VERO & Asclepiodotus rhetores e-
rāt, & inter Neapolitanos facilè principes. hi Go-
this

this cū essent amicitia coniūctissimi, haud quaquam
 peruelle rerū præsentium statū mutari, vel aduersus
 hunc aliquid innouari. Itaque inter se inuito confi-
 lio, vt quæ iam populus animo agirasset, interpel-
 larent quàm multa quidem & magna: multitudi-
 nem incitabant à Belisario alia item atque alia vt
 causando exposcerent, & illud imprimis, vt hunc
 iureiurando adactum tenerent, ab eoque postulata
 confestim assequerentur. Omnibus itaque libello
 inscriptis, quæ Belisarium haudquaquam factu-
 rum suspicarentur, ad eum per Stephanum defe-
 renda mox tradunt: qui vbi rursus ad Impera-
 toris se exercitum contulit, litteris præfecto por-
 rectis, ab eo sciscitabatur, vtrum ne esset execu-
 turus quæ Neapolitani ab se deprecando defer-
 rent, deque his obseruandis præstare iusurandum
 his velit. Tum ille omnia se facturum pollicitus,
 Stephanum statim domum remisit: quo referente,
 Neapolitani denique persuasi, & Belisarij dicta
 suis gratificantia votis suscipiendo, Imperatoris
 exercitum in vrbe ex templo admitti iubent, nil
 prorsus rati molestiæ fibrea ex re occurfurū, iden-
 tidem affirmantes, satis se ex Siculis exemplorum
 habere, qui recens barbarorum tyrannide in Iu-
 stiniani imperium commutata, nunc libertate fruā-
 tur. Tam itaque ingenti tumultu delati, ad aperi-
 das Romano exercitui portas processerant. Go-
 thi interea, vt quibus minus placerent quæ gere-
 bantur, nec cœpta interpellare iam possent, a tu-
 multuante hac turba procul altabant. Sed Pastor è
 primoribus quidam Aselepiodoro fauente, Neapo-
 litano ad concilium populo & Gothis ipsis, vnum
 in locum ad se conuocatis, orationem huiusmodi
 habuit. Si ciuitatis cuiuspiam multitudo sese ac suam sa-
 lutem prodiderit, nihil absurdum, præsertim si cum opti-
 matibus sentiendo, liberam inde de summa rerum senten-

tores suō
 clamori-
 bus, bellum
 facillè exci-
 tare, sed vā
 gere ne-
 queant.

Pastor è
 Neapolita-
 nos oratio.
 id est pro Go-

hinc patrocini-
um. & a-
Etio in Beli-
sarium.

tiam ferat. Nos tamen ut haud dum in perniciem abeun-
tes, oportet omnino postremum ut perinde suffragium, sa-
lutaria in patriam monita conferamus. Spectamus igitur
d' Viri ac Ciues, non solum ipsos vos Belisario, sed vel
ciuitatem hanc proditum iri, qui bonis vos plurimis affe-
cturum se pollicetur, & iuramento preualido se ad id exe-
quendum obstrinxit. Si autem promittere de se vel id
quieuerit, venturam ad se omnino belli victoriam, contra-
dicturus est nemo, non vobis emolumento hac fore. Nam
futuro iam domino non profus gratificari dementia est.
Verumamen si in incerto positus est Martis euentus, nec
mortalium quispiam Fortuna prenosse sententiam queat,
considerate pro quantis nam vobis calamitatibus id iu-
dij sit. Si enim bello superiores euaserint Gothi, &
hostes deuicerint, hostium loco haud dubie habituri nos
sunt, & hostiliter inde excruciaturi, quippe qui nulla
coacti necessitate, sed voluntate & sui nunc odio ad pro-
ditionem venerimus. Ad hac accedit, quod per Belisa-
rium ipsum, si forte hostes peruicerit, perfidie arguemur,
& ceu prefecti proditoris, ac perinde fugitui iam facti,
in omne auum per Imperatorem custodys asseruabimur:
nam qui proditoris usus beneficio sit, accepta quidem ex
gratia, repentina quadam ut victor afficitur voluptate,
suspicione tamen imposteri ductus, veretur simul &
odit eius ex factis beneficium proditorem, ut qui in se ipso
expertus asseruet & caueat proditoris indicia. Si igitur
in Gothos fidem in presenti seruauerimus, viriliter sub-
eundo ac tolerando discrimina, vel hi quidem hostibus
superatis, bonis quam maximis affecturi nos sunt: &
Belisarius ipse, si ita forte contigerit, ubi victor euaserit,
seruate fidei veniam dabit, nam & pertinax in quem-
piam studium, vel si plerunque forsitan fallitur, mortalium
nemo, qui non omnino desipiat, dignum supplicio indi-
cabit. Nunc vero quid passi hostium extimuisistis obsi-
dionem? quandoquidem nec necessariis rebus caretis, nec
commeatibus intercludi, domi cum consideatis, murisque
& custo-

Gothorum
iram propo-
nit.

Belisarij se-
ueritatem.

Fidem ser-
uandam ef-
se Gothis.

& custodibus Gothis positis confidere plurimum. Con-
 sideremus præterea nec Belisarium hisce conuenturum
 nobiscum fuisse conditionibus, si urbem se vi capturum
 sperasset. Quin etiam si exequi ex aquo hic vellet, quæ
 nobis essent in commodum concessura, nec Neapolita-
 nos quidem terrere antehac debuit, neque ex nostra hic
 in Gothos iniuria, suas stabilire nunc vires: sed cum
 Theodato & Gothis conferenda prius illi manus fuis-
 sent, ut sine discrimine, & nulla proditione aut iactura, ci-
 uitas ista in victoris cederet potestatem. His Pastor &
 Aselepiodorus peroratis, Iudæos producunt asse-
 uerantes ciuitati rerum necessariarum nil defore,
 & Gothos tuto moenia seruaturus. Quibus persua-
 sionibus Neapolitani illecti, Belisariū iubent quàm
 celerrimè inde abscedere. Tum ille ad obsidendam
 urbem se comparare, pròque viribus omnia facere.
 nam muros sæpè antea hos inuadendo periclitatus,
 cum magna militum iactura, & horum quidem
 fortissimorū, repulsus abierat: quādoquidem Nea-
 polis muri, cum partim ad mare sint, partim in con-
 tinenti & locis difficilioribus siti, adiri è propin-
 quo nil poterant, nec ab insidiantibus propter lo-
 corum accliuatatem inscendi. Cūmq; aquæ ductū,
 qui in urbem aquam inueheret, Belisarius interci-
 disse, non admodum ciues ea res obturbarat, quip-
 pe qui puteos intra moenia affatim haberent: vnde
 non multum eius iacturam rei sensere. Qui verò
 obsidebantur hostem fallendo, Romam ad Theoda-
 tum crebro nuntios misistare, celerem opem ora-
 tum. Sed ille, vt erat suapte natura ignauus ac planè

Timidus
 esse Belisari-
 um, idea
 non timen-
 dum.

Fulgi mobis
 les animi.

Difficultas
 in obsidenda
 Neapoli, Be-
 lisarij in-
 uitum ani-
 mum com-
 mendat.

Ignauia
 Theodati.
 Tyrannorū
 imago, qui
 pondera mo-
 uent quæ ut
 tingere vel
 minimo digi-
 to nequeunt.

Theodatus non omnino incuriosus his fidem præstare, qui se futura prædicere faterentur. Cum itaque in re præsentis inops consilij esset, quod utique solet mortales ad vaticinia perscrutanda impellere, ex Hebræo homine quodam, qui in hac futurorum prænotione magnæ esset opinionis & famæ, sciscitabatur, qualis nam esset huic bello futurus eventus. Tum ille porcos terdecem paruis tribus in domiciliis vt coereret admonuit, & decimis quibusque nomina faceret, ex Gothis Romanisque & Imperatoris præfectis desumpta, ad diem deinde certum quiesceret. Theodatus igitur omnibus ita vt erat iniunctū peractis, ad præstitutum diem cū Hebræo vnâ porcos spectatum aduenit, & eos quidem quibus Gothorū nomen imposuisset, mortuos omnes duobus tantum superstitib. contemplatur, viuos verò & modico interuallo distinctos, quibus Imperatoris præfectorum nomen sorte iam obuenisset, sed alioquin setas è dorso his omnibus defluxisse, & earum partem dimidiam reliquam esse, compertum. Vnde & Theodatum huiusmodi conspiciatum, ex hisque belli exitum animo agitantem, incessisse formidinem tradunt, perinde sat gnarum Romanis id occursum, vt eorum exercitus pars quidem sit dimidia petitura, & pecuniarum sint hiacturam nonnullam facturi; Gothis verò, vt gens vniuersa fere deleta, ad paucitatem denique redigatur, & ad Imperatorem, etsi non magna, deuictis tamen Gothorum præfectis, belli sit peruentura victoria. Quamobrem & Theodatum affirmant, nil prorsus virium comparasse, quibus cum Belisario esset decerraturus. Sed de his quisque loquatur, vt plus minúsve attribuerit fidei. Belisarius autē Neapolitanos terra marique cum acris obsideret, moerore afficiebatur ingenti, vt qui nec illos vnquam ad se concessuros speraret, nec ciuitatem se posse in po-

*Theodatus
impietas.*

*Impietas
suo premio
donatur.*

*Profane eu-
rositatis ef-
fectus.*

*Sapientis
Ducis gra-
mos cura.*

in potestate redigere, quandoquidem & loci difficultatem sibi aduersari quàm maximè crederet, & tempus esse diutius conterendum. Vnde & veritus ne se hyems opprimeret, & relicta Neapoli aduersus Theodatum ducere cogeretur, & Romam contendere, celerrimè inde se abiturum exercitui nunciavit, & ad iter vt se præpararet iniunxit.

8 SED diu ea de re animo fluctuatus, & hanc actus rei bene gerendæ occasionem, eodè permanfit. Cupido interea ceperat Isaurum quempiam aqueductus ædificiũ inuisendi, & quemadmodum ciuitati necessarium laticem sumministraret. Ex ea itaque parte, qua Belisarius id interruperat, ab vrbe procul ingressus, facilem habuit desuper vadendi viam. nam muro interciso fluere iam aqua delierat. Vbi itaq; propius mœnia ventum, in vastam petræ molem incidit, non hominum manu, sed pro terræ natura locatæ. In hoc igitur saxo, qui quondam aquæ ductum extruxerant, ædificio illi annexo, excavauerant superne foramen, non satis patens vt eà liberius permeare vir posset, sed labenti vt aquæ transitum exhiberet: vnde fiebat, vt haud quaquam ybique par esset interior ædificij tractus meatusque amplitudo, perforata saxi interpolante angustia, vnde nec armato præcipuè viro & scutum gestanti erat is peruius locus. Id vbi Isaurus comperit, haud quaquam visum impossibile est, exercitum eà posse vrbem inuadere, si paulo laxiorem petræ concunitatem efficerent. Sed ipse vt erat obscurior, nec sermones cum duce aliquos adhuc contulisset, rem ad Paucarem detulit suæ gentis Isaurum, spectatæque inter milites virtutis virum. Paucares igitur omnia, vt se habuissent, ad Belisariũ defert, qui statim præ nuntij voluptate respirans, magnaq; se eius indicem rei pecunia donaturum pollicitus, rem vt perageret & confestim hortatur, ac simul

*Mira sunt
bellorum sa-
cies.*

*Rupes Nea-
poli cœcava,
adnexa a-
queductui.*

*Isuri saga-
citas. Nihil
arduum ocu-
laris morta-
libus.*

*Nihil acco-
ptius incun-
do & utili.
nũcio in re-
bus dubiis.*

imperat. Isaurorum ex agmine desumptis comitibus, petram statim vt latius aperiret, & imprimis caueret, ne cui eius rei sensum præberet. Pauceres verò Isauris extemplo delectis ad id peridoneis, aquæ ductum cum his simul & occultè ingreditur. Cùmque demum ad locum venissent, vbi petra in angustura coibat, mox opus aggressi, non dolabris hanc aut bipennibus excidebant, ne forte ex sonitu fragorèq; hostibus proderent quæ gererentur, sed ferreis acuminatisq; instrumentis, foramen crebrius elimando abradendòque, breui iam effecere, vt vir thorace obductus & clypeum gestans, libere ea transmeare sat posset. Cum itaq; egregie se vniuersa haberent, subiit Belisario cogitatio animum, quòd si præliando exercitui esset, & vi ea vrbs inuadenda, non nisi magna suorum cum clade id fieri posse, & ciuitati cætera occursum, quæ in captas vrbes geri per hostes solent. Vnde Stephanum statim ad se euocarum his verbis affatur: *Vidi equidem sæpe vrbes expugnari & captas, & qualia à victoribus capte iam patiuntur sat calleo. Nam & milites ipsi sine ulla ætatis respectu occidunt quos in eo furore offenderint, matres familiâsque iam sædè afficiunt, vt mortem sibi efflagitantibus illaturos se negent. Nam dum ad iniuriam ferendam trahuntur, & militum inferuire coguntur libidini, indecora omnia tolerant, & admodum miseranda: puerique vix dum ablaclati, ab his abducuntur in seruitutem, quos omnium insensissimos habent, vt quorum manus paterno resperfas sanguine conspiciuntur. Prætereo, amantissimè Stephane, iniectum per vrbes ignem, & flagrantia teclata nunc meminisse, quo vt res cæteræ deperduntur, ita & vrbis nitore & pulchritudo dehonestat. Hæc ipse omnia cùm veluti in speculo Neapolim videam nil secius perpressuram, ac cæteræ sint captæ vrbes perpeffe, huius sumul ac vestri me miseret. Machinæ mihi, vt vides sunt comparatæ, quibus fieri non potest non urbem hæc capi excindique,*

*Belisarij hu
manitas &
prudentia.*

*Expugnationum
mala commemorat
Belisarius.*

dique. Civitatem itaque vetustissimam, & incolas Christianos Romanosque ut ab antiquo iam nactam, ita & ad id temporis intra se continentem, in miseram hanc fortunam incidere, haud quaquam optaverim, praesertim cum in meam sit illa omnino Romanorum praefecti potestatem ventura, & in meo exercitu barbarorum ingens sit multitudo, qui fratres propinquosque ante haec moenia amisere, & i. circo si urbem hanc ceperim, istorum frenare iram nil quiuro. Quamobrem quandiu in vestro arbitrio est eligere posse, quae vobis conducant, & quae potentiora sunt facere, vobis consulite, & futuram declinate calamitatem; quae si, uti par est, in vos denum declinet, non iure fortunam estis, sed vos ipsos incusaturi. Post haec Belisarius dicta, Stephanum ad suos remisit, qui ubi Neapolitanae plebis in medium venit, lacrymans ferme & gemebundus renunciauit, quae a Belisario accepisset. Tum illi identidem asseuerare, Neapolitanos immunes & liberos esse, nec Imperatori Romano in seruitutem quandoque se dedituros, nec Belisarium quoquam pacto vereri, nec illi profus cedendum decernere. Tunc Belisarius sui ut urbem per aquaeductum inirent, rem ira constituit. Viros quidem ad quadringentos, primis ferme tenebris deligit, hisque Magnum praefecit, qui equitum turmas durat: huic Ennem comitem addit Isaurorum tunc ducem. thoraces deinde sibi omnes defumere, clypeos, ensesque iubet, & quoad ipse signum dedisset, quiescere: accitoeque Bessae apud se ut manerent iniunxit, Magnum deinde & Ennem quae fieri in praesentia velit commonefacit, & eam his aedificij partem ostendit, quam antea ruperat, unde in aquaeductum facilis patebat ascensus. Post haec imperavit, ut quadringentos illos, quos sibi ductandos dedisset, extinctis luminibus in urbem immitterent, duosque qui tuba canere egregie percalleret, cum his simul dimisit, ut ubi intra moenia peruenissent,

Obtestatio
Belisarij.

Ad obsessorum
clemens exhortatio.

Pertinacia
Neapolitanorum, quos
Dei iudicio
punire decreuerat.

Quo modo
capta Neapolis.

Summi ducis in exercitu est inferioribus praescribere quae in maximi momenti reb sunt peragenda.

vrberique fremitu & terrore turbassent, quæ per se fuissent iam gesta, clangore ac sonitu significarent. Ipse verò magno numero scalas ad id antea factas in apparatu habebat. Illis itaque aquæ ductum iam subeuntibus, eaque in urbem propere contendentibus, Belisarius cum Bessa & altero comite suo loco manere, & cum his omnia exequi, ad exercitumque qui iuberet dimisit, vt intenti omnes ac vigiles essent, & in manibus arma haberent: circa se verò quam multos habebat, quos audentissimos esse ac fortissimos viros rebatur. Sed ex his, qui urbem ingressuri obierant, pars maior periculi magnitudine terri, retrorsum deferri dilabique passim. Quibus cum & Magnus dux ipse, quandoquidem vt se sequerentur, nec monendo quidem persuadere, nec adhorrando iam poterat, se ad præfectum recepit: quos Belisarius omnes vno agmine redeutes probro affecit, & ducentos ex his, qui circa se milites erant, delectos, cum Magno abirent mox iussit: quibus Fortius filius vt indignabundus & fremens ducem se obtulit, & in foveam, qua eundem his erat desiluit, prohibitus tamen per Belisarium est. illi verò præfecto vna & Fortio sibi conuiciantibus, metu simul ac pudore perculsi, discrimen quod antea declinassent, subire tunc ausi, cum ducentis illis vna ducem sequuntur. Belisarius autem veritus, ne quis ad hostes, qui turrem aquæ ductus edificio proximam custodirent, eorum quæ gererentur, sensus accederet, eo se contulit, & Bessam rixari ac Gothicis verbis contendere cum barbaris custodibus imperat, ne quis fortè armorum crepitus ad hos perueniret. Tum Bessas ingenti his voce in clamorando ad Belisarium se vt conferrent, monebat, multa his bona fore pollicitus: tum illi contra illudere, & pluribus Imperatori ac Belisario conuiciari & maledicere. Aquæ ductus autem ille non solus ad

*Belisarij
prudentia.
Fortij Belisarij
F. virtus.*

Strategia.

Obsequiosus.

murum vsque porrectus supernè integitur, sed mediam urbem spatio longiore peruadit, & decocto ex latere celsiores fornices habet. Romani itaque cum intra mœnia omnes iam peruenissent, vbi nã terrarum confisterent, nec animo quidem concipere, nec coniectura fat poterant, nec inde descendere, quousque tandem ad locum est ventum, vbi aqueductus relecta erat testudo, domusque desuper neglectior visa, quam sola anicula nimix paupertatis cohabitans incolebat: & fortè in superiori ædificij parte oleæ erat arbor enata. Itaque vbi cœlû hi conspexere, & media in vrbe se esse iam senserant, inde euadere animo agitabant. non enim his aliqua machina erat, armis præsertim munitis, qua se inde demitterent. Ad hæc accedebat, quod celsius ibi ædificium aliud quoddam excipiebat, quò nullus patebat ascensus. Romanis itaque diu animo fluctuantibus, & in maiores iam cœuntibus loci angustias. (Iam enim cum turmatim succederent, magno agmine ferebantur) subiit cogitatio quempia ad superiora vt tandem euaderet, pertentare. Confestim itaque depositis armis manibus enitendo ac pedibus, in mulieris domicilium venit, qua eodem mox visa & mortem comminatus ni conticeret, supprime illa vt attonita præformidine vocem, iactatòque ad oleæ truncum præualido fone, & illigato, alterum restis mox caput in supereminens ædificium iacit, quo milites statim comprehenso, ad vnum omnes sursum euadunt. Noctis enim pars quarta relinquebatur, & in vrbis muros transcendunt, custodèsq; duos nil prorsus imminens malum præsentientes, obruncant. Sed ea regione, qua in boream mœnia vergunt, Belisarius cû Bessa & Forio manens, diu iam expectabat, quæ per suos gesta fuissent, resciscere. Tû illi, vt ea mœniû parte p̄titi, clangētis tubæ sonitu copias euocare.

X. j.

Per aqueductû Neapolim hostes ingrediuntur.

Eiusmodi impressantè difficultas.

Vnius solers audacia viâ Foriam omnibus per rigis.

Custodes ignauis obruncantur. Nec enim in bello dicendum est, Nõ putabam.

hoc ex prodito Belisarius signo mœnibus scalis ex-
templo admotis, milites vt per eas murum ascen-
derent, confestim hortatur. Cùmque singulæ scalæ
ad propugnacula haud quaquam perringerent, vt
quas non ex aperto & æqua dimensione opifices

*Remedium
adu. opificū
errorem.* fabricassent, binis inuicem scalis milites colligatis,
hisque scandendo & propugnaculis superatis in
muros peruadunt, aliam autem mœnium partē ad
mare vergentium non barbari ipsi, sed Iudæi cus-
todiebant. Milites verò nec scalas applicare his po-
terant, nec aliàs scandere, Iudæis sibi acerrime oc-
cursantibus, & planè interpellantibus, ne sine præ-
lio urbem caperent hostes, atque adeo vt ea ere-
gione nihil spei his esset ciuitatis iam potiundæ,
Iudæis ipsis vel vrbe in partem iam capta tam for-
titer præliantibus, & summa vi resistentibus, qui in
se impetum facerent. Verùm vbi demum illuxit
(nam noctu peracta hæc sunt) ex his qui introgres-
si iam fuerant, nonnulli in Iudæos mox inruunt,
hósque in terga cædere acrius instant, tum illis fu-
gam prope capessentibus, vrbs vndique capitur,
Iamque patentibus portis Romanorum infereba-
tur exercitus. Sed milites, qui ad portas in orien-
tem sitas dispositi fuerant, cum scalæ nullæ his es-
sent quibus muros conscenderent, fores confestim
à custodibus destitutas, igne summisso incendunt,
cùmque vacuus esset ea ex parte defensoribus mu-
rus, hinc inde dilapsis, nullo negotio ciuitatem in-
vadunt, stragemque ciuium ingentem fecere: &
hi præsertim ira & indignatione in eos desauie-
bant, qui fratres propinquosve in ea fortè mœnium
expugnatione amiserant. Nam quos tum primum
obuios habuerunt, sine vllò ætatis vel conditionis
rebus in propinquitate, in domiciliâque ignem immittere, pueros præterea
ac matres familiâs in seruitutem captos pertrahere,
& præ

*Iudaorum
in propu-
gnando vir-
tus.*

*Propugna-
tio inutilis.*

*Diriptio
Neapolit oc-
cupata.*

& præ cæteris barbari Massagetæ, vt qui nec sacris quidem cū manus abstinuissent, eorum vim maximam, qui vel in templa confugerant, tandiu obtruncant, quoad Belisarius suos circumfūdō à cæde cohibuit, & ad concionem vocatos istiusmodi affatus est verbis: *Postquam victoriam ad nos detulit deus, & ad id gloria tandem prouexit, vt urbem, etsi inexpugnabilem visam, nostre ditioni subegerit, necessariū est, vt & ipsi acceptæ gratiæ haudquaquam indignos esse præ nobis feramus: sed pro nostra potius in demictos clementiæ, iure hos superasse. Nolite ergo Neapolitanos istos perpetuis odiis de cætero insectari, nec quia hos ipsi oderitis, belli vobis sunt limites excedendi, quod enim esse in demictos victorum odium potest, cum parcendum his potius sit, quàm ad internitionem clades alia inferenda: non enim vos ipsi ab hostibus posthac vindicatis, sed subditorum ex more facturi iacturam estis. Quocirca viris istis nihil impofterum mali per vos inferatur, neque siuenti iam animo licentius omnia permittēda, indecorum namque cū hostes viceritis, iracundia vinci: vobis quidem cætera in virtutis premium cedant, coniuges viris cū liberis restituite: ediscant victi ex rerum suarum iactura quantis sua temeritate priuati nunc sint & gratissimis bonis.*

9 His Belisarius dictis, matres familiās omnes, liberos, seruósque produci mox iussit, & Neapolitanis restitui, nondum aliquam expertos iniuriā, hisque & milites suos conciliauit. Sic itaque cū Neapolitanis tunc actum, vt vna eadēque die & in seruitutem concederent & libertatem, simul ac suis ex rebus preciosissima quæque recuperaret. si quidem qui aurum maiorisque precij rem possiderent, iam antea in terram abdiderant, hac duntaxat via hostibus occultare sua hi potuerunt. Denique omnes in propria domicilia restituti, cum his simul & bona recondita præter spem receperunt. Obsidio itaque in diē ad summū extracta vigesimū

X. ij.

Massagetarum immunitas.

Belisarius ad suos iam victores oratio exhortatoria ad Clemeniam in oppidanos victos.

Vince te ipsum, qui hostes viceris.

Clementer actum in victos.

Eximia Belisarius virtus Neapolitanos restituit.

hunc habuit finem. Gothos verò ea in vrbe ad octingentos numero captos, indemnes prorsus seruatos, non minori in honore, quam suos, apud se Belisarius habuit. Pastor autem, qui in eam desperationem, vt supra iam diximus, piebem induxerat, vbi captam urbem peruidit, in apoplexiam incidens repentinus moritur, nullo vel antehac morbo affectus, nec prorsus ab vilo mali quicquam perpeffus. Asclepiodotus præterea, qui cum Pastore vnâ rem omnem in populi iacturam confecerat, cum primoribus aliis, qui reliqui tantæ cladi fuissent, ad Belisarium venit. Cui illudens mox Stephanus, his verbis cœpit conuitiari, *Vide nunc, ô omnium perditissimè homo, quantis malis affeceris patriam, pro tuoque nimio in Gothos ac pertinacissimo studio, tuorum ciuium salutem proderis. proinde si barbaris res successissent, nõ indignum duxisses tui erga hos studij mercedem recipere, & singulos nostrum, tametsi rectius longè consultos, proditiõnis infimulare. Ast vbi in potestatem Imperator hanc urbem redegit, & Belisarij huius tam fortissimi viri virtute salutem recepimus, adire hunc ipsum Romanorũ præfclũ tã temere ausus, perinde nec in nos ciues nec imperatoris exercitum delinquendo non dignas tuo sis scelere pœnas daturus. Tum ille exprobranti hæc sibi, vt maledictis vicem mox redderet: *Falleris, inquit, his te iactitando, quæ nobis ex nostra in Gothos beneuolentia obijcienda nunc ducis, non enim quis esse periclitantibus dominis beneuolus potest, nisi sat constans animo sit. Me verò victores talem sunt Reipublicæ suæ habituricustodem, qualem nuper fuisse in Gothos compererint: quando quidem qui suapte sit natura non infidus, haud quaquam cũ fortuna simul commutaturus est animum. Tu verò cũ Gothis res minus æquè procederent, promptiorẽ te statim exhibuisti ad inuadentium hostiũ verba succipienda. qui enim instabilis est, & inconstantiæ morbo laborat, simul ac timere incœperit, vel suimet amantiõsimis debitam**

Pastor apoplexia ex-
tinctus.

Stephanus
Asclepiodo-
tum conui-
cius infesta-
tar.

Audax As-
clepiodoti
responsio.

debitam negaturus est fidem. His dictis, Neapolitanus mox populus abeuntem hunc confpicatus, cum in vnum coisset, sua ac præsentia mala Asclepiodoro illi impuranda criminabatur, & maledictis haud prius absistit inceslere, quàm hominem trucidasset, eiusque & corpus dilacerasset minutatim discerptum. Huius deinde ex cæde, Pastoris ad domum impetu facto peruenit, & illum identidem omnes exposcere, seruisque affirmantibus, fato perfunctum Pastorem esse, non prius his fidem præbendam duxere, quam mortui cadauer proferrent: quod statim arreptum loco quodam & suburbano, palo affigunt, proque commisso ex iusta ira facinore, Belisarium sic deprecantur, vt ab homine perhumano clementique facile veniam impetrarint. Cum Neapolitanis sic actum, Gothi verò, quibus circa Romam & circumiecta huic vrbi loca adesse forte tunc contigit, miraculi loco existimare Theodari tunc primum ignauiam, quòd eum in proximo hostes adessent, haud quaquam vellet his obuiam ire: vnde in suspitionem nec mediocrem quidem venere, ne Iustiniano Imperatori vltro is esset Gothorum res proditurus, quandoquidem non in aliud quippiam animum intendisset, nisi vt quiescendo vitam de cætero duceret, & pecunia sese affatim ingurgitaret. Itaque vbi demum captam per Belisarium esse Neapolim accepere, Theodaro omnibus probris dilacerato, vnum in locum ducentorum ab vrbe stadiorum interuallo distantem inter se coeunt, castraque ibidem metari se posse quamoptime visum. Campi nimirum circunquaque parentiores & equitabiles erant, iuxta verò defluens amnis in mare ad Tarracinam immittit. huic proximus mōs Circeus ille, vbi Ulysses ferunt cum Circe versatum. Sed vt equidem reor, non vera fatentur, cum ea in insula Circis domum Homerus fuisse affirmet: ni forte

*Asclepiodoro
ti supplicium.
Patria proditores fac-
dè pereunt.*

*Theodatus
in suspitione
Gothi uenit,
& abdicatur. Tandem tyran-
ni in odium
apertum populi incur-
runt.*

*Mons Cir-
ceus.*

hunc montem, insulam esse iccirco quis dixerit, quia in mare ingenti tractu porrigitur, & iuxta adnauigantibus, eiusque è littoris regione vadentibus, insulæ diu persimilis esse apparet: vbi vero ad eum est montem peruentum, facile quisque perdiscit, priorem opinionem se fefellisse: & ea fortè de causâ hunc locum Homerus insulam dixit. Mihi vero ad ea, quæ dicere cœperam, redeundû. Gothi igitur cum eo iam conuenissent, Imperatorem sibi & Italîs Vittigem deligunt, virum sanè non ex clara familia ortum, sed qui in his certaminibus, quæ circa Sirmiû aduersus Gepidas Theodericus rex habuisset, probe se & viriliter gesserat: qua de re Theodatus certior factus, fuga extemplo arrepta Rauennam contendit. Vittiges vero quam celeritè

*Vittiges
rex eligitur.*

*Optares i
donatus man
dati Vittigi
ministèr
Theodatûm
tyrannum
persequitur.*

Optarem Gothum hominem misit, qui Theodatum ad se viuum vel saltem mortuum ex fuga retraheret. Erat autem Optares ille hac de causâ Theodato infensior. huic quondam amplissimo patrimonio & præstanti forma puella denupserat. hæc Optari Theodatus, etsi pecuniis vtcunque placato ademptram, alteri collocauit. Iccirco tunc Optares iracundia partim succensus, Vittigi partim morem gesturus, ingenti celeritate, & summa animi promptitudine, nec interdiu quidem, nec noctu intermisso itinere, abeuntem illum enixius insectatur: quem demum in via adeptus, ac solo sæde resupinatum vt victimam cædit. Hæc Theodato & vitæ euersio fuit, & regni, ad tertium annum derenti.

*Theodati
exitium.*

IO VITTIGES interim imperator creatus, cum presentibus Gothis Romam se contulit, ibique cû Theodato quemadmodum actum fuisset, certior factus, & ingenti affectus lætitia, huius Theodælium filiû custodiis afferuandum curauit. Cûmque Gothorum res ei haud rectè satis paratæ adhuc viderentur, potius duxit Rauennâ prius contendere, ibique

ibique omnibus optimè comparatis, ad bellum descendere. Vnde vniuersis ad se conuocatis, orationem huiusmodi habuit: *Rerum gestarum que maxime sunt, viri commilitones, non temporis celeritate, sed bonis consiliis dirigi rectius solent; plerumque enim sera dilatio, cum se demum opportunè obtulerit, utilitatis plurimum affert; studium verò & nimia properatio, ubi nec decenti nec suo tempore proferantur, multis rei conscientie spem intercidit, facilius quippe imparata aliqua multitudo viribus oppugnata hostilibus vincitur, quam qui cum minoribus copiis, sed alioquin quam bene instructis, in certamen se conferunt. Non itaque ut repentinus ipsi & iactanter elati, indecenti vos aliqua affectum sumus iactura: si quidem longè potius est, ad breue nos erubescere, ut gloriam seruemus iam partam perpetuò, quam momentaneum dedecus declinando, in omne euum hoc ipso molui. Accedit etiam haud quaquam & vos esse eius rei ignaros, Gothorum vim omnem & armorum vniuersam serè apparatus, in Galliis ipsis & simul Venetiis, absque quam procul hinc distantibus locis, versari. Et sare Francorum cum natione, presenti hoc nihil inferius bellum nos gerimus: quo nondum rectè disposito, velle aliud aggredi, maioris esse vesania duxerim, nam qui in arcipiti positi sunt, nec in hostem unum intenti, par erit omnino ab aduersariis superentur. Ipse verò Ra-uennam eundem nunc esse decerno, indeque aduersus Franco: bello denique absoluto, & ceteris perquam bene ribus dispositis, cum Belisario demum Gothorum omnibus copiis confligendum. Sed vestrum non neminem dis-cossionem hanc nostram fugam dicere haud quaquam pgebit. Et alioquin timorem dissimulare & profiteri, si modo suo id tempore fiat, quam multos erexit, & ad mliorem traduxit fortunam. Strenuè verò factorum ce-letritas his quidem, qui nil opportunè hac gesserint, ad feruitem proculdubio est, & ignominiam concessura, non enim rerum nomina sequenda sunt, sed iure ex his*

Oratio Vit-tigis ad Go-thos, qua Rauennam eundem esse decernit, ut bellum Fræ-cis primùm inferatur, deinde Belisario.

Amouet à se fuga sus-picionem, & prioris consilij cau-sas adfert.

commoditas consecranda. Viri nimirum virtutem non cepta res arguunt, sed peracta designant: hostes autem fugiunt, non qui maiori cum apparatu & crepente in hos aduentarint, sed qui eorum corpora tueri perpetuo volunt, & bello quāta procul abesse. De huius verò urbis Romæ futura captiuitate, vestrum neminem formido in-

*Roma futu-
ram deditu-
nem eleuat.* cessat, nam si Romani in nos se beneuolè gesserint, ciuitatem hanc in tuto sunt Gothis conseruaturi, quantoquidem nec necessitatem experturi sunt aliquam, vobis paulo post ad se redeuntibus: & si qua de vobis hos fortè suspicio ceperit, vel admissis in urbem hostibus, minus timebunt, & cum his demum magis conduxerit, si cogat necessi-

*Diligētiam
suam hic
pollicetur.* tas ex aperto pugnare, verūm ne quid eiusmodi incidat, mox ipse promouero. viros namque complures ac custodiam urbis relinquam, & prefectum cum his prudentissimum, qui ad eius tutelam sint suffecturi, atque ut et nobis urbana hæc rectè se habeant, & nulla ex hoc nostro recessu subsequatur iactura. Gothi igitur Vittigis dictis collaudatis, ad iter se præparabant. Interea verò Vittigis idem Liberio Romano antistite, Senatoribus populòque vniuerso abunde commonefactis, commemorato insuper iustissimo Theoderici quondam imperio, singulos demum hortari, erga Gothorum vt gentem beneuole impostitum se haberent, idque vt deinceps seruarent, grauissimo iureiurando adegit, & ad urbis custodiam viris nō minus quatuor milibus lectis, Leuderem præfecit, hominem sanè, vt ad multum ætatis prouectum, ita & prudentiæ opinionem maximam consecutum. His ita peractis cum reliquis copiis Rauennam versus iter aggressus, multis secum Senatorij ordinis obsidum loco abductis: quò vbi demum peruenit, Mathastuntham Amalastunthæ filiam eximie pulchritudinis virginem, vxorem sibi vel nolentem quidem effecit, vt ex hac generis Theoderici coniunctione, imperium sibi fr-

*Mathastun-
tha Vittigi
nubis inus-
ta.*

mius stabilitam esset imposterum habiturus. Gothos deinde vndequaque contractos, arma equoque singulis turmis distribuendo, intruxit in primis & exornauit, eos duntaxat, qui Gallias præ Francorum formidine custodirent, ad se reuocare non potuit. Franci autem isti, Germani quondam vocitabantur: quemadmodum autem a principio fuerint id nomen sortiti, & Gallias deinde inuasurum, ac Gothis simul sint hostes effecti, explicaturus mox sum. Regio ea omnis, quæ ab Oceano & Gadibus nauiganibus ad dexteram iacet, Europa, vt aliàs diximus, nuncupatur: quæ verò est huic ex aduerso obiecta, Lybia dicitur, sed Asiam, hanc præci dixere: de his inde quæ vltra Lybiam sunt, quod affirmare certius queam, nil habeo. nam & vastæ excipiunt solitudines, & immensis spatijs vacua sunt hominibus loca, ex quibus & si primus Nili fons nascitur, est tamen eius origo incognita, cum inde in Ægyptum deferri id flumen affirmarent. Europa autem quod ad ipsum statum & suum principium, post quidem Peloponneso perfirmis, & vtrinque adiacet mari, cuius prima regio circa Oceanum est & Occidentem solem, & Hispania dicitur ad vsque Alpes, quæ in Pyrenæis sicut montibus. Alpes verò dici in angustiis transitum, qui ea in regione sunt homines, decreuerunt. A Pyrenæis autem montibus ad vsque Liguriæ terminos Gallia dicitur. Vbi alpes alia Gallos & Ligures dirimunt. Sed Gallia Hispaniis est longè potentior. Siquidem ab angusto cum Europa ipsa incipiat, in immensam semper latitudinem funditur. Ex vtrisque his regionibus, altera quidem in Boream vergens, Oceano circuncingitur mari, altera verò quæ ad Notum ventum inclinatur, mare Tyrrenum habet. In Galliis alia pieraque flumina sunt, sed Rhodanus imprimis & Rhenus hinc defluunt,

*Fræcipuum
Germani.*

Orbis partitio.

Europa.

Hispania.

*Alpes vnde
dicitur Gal-
lia.*

*Gallia Hispaniis
longè
potentior.*

*Rhodanus.
Rhenus.*

diuersa tamen & contraria ab inuicem via labuntur: Rhodanus siquidem in mare Tyrrhenū exit, & in Oceanum Rhenus immittit, paludes præterea hisce in locis non pauca; ubi primitus Germani, gæa barbara habitabant, nec magni tunc primum momenti viri, qui Franci nunc vocitantur. his finitimi Arborichi accolæ erant, qui cum cætera Gallia atque item Hispania iam pridem Romanis parebāt, post hos in orientem solem Thoringi barbari sunt, qui Cæsaris Augusti permisso, sedes has tenebant, & ab his Burgundiones haud procul, ad Norū ventum vergentes inhabitant. Sueti deinceps & Alemanni gens valida, liberi omnes, & iam diu ea incolunt loca. Temporis vero processu, Visigothi vi in Romanum imperium facta, Hispanias omnes & Gallias vltra Rhodanum flumen suæ ditioni subactas, vestigialesque redditas tenuere. Erant autem Arborichi Romanorum tunc milites, quos sibi Germani cum obediētes facere & subditos vellent, vt qui finitimi essent, & pristinos vitæ mores penitus immutassent, eorum agros assidue populari, & hos copiis vniuersis inuadere: Arborichi vero cum & virtutem præ se, & erga Romanos beneuolentiā ferrent, viros fortes eo in bello se præstiterūt: cumque his vim inferre Germani non possent, societatem vt secum saltem inirent, & mutuam inter se facerent connubia, precabantur: quas non inuiti conditiones Arborichi mox accepere. erant nanque vtrique Christianæ fidei sectatores. Sic itaque vnum hi cœuendo in populum, ad maximam potentiam euasere. Romanorū interea milites alij, qui in Gallia finibus erant, custodiæ gratia constituti, cum neque Romam redire iam possent, nec ad hostes vt Arianos concedere, se se cum signis ad hostem contulere, & locum insuper quem pro Romanis seruabant, Arborichis Germanisque prodidere, ac patrios

*Germani,
post Franci.*

*Arborichi.
Thoringi.*

*Burgundiones.
Sueti &
Alemanni.*

Visigothi.

*Arborichi
& Germani
ceteram in
vnam cœuunt.*

*Germani
Gallias occupant.*

patrios mores continenter seruatos, suos transmi-
 fere ad posteros, atq; adeò vt vel ad hanc nostrã e-
 tatẽ eodem tenore vel etiã cultu pristinos seruare
 ritus non dedignentur. descripto nãque ex nume-
 ro ad id fermẽ tẽpus hi demonstrantur, quo taxati
 antiquitus militabant: quandoquidẽ & suis produ-
 ctis nunc signis, in aciem prodeunt, ac patriis vt un-
 tur perpetuò legibus, Romanũque habitum, vt in
 cãteris aliis, ita & foccis nunc seruant. Enimuerò
 quãdiu Romanis Respub. eadem semper & firmior
 mansit, ad Rhodanum fluuiũ Imperator in Gallos
 potitus imperio est. Vbi verò hanc Odoacer in ty-
 rannidẽ verit, tunc demũ Visigothis tyranno hoc
 ipso cedente, vniuersam ad vsque Alpes, quã à Li-
 guribus Gallos disternãt, hi Galliam suã ditio-
 nis fecere. Odoacro deinde cadente, Thuringi Vi-
 sigothique Germanorum vires iam auctas veriti,
 (nam & hominũ abundabant hi multitudinc, & ro-
 bore prãualebant) atque adeo vt finitimos omnes
 apertius violarent: cũ Theoderico & Gothis vt fœ-
 dera iungerẽt summo studio nitentur. Sed Theo-
 dericus eorum repudiata societate, cum his tamen
 coniugia facere haudquaquã dedignabatur. Tũc i-
 taque Visigothorũ duci iuniori Alarico Teudetu-
 sam filiã eius despondit & virginẽ. Hermenefrido
 autẽ Thuringo & principi, Amalabergã Amalafri-
 dis sororis filiam nuptui tradit. quo factũ, vt Fran-
 ci alienam in se violentiam veriti, à Theoderico ne
 hunc bello per id tempus incesferent abstinendo,
 Burgundiones oppugnatũ mox ierint.

II INTER Francos deinde & Gothos, in
 Burgundionum malum, fœdus pactionesque fiunt
 hac lege, vt vtrique in hos copias mitterent oppu-
 gnatum, & vtrĩ eorum alteris in expeditionem
 euntibus, Burgundionũque euertentibus gentẽ
 ipsorũque terram in suã redigentibus potestãtẽ

*Visigothi
 Gallia parte
 tem conse-
 quantur.*

*Matrimo-
 nia inter V̄
 sigothos.
 Thuringos
 & Ostrogo-
 thos contra
 fca.*

*Populi in po-
 pulos iusto
 summi iudẽ
 eis arbitrio
 insurgunt,
 vt decreta
 iusta eiusdẽ
 exequantur.*

à conuentis deficerent, victores ipsi ab his, qui secū non militassent, certum auri pondus referrent: sic bello res captas vtriusque cōmunes fore. Germanis igitur ingentibus copiis pro inicitis inuicem cum Gothis conuentionibus, aduersus Burgundiones iam prodeuntibus, Theodericus verbis quidē ad expeditionem se præparare, de industria tamen tēpus in belli euentum extrahere, futuram fortunā opperēdo, vix tandem exercitibus missis, præfectus imperat, iter vt segniter facerent. Proinde si Francos victoriam retulisse acceperint, tunc profus iter acceperant. Sin verò aduersi quippiā his accidisse didicerint, haudquaquā vltra progredierentur. Franci interea cum Burgundionibus soli manus cōseruere: & cum bellatū nauiter esset, magna vtrique fit cædes: nam pede collato ad multū diei fortiter est præliū gestum. Sed Franci demum, vbi in fugā hostes penitus vertēre, in vltimas quas illi incolerent terras fugarunt, vbi & fugiētibus pleraque erant & validiora ad receptū præsidia, quæ sola his salutē fuere, cæteris hostes potiti. Hæc victoria vbi ad aures est Gothorum perlata, quam celerrimē ad socios & victores se cōferendo, sui præsentiam faciunt, ab hisque increpiti, quòd prælio non tempore suo interfuissent, locorum causabantur difficultates, paratos se pactam pro pœna pecuniam statim dependere: qua ibidem depensa, terras ex hoste captas, vt conuentum iam antea fuerat, cum victoribus partiuntur. qua in re cognita Theoderici prudentia est, qui sine vlla suorum iactura, modico auro persoluto, hostium sibi loca parauerit. Hac via Gothi Germanique Galliis sunt in partem potiti, Germani deinde ad pristinas vireis accessione facta, Theoderici nulla habita ratione, & priore illa ex eo, qua tenebantur, neglecta formidine, aduersus Alaricum & Visigothos duxerunt exercitum.

*Theoderici
vafricies.*

*Francorum
& Burgundionum
pugna.*

*Gothorum
Strategema
politicum.*

*Germani
Visigothos
inadunt.*

eum. Quòd ubi Alaricus comperit, Theodericum
 ad se celerius euocat, qui maximis statim cum
 copiis ad eius suppetias ire contendit. Visigo-
 thi interea, postquam Germanos circa Carca-
 lionem urbem castra habere certiores sunt redditi,
 confestim his obuiam eunt, & positis castris qui-
 tos se continent. Sed cum in ea obsidione tem-
 poris plurimum contriuissent, cedere occępit i-
 nertia, & ægrè ferre per hostes sua loca uisitari,
 in prædámque omnia agi: unde & Alaricum con-
 tumelia & probris inceslere, & quòd hostes re-
 segnitiam criminari, & identidem affirmare, pos-
 se se quidem & solos, Germanos bello perui-
 cere. Vnde suorum importunitate victus Ala-
 ricus, etsi haud dum præsentibus Gothis, cog-
 gitur statim in aciem aduersus hostes prodire.
 Sed Germani in ea congressione superiores iam
 facti, Visigothorum vi maxima cæsa, Alaricum
 simul ducem obruncant, & Gallis maiorem
 in partem potiti, Carcasionem urbem celerri-
 me obsident, ut in qua conditas esse regias o-
 pes acceperant, quas Alaricus quondam senior,
 cum Romam cepisset, abstulerat. In his ferunt Sa-
 lomonis fuisse preciosissimam supellectilè ac spe-
 ctatu dignissimam, ut quam ingentis precij gémis
 ornatam ex Hierosolymis dicunt auexisse quondá
 Romanos. Visigothi igitur, qui eo prælio superfue-
 re, Gaselicum spurium Alarici filium principem si-
 bi pronuntians creando creauerunt, cum Amalaricus ex Ala-
 ricis filia natus, puer admodum esset. Theoderico
 deinde cum Gothorum exercitu aduentante, tre-
 pidanter Germani obsidionem soluerunt, indeque
 profecti, eam Galliarum & præter Rhodanum flu-
 men mox occupant regionem, quæ in Oceanum
 vergit: quos cum loco depellere Theodericus nil

*Milites cõ-
 stantionis in-
 nimici.*

*Alaricus
 à suis accu-
 satus igna-
 us.*

*Alaricus à
 Germanis
 cum suis co-
 ditur.*

*Gaselicus
 rex Visigo-
 thorum.*

posset, vt sibi haberent, quæ iâ occupassent, permisit; ipse verò reliquâ Galliarum tunc partem recuperavit. Gafelico itaque suo fato perfuncto, ad Alarici nepotem defertur imperiû, cuius ille vt pueri adhuc procuracionem gerebat. Theodericus verò Caracatione ex vrbe rebus omnibus, quæ ibi Gothorum regibus seruabantur, secum auertis, celerrimè Rauennam reuertitur, præfectisque & maximis copiis continenter in Gallias & Hispanias missis, imperium ipse re actis administrando tenebat, idque vt sibi perpetuò stabiliret, providens, earum prouinciarum principes iussit, vestigal vt sibi deferrent. quo opportune accepto, ne auaritiæ videretur intentus, Gothorum Visigothorumque exercitibus munera in annos singulos mittere, eorumque sibi animos conciliare. Vnde temporis progressu factum, vt Gothi Visigothique, quandoquidem sub vnius imperio essent, terrarumque easdem haberent, liberos suos mutuis affinitatibus iunxerint. Post hæc Theodis, vir Gothus, quem Theodericus vt exercitui præfesset, emiserat; ex Hispaniis sceminam nobilem in coniugem duxit & opulentam, vt quæ in pleraque Hispaniæ loca haberet imperium: ex quibus ad duum milium ferè contracta hic militum manu, vique satellitum constipatus, verbo quidè Theoderici permisso Gothis tunc præerat, re verò tyrannum agebat. Cuius rei Theodericus etsi non nescius erat, veritus tamen ne sibi imposterus esset cum seruo prælium ineundum, & Franci sibi obstitent, vel aduersum se Visigothi res fortè nauando aliquid molirentur, haudquaquã Theodim potestate priuauit, sed tunc ductare exercitum iussit, cum esset in bellum eundum: seorsum verò cum Gothorum primoribus agit, qui tunc forte apud Theodim erant, illi vt litteras darent, monerentque eum iuste facturum, eque suæ prudentiæ dignitate, si ad Theodericum

Theodericus quas artes adhibere ut dominationem suam stabiliret.

Theodis tyrannus.

Ingenium tyranni est, seruum se legitimi domini nomine proficere re ipsa autè dominum agere.

dericum salutandi se gratia cōferat. Theodis verò Theoderici imperata exequi omnia præ se ferebat, & annuū vestigal haud dum illi depēsūm parabat: Rauennam verò concedere non animo inerat, nec sibi scribentibus se id facturū pollicebatur. Theodericus interea ex humanis decedit. Tum Franci, vt neminem rati suis conatibus de cætero occursum, aduersus Thoringos copias eduxerunt, & illorum præfecto Hermenefrido occiso, hos in potestate redactos suæ faciunt ditionis. Hermenefridi interea coniunx cū liberis latitando, ad Theodatū eius germanum fratrem & Gothorum tunc principem venit. Germani deinde cum Burgundionibus, qui bello superfuere, manus strenuè conserunt, & prælio facti superiores, illorum quidē tunc principem in præsidio quodam coërcitum, custodiendū tradunt: Burgundiones verò subactos, aduersus hostem vt bello victos, secum militare mox cogunt, terrâsque omnes, quas hi incolebant, sibi tributarias faciunt. Amalaricus autē Visigothorū princeps, cum in virilem iam euassisset ætatem viribus Germanorū perterritus Theodiberti fororem Germanis imperitantis duxit in coniugē, Galliamque cum Gothis & Atalarici nepote partitur. Sed pars ea, quæ circa Rhodanū est, Gothis sorte obuinit: quæ vltra fluuium erat, Visigothis in ditionē concessit. Conuentum est tamen, vt vestigal per Theodatū his imperatum, haud quaquā de cætero Gothis dependere, & res vt præterea omnes Amalarico ipsi restituerēt, quæ per Theodericū fuerant ex Caracassione vrbe direptæ. Cæterum vbi vtræque hæ nationes affinitate inter se mutua coierūt, data viris singulis optio est, qui in vtrauis gēte cōnubia fecerant, vtrum mallent vxorem sectari, an illam ad se domum traducere: quo factum, vt fuerint plerique, qui vxores quo animus ferret, traducerent;

*Franci regē
Thoringorū
Hermene-
fridum
cadunt.*

*Germani
Burgundio-
nes vincunt.
Rerum mi-
ra vicissitu-
dines.*

*Theodiberti
rex
Fræcorum,
Germanis
imperans
Galliam cū
Gothis di-
uidit.*

*Amalari-
cus uxorem
ad Arianis-
mum cogit.
Tanta im-
pietatis
merces. A-
malarici he-
retici cla-
des & ca-
des.*

*Visigothi
Gallia eie-
cti, se in Hi-
spaniam cō-
serunt.*

*Gothos ad
arma impel-
lere Vittinges
nititur.*

& qui aliò ab vxoribus traducerentur. Amalarius demum, vt qui vxoris esset germano infensor red- ditus, ingenti ex eo calamitate afficitur, vxorem si- quidem cum integræ erga deum fidei suscepisset, & aliàs ipse Arianæ hæreseos esset, haudquaquam sinebat legitimis hanc & veris ritibus vti, nec pro patriæ & optima sua consuetudine deum sibi pro- pitiano vt coleret. Vnde cum integerrima femi- na in viri mores concedere nollet, & contempui haberi apud hunc cœpta, atque adeo vt ferèdus de cætero non videretur, Theodeberto fratri vti se ha- buissent omnia, nuntiauit. Qua de causa Germani- cæ gentes Visigothique inimicitias inter se contra xere, acrique ac diutino bello inter hos decertatū, sed victus demū Amalarius cum magna fuorū ia- ctura occubuit. Theodebertus verò suis cum rebus omnibus sorore redempta, Gallix partem, quantū- cunque fortiri Visigothi fuerant, recepit. Qui ita- que Visigothorum ex gente bello deuicta reliqui ex ea clade fuere, ex Galliis cū vxoribus liberisque, suis iam sedibus exciti, ad Theodem in Hispaniis tyrannidem exercentem se contulere. hoc pacto Gothi Germaniq; potiti Gallia sunt. Postremò Go- thorum dux Theodatus cum Belisarium in Sicilia venturum iam crederet, cum Germanis paciscitur, vt Gallix portione, quæ Gothos contingeret, sibi haberent, & aureorū viginti milia his ab se condi- tionibus caperēt, vt sibi auxilio forent, & aduersus Belisariū secum vnā fusciperent bellum. Sed rebus ex conuento finem haud dum nactis, sortem Theo- datus ipse fatalem impleuit.

12 INTEREA Gothorū nō pauci numero, & viri quidē fortissimi, quos Martias Gothus ductaret, eā Gallix partē custodiebant quā Gothorū esse iam di- ximus. Hos tamen Vittinges cū inde tuto excire nō posset, nec Francis ad resistendum suffecturos pu- taret,

taret, vt Galliam statim Italiámque excursuris, si Romam ipse cum exercitu vniuerso contendere, Gothorum ad se primoribus cõuocatis, orationem huiusmodi habuit: Non equidem, ò viri sanguine mihi propinquiores, que grata potius sint quam vtilia commonefacturus, vos huc conuocauit: sed vt benigne auscultando presentibus de rebus pro vestra nunc dignitate in medium consulatis. his nanque, quibus facta iccirco non ex voto procedunt, quia necessitati haud quaquam cum opus est parent, profecto moderari eundem in modum presentia velle, nil profus conduxerit. Cetera quidem ad bellum parata nobis egregiè sunt: sed Franci obstant, quibus iam pridem nobis hostiliter aduersantibus, etsi cum magna nostra vt corporum, ita & rerum iactura ad resistendum tunc vires fuere, cum aliunde nobis nil occurreret hostile, nunc tamen cum in alios ire omnino cogimur hostes, cum Francis inceptum necessario soluendum est bellum, & ea primum de causa, quia si hostes nobis sint hi permansuri, cum Belisario contra nos arma sine mora consociabunt. num qui vnã eundemque habeant hostem, vt inuicem & benevolentiam concilient, & se de ra inter se iungant, rerum natura ipsa induxerit. Proinde si in hostiles vtrosque exercitus seorsum & ipsi partitis copiis bellum his intulerimus, id proculdubio relinquetur, rot ab vtrisque vincamur. Satius itaque erit vt paulo imminuti, maiorem nostri imperij partem firmiter tueamur, quam omnia possidere dum cupimus, cum totius imperij viribus, hostium insultibus pereamus. Censeo igitur Francis vt Gallias sibi finitimas vltro dedamus, & pecunias insuper omnes, quas Theodatus his se daturum promiserat, non solum vt concepta in nos odia Franci deponant, sed ne his vnã id bellum suscipiant. Quom admodum vero succedentibus rebus recuperaturi Gallias sinus, nemo vestrum nunc animo agitet: vetus nimirum me subie dictum, quod vtrique presentibus rebus vt consulatur, in iungit. Hac Vittigis oratione Gothorum proceri-

Vittigis ad suos oratio, qua Gothorum primores ad bellum callidis artibus instaurandum, & Galliam Franci ad tempus relinquendam, hortatur.

Turbida ingenia quietem sibi & alii inuidens.

*Gothi Franci
Gallijs
cedunt. Re-
ges Franco-
rum ad rem
paris, Ildi-
bertus, Theo-
dibertus, Theo-
clotarius.*

*Occasionem
dux belli
pacisque ar-
tibus clarissi-
mus, prudens
ter captus,
dum hostis
eunclatur.*

*Alieno peri-
culo sapere,
suisissimum.*

bus audita, & conductura quæ dicerentur, sat-
tibus, peractum hæc iri ex ducis sententia placuit. Ex-
templo itaque Francorum ad gentem oratores mit-
tuntur, qui Gallias illis & pecunias dederent, soci-
etatemque facerent. Francorum autem duces Il-
dibertus, Theodibertusque & Clotarius tunc tem-
poris erant, qui Gallias simul & pecunia à Gothis
receptis, & his quidem pro cuiusque imperij por-
tione partitis, amicos se Gothis fore quam maxi-
me profiterentur, clam tamen his se auxilia non ex-
Frâcis missuros, sed subditorum è nationibus aliis
arma verò in Romanorum perniciè Gothis socia-
re nullo pacto se posse, quippe qui paulo ante Im-
peratori promiserint, in hoc bello illi se opem la-
turos. Oratores itaque rebus ita cõfectis, quarum
de causa mirtebantur, Rauennam mox repetunt.
Et Vittiges Martiam præfectum ad se ex Gallias
reuocat. Dum interea hæc agerentur, Belisarius ve-
Romam contenderet se præparare, vnde delectos
è suis cohortibus viros trecentos, hisque Erodia-
num præficiens, in Neapolitanæ vrbis custodiam
posuit, missis & ad Cumas custodibus, quos suffe-
cturos ad eius præsidij tutelam rebarur. nam in
Campania præter Cumas hæsc & Neapolim oppi-
dum, munitus alius erat nuspiam locus. Cumis
incolæ ipsi Sibyllæ speluncam ostendunt, in eaque
ferunt illam vaticinatam fuisse. Maritima autem
Cumarum hæc ciuitas est, & à Neapoli centum &
duo de triginta stadiis abest. Belisarius itaque adi-
ter instruebat exercitum. Romani autem veriti, ne
eadem sibi quæ & Neapolitanis contingerent, poti-
tibus longe fore decernunt, Imperatoris vi copias
in urbem exciperent, idque vi facerent cùm Beli-
sarius maximè hortabatur, tum & vrbis Romæ an-
tistites. Itaque ex Mediolano vrbe inter Ligures sita,
oriûdum Fidelium quempiã, qui Atalarico quon-
dam

dam

dam quæstoris loco affederat, ad Belisarium præfectum cum his mandatis mox legant, vt Romanus vocatus contenderet, venienti sibi polliciti ciuitatem se dedizuros. Tum ille via Latina exercitum eduxit, Appia ad læuam dimissa, quam Appius Romanorum tunc censor noningentis prius iâ annis construxerat, ex seque illi indiderat nomen. Appiæ viæ longitudinem, quinque dierum spatio emetiri expeditus vir aliquis poterit. ab vrbe Roma hæc Capuam pertinet, sed ea latitudine patet, vt plaustra duo ex aduerso inuicem occurrerint, liberè hæc queant peruadere: & sanè hæc est præter cæteras omnes, via quidem spectatu dignissima. Appius siquidem ex aliâ & longinqua tunc regione, vt reor excisos lapides, & hos quidè siliceos, ac suapte natura durissimos, in hanc viam vehendos curauit, quos cõplanatos & leues postea redditos, quadratõsque circuncidendo factos, inuicem collocauit, metalli nihil vel rei alterius interfereudo. Sunt autem ita connexi, & inter se tam valide condensati, vt speciem præ se ferant visentibus, non compositos esse, sed natura sic editos, & quamuis diurno hi tẽpore atterantur, plaustrisque frequẽtibz, & quibusuis animantibus continenter peruij sint, suo tamen ex nexu, ne parũper quidè discedunt, vel cominuti franguntur, nec sui quicquam amittunt nitõris. Gothi autem in vrbe custodes relicti, vbi hostes appropinquare certiores sunt facti, & quid sibi vellent Romani iâ præsensissent, vrbi imprimis admodum indolescere, & his qui in se hostiliter aduentarẽt, cũ obuiã ire præ paucitate nil possent, fluctuari animo in ambiguõq; versari. Romanis deinde his permittentibus vt vrbe excederẽt, Rauenã vno agmine omnes se contulere, Leuderæ præfecto relicto, qui præsentis, vt reor, fortunæ pudore affectus, in vrbe permanfit. Contigit autem

Romani Belisario se dedunt.

Opus Appiæ viæ præclarum.

Qua ratione inchoatũ & absolutũ.

Gothi Romam excedunt, prædã hostis relicta.

prosequente, vel imperatori quoquam pacto obsecuturos, nō paruum ei Belisarius militum manum ductandam tradit, qui cum eo vna eius regionis loca seruarent & tuerentur. Post Gothos & Calabri, Apulique deinceps, non presentibus eorum in agris Gothis, sponte ad Belisarium concesserunt. hos statim secuti qui vrbes maritimas, quive mediterraneas nonnullas inhabitabant. Inter cetera oppida & Beneuentum ad Romanos defecit, quod Maleuentum quōdam prisca dixerunt. id nanque oppidum Dalmatiæ ex aduerso oppositum est, in continentique situm, in quod spiritus violentior quidam & acerbissimus ingruere consuevit, qui utique vbi flare ceperit, nullo sis pacto qui ea iter faciat inuenturus, sed domi se continent omnes. nam venti huius ea est violentia, vt vel equitem cum equo sicut arreptum sublimem mox deferat, diūque per aërem circumactum, & quocunque tulerit casus proiectum interimat: vnde & Maleuentum cōtra Dalmatiam, vt diximus, & in ædico positum, eo ex vento toleratu difficili fortitū est nomen. Urbem hanc cum Diomedes quondam post Hium captum ex Argis eiectus diripisset, suis in ea dentes reliquit Calydonensis, quos Meleager venationis præmia tunc fortè acceperat. & sane hi dentes vel ad nostra hæc tempora manēt, res proculdubio spectatu dignissima, quippe qui lunarem in speciem pedum trium pentimetrum habeant. hic præterea ferunt Diomedem, Aeneam Anchisæ venientem ex Ilio conuenisse, dedisseque illi ex responso Mineræ simulachrum, quod ipse quondam Vlisse iuuantē à Troia sustulerat, cum explorandi gratia eò prius se cōtulissent, quam a Grecis Ilium caperetur. Addunt insuper huic ægrotanti, sciscitantique de morbi euentu, præ dixisse oraculum, non antea se eo ex morbo conualiturū, quam

*Beneuentū
cur quondā
Maleuentū.*

*Impetus
venti.*

*Dentes apud
Calydonij.*

*Palladium
Aeneæ deditum.*

viro Troiano simulachrum id tradidisset. Romani tamen vbi nam illud terrarum nunc sit, haud quam scire affirmant, imaginem verò lapide insculptam ostendunt, quæ vel ad hanc vsque ætatem in Fortunæ fano, ante Mineruæ Æneam statuam exposita est, ad eam templi partem locatam, quæ vergit in oriërem. Imago autem illa in lapide sculptræ præliantis ad instar esse apparet, vibrantisque vt in acie hastam, vestem hæc habet oblongam, facië verò Mineruæ simulachri non Græcis simillimam, sed Ægyptiis potius, qualia illi pleraque faciuntabant. Byzantij verò Constantinum tradunt Imperatorem, in eo foro, quod vtique suum fortitum est nomen, hæc statuam in defossam terram deposuisse. Sed de his hæcenus. Belisarius itaque Italiam omnem, quæ intra sinum Ionicum est, ad vsque Romam & Sannium, in potestatem redegit. Extra hunc sinum ad Liburniam vsque, vt antea diximus, Constantinianus vniuersa tenebat. Sed priusquam historiam prosequar, nonnullorum locorum tractus explicaturus nunc sum. Adriaticum pelagus, à continenti quamprocul Ionicum sinum exæstians facit, haud tamen vt in aliis locis, vbi desinentis maris in terram vtrinque transensus Isthmum reddit. Sinus qui Chryseus dicitur in Lecheum desinens, vbi & Corinthus ciuitas est, quadraginta ad summum stadiorum spacio Isthmum qui eodem est peragit. Helleponti præterea sinus, quem Melana vocant, non longiore ab huius est interuallo, Cheronei terram in Isthmum cogit: a Rauëna autem vrbe, vbi Ionicus desinit sinus, ad mare vsque Tyrrenum, haud minus dierum octo, expedito est viro iter emeriendum: cuius rei hæc causa est, quod maris exæstians fluxus progrediendo continentis ad dexteram affatim semper & diu deferatur. Intra hunc Ionicum sinum, imprimis Hydrus oppidum est:

*Imago Mineruæ in ade
Fortuna.*

*Palladium
Byzantijs se
pultum à
Constantino.*

*Regionum
in Italia de
scriptiones,
quarum incolis impe-
rabant Gothi.*

est: huic verò à dextra Calabri, Apuli Samnitèſque sunt, & his quidem finitimi ſequuntur Picentes, qui ad Rauennam vsque ea incolunt loca. ad ſeuam deinde in partem & Calabri, Brutiſque præterea, Lucaniquè habitant, poſt hos Campani Terracienam vsque pertingunt, quos ſtatim Romanorum termini ſubeunt. hæ nationes vtriuſque maris littora tenent, & quæ ea è regione ſunt mediterranea omnia, & in his quidè regio eſt, quæ magna quondam Græcia dicebatur. In Brutiis ſunt & Locrenſes, qui ad Zephyrum vergunt, & Crotoniatè Thuriique. vltra hunc ſinum Græci habitabant, Epirotè dicti vsque ad Epidamnum oppidum, quod vtriſque maritimū eſt, & incolitur: huic proximus Precaſis locus: poſt hunc ſub Heſperix regno Dalmatæ, deinceps Liburnia Hiſtriæque, & Venetorum ſunt loca, & Rauennam vsque pertingunt, maritimæ quæ omnes ea habitât regione: ſupra hos Sichiſunt & Suauis, haud tamen Francorum ſub ditione. alij præterea qui mediterranea tenent. Carij deinde Muricique. his verò ad dextram Dacæ, Pannoniæque incolunt: quibus ad aliorum locorum poſſeſſionem Singidones Seruiique accedunt, & vsque ad Hiſtrum fluiuium eorum propagatur imperium. His nationibus Gothi, qui extra Ionicum ſinum erant, in huius belli principio imperitabant. Supra Rauennam autem urbem, ad Padi fluminis læuam Ligures habitant: iuxta hos qui ad Boream vergunt Albani, in terra omnium foecundiffima, Languilla nominata, incolunt loca. ſupra hos Francorum ditionis ſunt gentes. In occidentem verò quæ ſpectant, Galli tenent, poſt hos & Hiſpani. ad Padi autem fluminis dexteram Æmylia eſt, & Thuſcorum gens omnis, ad Romanorum confinia pertinens. Sed de his hæcenus. Belſarius autem ambitum ad Tyberim vsque muri complexus om-

Calabri.
Apuli.
Samnites.
Picentes.
Bruti.
Lucani.
Campani.

Locrenſes.
Crotoniatæ.
Thuri.
Epirotæ.
Dalmata.
Liburni.
Iſtri.
Veneti.
Sichi.
Suauis.
Carij.
Murici.
Dacæ.
Pannoni.
Singidones.
Serui.
Ligures.
Albani.

*Belisarij
indefessa
vigilantia
in bello.*

*Bessas Go-
thus, vir bel-
lo optimus,
Narniam vi-
ditur.*

*Constantia-
ni felix ex-
peditio.*

*Pugna fel-
cior aduer-
sus Gothos.*

*Vittigis ad-
uersus stimu-
los quantū
potest, sed
frustra cal-
entrat.*

nem communit, & ubi cuncta illi egregie disposita sunt, vim securatorum magnam hūstorūque in vnum contractam, Zartire & Chorosmano, Ethmanoque Massagetis ducibus datis, abire in Thuseciam iussit, ea ut loca in potestatem redigerent, Bessæque imperavit Narniam præoccuparet munitionissimam in Thuscis urbem. Bessas hic Gothus genere fuerat, & eorum ex numero, qui ex Thracia venerant, e qua & Theodericus rex mouens, quum Gothos in Italiam traduxisset, haud quaquam se illi permisit. Erat is sanè vir acer quidem & belli peritus, præf. ctusque optimus, & de se peridoneus ad res probe gerendas. Is itaque vel inuitis Narniæ accolis, potius oppido est: haud secus & Constantianus Spoletum, Perusiamque, & alia his circumiecta oppidula nullo negotio cepit: nam volentes in oppida hunc exceperat Thusc. Præsidio itaque Spoleti imposito, ipse cum cæteris copiis in prima Tuschorum vrbe diu quietam habuit stationem. Hæc ubi Vittigis Gothorū princeps accepit, Vnilam & Pissam præfectos cum exercitu aduersus hos valido misit, quibus obuiam Constantianus à Perusia non longè profectus cum his manus conferuit, superantibusque multitudine barbaris æquo Marte tum primum pugnatum: postea verò Romani virtute ac viribus superiores effecti, hostes extemplo in fugam auertunt, fugientesque & incompósitos ad internecionem fere omnes obruncant, viuosque in potestatem redactos hostium duces, ad Belisarium mittit. His Vittigis rebus acceptis haud quaquam Rauennæ quiescendum diutius duxit. Marcias verò præfectus & qui secum milites erant, quum nondum ex Galliis redissent, Vittigis morabatur profectio. Ad id accedebat, quod Asinarium Vligisiumque præfectos cum maximis copiis in Dalmatiam mi-
serat,

ferat, vt in Gothorum hanc potestatem redigeret, & his imperarat, vt ex locis Suauia: provinciae circumiectis, barbarorum in societatem ascito exercitu, recta se in Dalmatiam & Salonas conferrent, cum his praeterea classem longarum nauium misit, vt terra marique Salonas vndique obsiderent. Ipse vero cum vniuerso exercitu aduersus Belisarium urbemque Romam ire mox pergit, equitum peditumque ad centum & quinquaginta millia ductans, quorum pars maxima armis munita, vel equos ipsos armatos habebat. Asinarius itaque vbi Suauia venit, barbarorum contraxit exercitum. Vligisilus vero solus in Liburniam Gothos ductabat, qui vbi cum Romanis apud Sardonem (id loco nomē) acie conflixisset, victi bello ad Burnum urbem se receperunt, in eaque eorum praefectus collegae opperiebatur aduentum. Constantianus interea de Asinarij apparatu certior factus, Salonis timens, milites omnes qui circumquaque praesidia retinebant, ad se euocatos commonefacit, suis vt quisque circumduceret praesidijs fossam, ipse vero ad ferendam obsidionem se praeparabat. Asinarius igitur ingenti ex barbaris contracto exercitu, Burnorum ad urbem peruenit. Indeque cum Vligisilao & Gothis copiis iunctis, Salonas petit, ibique circa muros castris vallo munitis, militibusque vtrinque in naues impoſitis, mœnium partem in mare versaui capere asseruabant, quum terra marique Salonas acrius obsiderent. Sed Romani in hostium naues de repente iuuecti, hos in fugam auertunt, & earum non paucas cum hominibus ipsis demergunt, nonnullas vero cum milite capiunt, haud tamen ex ea iactura obsidionem soluere Gothi, sed hos enixius coercere.

14. VITIGES interea ex vrbe Roma ad se venientibus incolis certior fit, maximas esse Belisarij

*Numerosus
Vittigis ex-
ercitus. Ad
sapiſſimē nu-
merus ſe
impedimen-
tum, nec vi-
cturiam ac-
quisit, imo
parit incom-
moda & cla-
des.*

*Salonas ob-
ſident Gothi,
& ad naues
maximo
damno affi-
ciuntur.*

*Animus ig-
ramicus
iracundia
raptus furē-
ter pergit
in hostem.*

copias, vnde magis ac magis hunc pœnitere sui ab vrbe discessus. itaque nec temperare sibi de cætero poterat, sed iracûdia raptus ac furens in hostē ibat. Quumq; in ipso itinere ex sacerdotibus quempiã obuium habuisset, sciscitatum hunc tradunt, num Romę Belisarius esset: perinde ac veritus haudquaquam se posse hunc Romę deprehendere, vel non eõ statim se venturum, quo is fugam cepisset: illumque respondisse, nil curę sibi eam rem fore debere: & ad hæc adiecisse identidem affirmando, nūquam prærepturam Belisarium fuga, sed adhuc in vrbe manere. Tum Virgitem ferunt rursum ipsum id rogasse, & vehementius, vt maximē cupidum vrbe prius inuisere, quam Belisarius inde quouam pacto euaderet. Belisarius itaque vbi primum Gothos accepit vniuersis in se viribus aduentare, aliquandiu fluctuatus animo est. non enim qui circa Constantianum & Bessam milites erant, ab se vt tam procul abessent, placebat; tametsi parux hæ copix essent, & in Thuscis relinqui præsidia inutile fore putaret, ne fortē Gothi pro munitionibus habituri aduersus Romanos hæc essent. Quum itaque diu hæc animo agitasset, Constantiano ac Bessæ per literas imperat, vt in admodum necessariis Thuscix locis tantum relinquerent militum, quantum ad eorum custodiam sufficere ducerent: ipsi verò cum cæteris copiis confestim ad se conuolarent. Constantianus itaque præfecti imperio paruit. Perusix nanque Spoletique validis relictis præsidiis, cum cæteris omnibus Romam contendit. Bessas verò dum in Narnia rem lentius gerit, ea contigit iter habentibus Gothis, vt suburbana tunc loca plena hostium essent, & hi quidē præcursores subsequētis exercitus erant: quibus cum Bessas vbi prælium commisisset, partim in fugam agit, partim obruncat. Deniq; quum ab ingruente

*Insania ira
eundia affe-
cta.*

*Prudēs dis-
fidentia cō-
fidentia &
felicis euen-
tūū parens.*

*Constantiani
& Bessæ for-
tissimorum
ducum vi-
gilantia,
celeritas,
cūctatio, &
fortitudo
felix.*

iam

iam multitudine viam pateretur, se mox in Narniam recepit, ibique relicto ad custodiam loci militibus, Romam ut imperatum per Belisarium fuerat, celerius venit, hostium aduentus certissimus nuntius. Romana ab urbe Narnia trecentis & quinquaginta stadiis abest. Vitiges vero Perutiam Spoletumque ut pertentaret, haudquaquam fore tunc necessarium duxit, ea duntaxat ductus cupiditate, ut Belisarium nondum fuga ereptum intra urbem deprehenderet: haud secus & Narniam quum teneri ab hostibus didicisset, nihil in eam conari tunc placuit, praesertim quum aditu difficilem fore locum videret, & suapte natura praeruptum esse. nanque id oppidum in aedito situm, ad cuius radices Nar fluvius defluit, qui & urbi de se indidit nomen, ad quam ascensus duos deducunt, alter in orientem solem diuergens, in occiduum alter, & is quidem difficiles quasdam rescisso ex lapide angustias habet, ille vero non nisi ponte aditur, qui flumen superne dum integit, transitum praebet: hunc pontem Augustus Caesar superioribus annis construxerat, magni momenti spectaculum. Nam fornicum is caeterorum, quos unquam nos vidimus celsissimus est. Vitiges igitur circa Narniam quum nihil morae traxisset, inde confestim euadens, per Sabinensem agrum iter quum faceret, Romam contendit. ubi vero quamproxime urbem accessit, vnde stadiis ad summum decem & quatuor aberat, ad pontem ea regione fluminis venit, in quo Belisarius paulo ante turrim extruxerat, & portis imposuerat fores, validiusque omnibus obfirmatis, militum demum praesidio communiuit, non quia ea duntaxat poterat hostes Tyberim pertransire, quandoquidem eodem in flumine, & pontes alij essent, & ad transitum naues: sed ut hostium iter morando, tamdiu eorum retunderet impetum, quoad expectatas ab imperatore

Narnia
111.

Nar fluvius
111.

Pons nobilitatis
ab Augusto
construitus.

Belisarius
providentia
111.

Magni momenti
in bellum, temporis
inclu-
ra,

aliam susciperet copias, & necessaria ex agris Romani in urbem inuherent: barbarique ipsi si ea transitum pertentarent, mox inde repulsi, quum alium nullum haberent in proximo pontem, temporis plurimum tererent, vel si forte naues contrahere in fluium mallet; absumpturi dies non paucos essent.

Quæ omnia Belisarius sic euentura animo præfagebat. Ea igitur die Gothi è regione pontis stationibus positis, dum dubij hærentesque essent, vtrū in alterum diem oppugnanda turris his esset, e Romanorum exercitu transfuge duo & viginti vtrō ad eos pertranseunt: barbari tamen natione omnes, &

ex equitum turma, cui Innocentius præerat, hi præ animos facere Gothis, & ad audendum erigere. Belisarium verò cogitatio subit circa Tyberim castra locare, transiit vtr̄ acris prohiberet ex ea propinquitate hostes, hisq; suorum fiduciam & animi magnitudinem ostentaret. Sed milites omnes, vt diximus, quib. pontis fuerat custodia demandata, Gothorum exterriti multitudine, & mirum in modum periculi magnitudinem veriti, noctu relicto pontis præsidio, fugam capeunt: & quum sibi in eundam urbem minus censerent, formidine perciti, ne deserti præsidij luerent pœnas, siue commilitonū verecundia ducti, in Campaniam secesserunt. Gothi deinde insequenti mox die paruo molimine refractis iam foribus extructæ in ponte turris, nemine obsistente eam pertranseunt. Belisarius interea, vt proforsis ignarus quæ in pontis præsidio cõgissent, equitibus mille in hostem eductis, pontem petebat, locum contemplaturus, vbi castra commodius collocaret: eò demum vbi est proximo ventum, ex insperato in hostes Romani incidunt flumen pertranseunt, & cum nonnullis eorum vel inuiti conferrunt manus: sed ex equis vtrinque bellatū. Tunc Belisarius, & si cautior semper antehac fuerat, haudquaquam

*Transfuga
hosti hærenti
animum red-
dunt.*

*Belisariani
præsidium
pontis desce-
runt, deinde
in aliud cri-
onē incidit.
Sic solent ri-
midi, ex su-
mo, quod
aiunt, in flū
m.*

*Belisarius
speante di-*

quaquam praefecti officij obseruato, inter primos, & in militis morem praeliabatur, per eumque minime stetit, quin res Romana in maximum veniret discrimen, quandoquidem totius belli momentum in praefecto consisteret: sed equo fortè tunc uehebatur, qui vt in bello exercitus semper antehac fuerat, ita & se & infidentè ab hoste tueri securumque reddere percallebat. Is verò equus & si corpore toto subrutilus esset, à capite tamen summo ad nares nimio erat candore insignis. Et fortè sic accidit, vt Gothorù pars maxima sagittis idcirco solù Belisarium ac iaculis peteret, quia perfuga illi, qui ad se paulo antè transierant, Belisario inter primos praeliante conspecto, & satis gnari si is cecidisset, cù eo simul & res Romanas casuras, voce ingèti Gothos identidem hortabantur, in valam, id est, subrutili coloris equum vt iacula iacerent. Vnde ad vniuersum Gothorum exercitum & si vox ea perlata est, vt in magno tamen belli tumultu non omnes hunc conquirebant, nec planè intelligebant aperte sibi denunciari, vt impetum in Belisarium facerent. existimantes deinde non frustra id dictum omnem exercitum peruasuisse, omissis iam caeteris, in Belisarium hi tela conuicere, & hunc acrius insectari. iam enim praegloriæ studio, qui virtutis & roboris sibi quippiam vendicarent, appropinquando quamproxime contingere hunc nitentur, lanceis ensibusque, vt ira praeferuidi, laceffabant. Belisarius verò sese in hostem vertendo, quos obuios habet obruncat.

15 SED in eo discrimine vsui praecipue fuit, armigerorù illius & satellitum opera, ingensq; charitas. Si quidè Belisarium omnes circumeundo tutandòq; tantum de seruitutis specimen edidit, quantum ab vilo vnquam mortalium ad hanc vsq; die crediderim fuisse vsquam editum, quippe qui pra-

micat. Prudentia humana non semper & ubique circumspècta.

Equus Belisarij.

Vala, vocata Gothica & Germanica gilius significat.

Belisarij sacellitù virtus, & charitas, Sapientia & fortissimus dux fidoq; strenuosque milites possidet.

RVM
genti Romani
si ita tran
quum ium
temporū
construere in
pauca essent.
quo praef
lato
viri
huc illic Ro
gnant viro ad
one omnes, &
aerac. In p
erigere. Be
berim calta
ex ea propin
& animu
ines, vt dix
andata, Go
rum in mo
ctu relicto
um sibi in
dine percit
ommilitoni
serunt. Go
molimine re
urris, nemi
as interea, vt
o cōtigisset,
ntè petebat,
odius collo
rū, ex inspe
en pertran
nanti conse
rū. Tunc Be
uerat, haud
quaquam

fecto, eiusque equo prelati strenue clypeis, conuolantium vndique sagittarum vim omnem excipiebant, & superuenientes mano agmine hostes, umbone procul ab se repellebant. Sic omnis illa hostilis impressio in vnius hominis corpus intenta, praelio rem decernebat. Hoc in certamine Gothi non minus quam homines mille, & hi quidem fortissimi cecidere, qui in prima congressione certauerant: ex Belisarij vero familia permulti quidem & praestantes bello desiderati, quos inter & armiger Maxentius cecidit, qui egregia in hostes praese opera tulit. Belisario autem prosperior quaedam hac die fors obtigit, vt nec vulnere sit vlllo affectus, nec aliqua in parte offensus, quum circa ipsum & solum id gestum sit bellum: sed virtute sua Romani hostes fuderunt, & fugientem effusis barbarorum infinitam iam multitudinem, vsque ad castra sunt insequuti: quos inde Gothorum mox pedites, viribus integri & praeualidi iuuenes imperu facto facile repulerunt: & adiuuantibus deinde equitibus effuse Romani in fugam versi tandem prouere, quoad euadentes in proximum collem confisterent, quos postea barbarorum equites iidem adepti equestre praelium integrant, sed praesentibus Gothi & in terga haerentibus, circa Salariam portam ad vrbs moenia compulsi nostri perueniunt. Romani vero, qui muri custodiae praerant, veriti ne cum suis vna & hostes inuecti intra urbem reciperentur, portam aperire fugientibus nolunt, vel Belisario ipso iubente identidem aperiri & minaciter inclamante, non enim e turribus despiciendo internosse hominem poterat, vt cui facies prorsus & caput cruore & puluere contegeretur. Ad hoc accedebat, quod in ea militum densitate spectari quippiam pro certo non poterat. Erat quippe iam serum diei, & sol in occasum vergebat. Romani praeterea ne

*Belisarius
sine vulnere
vincit. Dei
benignitas
praecleara
sua providentia
instrumenta
tuetur.*

*Belisarius
cum suis a
Romanis
excluditur.*

viuere

viuere quidem præfectum rebantur. Siquidem qui primi à fuga sese in urbem receperant, occubuisse iam Belisarium egregiè inter primos pugnantem renunciant. Gothorum itaque agmen, confluyente barbarorum ad opem ferendam iam multitudine, ardore simul ingenti & ira delatum, fossam celerius pertransire, & hostes inuadere animo agitabat. Romani verò sub murum & fossæ ceteriorem in partem, quum omnes simul iam conuenissent, globo inuicem facto, in vnum coire, seque ab hoste utcunque licebat tueri. Sed qui intra mœnia erant, ut militiæ prorsus ignari, imparati omnino quum essent, sibi que simul & ciuitati timerent, suis opitulari vel in tanto discrimine constitutis nil poterant. Tum verò Belisarium cogitatio subiit, & audax, ut in tanto periculo, facinus, quo ferè salua ex insperato est Romana res facta. iussis nanque qui circa se erant, ut agmine vno eruptione mox facerent, hostes dè repente inuadit. At barbari & in tenebris confligendo, & alios insectando ut incompositi dispersique erant, vbi per hos in se impetum fieri spem præter viderunt, qui paulo antè fugissent; suspicati alias ex vrbe copias his opitulatum venisse, ingenti formidine capti effuso omnes mox cursu fugam capessunt: quos Belisarius non magno spatio insectatus, confestim se ad mœnia recipit. Hoc demum pacto Romani fidentiores iam redditi Belisarium ipsum & milites in urbem recipiunt, eò discriminis ut præfectus ipse, ita & Romanæ res venerant, prælium id oriente Sole inceptum, in noctem productum dimittitur. In hac pugna inter Romanos egregiè se Belisarius gessit. Ex Gothis verò Visandrus quidam, qui utique quum circa Belisarium acerrimè bellaretur, & sibi priores eius prælij partes fortè tū obtigissent, haud prius nauiter facere destitit, quàm tribus ac decem vulneribus

*Fama, maxime
mum malis,
quum fugaces
sequitur.*

*Belisarij
magnanimis
facinus.
Magnanimus
ibi stat
ubi omnes
iacent:
tunc extol-
luntur, quan-
do ceteri
deprimuntur.*

*Visandri,
viri fortis,
casu memoria
dignissimus.*

corpore toto exceptis vt moribundus procumberet. Vnde quum visus esset iam interitū, neglectus à sociis, & his quidem victoribus, cum mortuis ceteris proiectus iacebat. Post tertium diem quum iuxta muros vrbis castra barbari posuissent, quosdam qui suos mortuos sepelirent, miserunt, legitimāq; pia his & pro eorū consuetudine funera procurarent. Dum itaque mortuorum corpora isti perquirent, Visandrum adhuc spirantem inueniunt; quem quum ex sociis quispiam compellasset, respondisse sat constat, & simul, iussisse aquam sibi in potum deferri, in osque infundi, vt licuit, innuisse; qua ex potione refectum, & in se redeuntem, commilitones elatum in castra protinus retulisse, & quum diu superuixisset, maximam apud Gothos famam sibi & gloriam comparasse. Belisarius itaque vbi se tandem cum suis in tutum recepit, militibus Romanōque populo ferē vniuerso in muros contractis, ignes permultos incendere, & per totam noctem vt in peruigilio essent, iniunxit: menia deinde circumeundo, & ex ordine cæteris procuratis, singulis portis ē primoribus quempiam præficit. Inter hæc Bessas, qui Prænestinam portam custodiendam acceperat, ad Belisarium misit, qui nunciaret teneri ab hostibus vrbem, per portam aliam introgressis, quæ supra Tyberim est, & sancti Pancratij dicitur. Hæc ferme quum audissent, qui circa Belisarium erant, hunc statim monere hortarique per aliam diuersissimam portam fuga sibi salutem vt peteret. Tum ille nec ad ea quidem pauescere, nec prorsus esse, quæ dicerent, sedulo confirmare. Sed alioquin equites quosdam supra Tyberim fluuium destinati, qui ea e regione omnia contemplanti, nihil ibi accidisse hostile renunciant. Post hæc ad singulas portas nunciis missis, præfectis omnibus imperat, vt vbi hostes acceperint per aliam

*Non est vir
fortis, cui in
ipsa rerum
difficultate
non crescit
animus. Ex
fortitudine
verò, glo-
ria.*

*Vigilantia
luta.*

*Gothorum
impressio
præfidiarios
Romanos
animos e-
cruit.*

*Fortis dux
autem est
inftar om-
nium.*

aliam quampiam moenium partem iam inuasisse, eorum vt nemo vel opem alteri ferat, vel suum deferat custodiae locum. sibi nanque hęc curæ fore.

Quod utique idcirco agebat, ne ex falsis rumoribus rursam hi vel tumultuari inciperent, vel trepidare. Vitigēs verò vel Romanis adhuc trepidantibus, ad Salariam portam satrapam è suis quempiam misit: qui vbi eò est ventum, Romanis perfidię primùm in Gothos increpitis, proditorem his cœpit obiicere, in seipos & patriam factam, & quod à Gothorũ maximis viribus desciscendo, ad Græculos homines, qui sibi esse præsidio nequeant, demum se cõtulissent, præsertim quum è Græcia antehac neminem viderint in Italiã aduentasse, præter Tragedos & Mimos & nauticos quosdã prædones. Hęc & huiusmodi alia pleraque in Romanos is iactitando, quum nemo sibi responsum dedisset, ad Gothos se & Vitigem ducem recepit. Belisarius verò Romanis risum de se, & hunc quidem immodicum præbuit, quum hostes ipse vix effugisset, ad bene sperandum alios horraretur, & Gothorum contemptum: ac propalam affirmaret, barbaros se profus debellaturum: quem admodum verò id se facturum cõsideret, suo loco dicitur. Sed quum ad multum iam noctis res processissent, nec cibi adhuc aliquid Belisarius accepisset, vt maximis curis implicitus, eius vt coniunx, ita & familiares, qui fortè tunc aderant, vix paululum vt panis gustaret, compellunt.

16 POSTERO autem die, Gothi quidem, & si vix minimè possent, obsidendo tamen pro eius magnitudine urbem, paruo negotio se capturos sperare. Romani verò sua satagere, qui hanc tuebantur, & hunc in modũ disponere per muros custodes. Habet autem circumiectus urbi murus portas decem & quatuor, portulãsq; alias quasdã: vnde & Gothi,

Z. j.

*Strategema
Belisarij.*

*Petulant &
inutilis sa-
stantia Vis-
tigu.*

*Belisarij si-
ductia, belli-
ca rei non
satis exper-
tis risum
mouet. At
illi ridiculi
tandem ap-
parent.*

*Romanorũ
cura.
Porte urbis*

quum minimè possent cum vniuerso exercitu longiorem mœnium ambitum circumplicti, senis positis castris, portarum intercapedines infestabant. Inter portam namque Flamineam & Prænestinam cis Tyberina castra vna locauerant. Sed veritine Milium pontem hostes interrumpèdo, imperuia sibi omnia facerent, quæ vltra fluuium sunt, & ad mare pertingût, & ita vt ea è regione Romani ipsi nil prorsus possent malorû sentire, ex diutina prodeuntium obsidione, septima extra fluuium castra & Neronianis in campis fixere, ita vt castris omnibus esset pons intermedius: vnde peractum, vt & portæ aliæ duæ infestæ ab hoste essent, Aurelia scilicet, quæ sancti Petri, vt ei réplo propinquior nuncupatur, & altera quæ trans flumen est sita. Sic factum, vt exercitibus Gothi quum dimidiam muri partem circundèdissent, quâdoquidè non omnino flumine arcebantur, vnde quaque muros quum libuisset oppugnando excurrerent. Nunc verò quæ admodum ex vtraque fluminis parte ciuitatis muros Romani extruxerint, explicabo. Tyberis quondâ præterfluens, magno spatio mœnia hæc abluendo deferebatur: huius è regione locus, in quo vrbs fundata sunt mœnia, subterlabentis fluminis aliquanto supereminet vndas, sed alias planus & facile peruius est: huic ex aduerso, & ad alteram fluminis partem imminet Ianiculi collis: ad cuius radices & ipso in Tyberi ciuitatis molæ omnes constructæ antiquitus fuerant, quia in angustum ibi primo aquarum ingens vis cogitur, & per canalè deinde in præceps deducta, vt in decliui violèntissimo cursu defertur. Eius rei opportunitate Romani veteres illi ipsum hunc collem, & ea è regione fluminis ripam muris cinxere, ne hostes vel molas disturbare licentius possent, vel flumen pertransendo facile alteris muris insidiari, Tyberisque pôte constrato

Pons Milium.

Obsessorum prudens confluuium.

Situs vrbs & munitio.

Ianiculum.

Vetus Roma.

strato visi sunt murum in Ianiculum pertinentem iunxisse, ac frequentibus inëdificatis in partem alteram ædificiis, per mediam urbem vt flumen deflueret effecere. Gorhi autem altioribus fossis, castris omnibus communitis, & effossa inde humo, in interius castrorum vallum transuecta, hoc ipsoque in altitudinem magnam extracto, & acutissimis desuper præustisq; sudibus & assarum defixis, validissime castra cõmuniunt. Castris deinde Neronianis in campis munitis, Martiam quendã Gothum præficiunt, qui suis cum copiis ex Gallia venerat. Cæteris verò sic Vittiges præerat, vt singulos singulis castris præfecerit. Gorhi itaque hoc pacto dispositis rebus, ædificia omnia, quibus aqua in urbem deuehebatur mox intersecundunt, ne prorsus inuecta hostibus sui copiam faceret. Romæ verò aquæ ductus decem & quatuor numero sunt, cocto ex latere per priscos homines illos ædificati, ea latitudine ac simul profunditate, vt equester vir aliquis ipso cum equo per eos supernè euadere liberius queat. Belisarius interim quæ ad urbis custodiam facerent, præparare molirique omnia. Pincianam is fermè & proximam huic ad dexteram Salariam portam tenebat, vt suspectiores & necessarias, ea nanque è regione oppugnari facilè poterat murus, & Romanis inde in hostes exitus erat, Prænestinam Bessæ tradiderat custodiendã, Flammineæ Constantianum præfecerat, quam tamen prius impositis foribus, & ingentiũ lapidum mole inædificata, ita obstruxerat, vt vix villo molimine aperiri per quempia posset: veritus maxime ex tam propinquis hostium castris, ne ea inlidia fierent: cæteras portas peditũ ducibus eustodiendas permisit. Cæterum aquæ ductus hic fuerat longiore ad securitatem ædificio vndique circumplexus, ne quid fortè extrinsecus mali hac quispia moliretur.

Z. ij.

*Gothorum
castrum.*

*Belisarij
custodia.*

*Molarum
vſus obſeſis
ademptus.*

*Induſtrium
Belſarij
conſium.*

*Necceſſitas
artium ma-
ter.*

*Contrarius
hoſtium co-
natus.*

*Ingenium
humanum
graua ſupe-
rat.*

Sed poſtquam, vt diximus, per hoſtes fuere aqua-
ductus hi interrupti, neque ex his deſluens aqua
molas de cætero exerceret, nec iumenta quidem
adeſſent, quæ ad operandum has circumagerent,
quouis edulij genere, vt in arcta obſidione Roma-
ni priuantur. vix enim per neceſſarios alere cum
cura hi poterant equos. Belſarius tamẽ, vt erat vir
prudentiæ ſingularis, id ea in neceſſitate excogita-
uit remedium. Sub ponte ipſo, cuius nuper memi-
nimus, pertinente ad laculi muros, funes ex vtra-
que fluminis ripa, valide diſtectos ac delegatos trã-
miſit. His lebos binos pari magnitudine ne cuit con-
ſtringitque, bipedali diſtantes ab inuicem ſpatio,
quo maxime aquarum deſluxus per pontis fornicẽ
præcepit deſcendit, vaſtoſque & molares lapides in
alterum lembum imponens, media ipſa intercapedi-
ne machinam inde ſuſpedit, qua molæ voluntur.
Ex interuallo deinceps & eundem in modum
machinas alias, alias itẽ atque alias in flumine fabri-
cat, quæ ſtatim omnes ſubterlabentis aquæ impetu
motæ, & in ſeipſas identidem reuolutæ, ſuo ex
motu ſic molas inuicem cõcitant, vt ciuitati ne-
ceſſaria commolent: qua re hoſtes per tranſugas
cognita machinas illas hac arte demoliuntur. Ma-
gnos arborum ſtipites, Romanorũque corpora
regens interfectoꝝ in flumen coniecta detrudunt,
quorum pleraq; ſecundo & violento aquarum de-
fluxu, in ſcaphas molarum delata, machinas diſſol-
uebant. Hæc Belſarius vbi per hoſtes fieri cogno-
uit, adverſus ea, arte alia quadã & aſtu contendens,
ferrẽas à ponte catenas ſuſpedit, ita vt ex tranſ-
verſo in alteram Tyberis ripã pertingerent: in quas
quum incidere omnia quæ flumen deferret, ad
aggerata detinebantur, ne vltra dilaberentur, eaq;
poſtmodũ ad ſe contrahentes, quibus id darũ erat
negociũ, in terrã mox deferrebant. Sed id Belſarius

non tam machinarum ad incommodū euitandum, quas in Tyberim excogitando construxerat, factitabat; quam quia plurimum verebatur, & in suspitionē iam venerat, ne multis à cratibus intra pontē hostes, & in mediam inde urbem clam peruenirēt. Sic demum barbari haud quaquam sibi hac via succedentibus rebus, ac cœptis conatibus destiterūt. Romani deinde, & si his ad molendum machinis vterentur, à balneis tamen omnino ob aquæ carentiam arcebantur, quæ in portū alioquin affatim his erat. nam & qui procul à flumine habitaret, à quarum ex puteis poterant. In cloacis verò, quæ urbis purgamenta ducunt & eluūt fordes, nil profus ad securitatem moliri hi cogebantur, quum omnes in Tyberim exitum habeant, nec quoquam pacto hac interea agerentur, res memoratu digna in Samnio contigit. Samnites pueri nonnulli quum pecus pastum educerent, per lufum, vt assolent, duos inter se deligunt corporis habitu dine præstantiores ac specie, quorum alterum Belisarium vōcitant, Vittigem alterum, & hos colluctari inuicem iubēt. In ea colluctatione qui Vittigis fuerat nomē sortitus, in terram victus prolabitur. hunc statim puerilis illa & inconsideratio turba, illudendo simul & increpando in proximam arborem suspēderunt. Lupo deinde interueniente conspecto, exterriti omnes fugam capeffunt: qui verò suspensus pendebar, à ceteris destitutus in cruciatu inerit. Quibus de rebus certiores facti Sānites, pueros quidē missos fecere: sed ex his, quæ acciderant, coniectādo asseuerare, victorem omnino Belisarium fore.

17 ERAT tūc fermē in vrbe præ diuturno iam ocio, belli insolens multitudo, atque adeo prodeūtibus ex bello malis nil penitus asueta. vnde quum corpus nec curare balneis posset, nec fordes abster

*Balnearum
usus adem-
prus obseſus.*

*Ludus pue-
ris omni-
ſus. Cona-
ſtu aliquo
religionis o-
mnis obser-
uatio inno-
xa videtur:
quoniam nō
forſuito mo-
tu, sed diu-
na prouiden-
tia creditus
conſtare.*

*Inconſtantia
vulgi, præ-
ſertim quā
priſtini com-
modis & de-
licis priuā-
tur.*

gere, ad hæc necessariorum rerum inopia premeretur, & acrius cogeretur in somnes ducere noctes mœnia custodiendo, vt in peruigilio sit, & in suspitionem venisset, haud lōge post vrbe in hostium ditionem vêturam, ac barbaros prospectaret agros cæteraque omnia liberè populâtes; mœrore immo dico affici, ægreg; ferre, quod qui nil deliquissent, obfisione tunc premerentur, & in tantam periculi magnitudinē peruenissent. Vnde agmine factō Belisarium aperte increpitare, quod cum ab imperatore nil virium quod satis esset, acceperit, ausus sit in Gothos exercitum ducere: eadem hæc & Senatorij ordinis viri clam exprobrare. Quibus rebus Vitiges ex perfugis cognitis, vt hos acrius terraret, & res Romanas in maiorem hoc pacto tumultū casuras ratus, ad Belisariū oratores & inter cæteros Sallem nomine quempiam mittit, qui vbi in præfecti conspectum veneret, astantibus Romanorum senatus & exercitus ducibus, huiusmodi verba fecere: *Fuere quondam rerum nomina quam optime dissartita mortalibus: ex hisce nimirum nominibus à fortitudine secernitur audacia, quorum alterum cuiusque accesserit, dedecus ac discrimen inducit, alterum virtutis opinionem. istorum utrum in nos te inuexerit, & quale nam sit, tuta significes velim. Quod si viribus tuis confusus aduersus Gothos ductaris exercitum, quum è muris hostium spectare copias queas ad bellum instructus, & tibi quidem, quum uoles nauiter facere quamprimum licebit. Sin verò audacia fretus nos inuasisti, eorum profectò te mox pœnitebit, quæ temerè ac frustra occæperis. nam in medijs iam certaminibus pœnitere cæptorum consueuerè, qui inconsideratius res ipsas aggrediuntur. Agendum, Romanis istis haud quaquam de cætero miseriam protrahe, quos Theodericus Gothorum rex per delitias, & vt liberè uiuerent, eduxauit; nec ei uelis obfistere qui in Gothos ac Italos dominatur. Quo enim pacto non absurdum*

Togati perpetuo fere imbelles & timidi, sed timidi.

Gothorum ad Belisarium oratio qua fortissimo duci paucorem incutere & ut Romam dederat persuadere studet.

fardum id fuerit, ut ipse, qui ita coercitus sis, ut hostes
 tantopere extimescas, Roma sed eas: qui verò huius sit
 imperator ac dominus, in castris nunc degat, & sue ditio-
 nis ut homines bellicis afficiat malis. Nos verò ut tibi,
 ita & tuis nunc sumus liberam abeundi potestatem fa-
 cturi, vestraque omnia possidendi. his namque velles, qui
 ad pœnitentiam & sanam redire cupiunt mentem, hosti-
 liter insultare, nec sanctum equidem duxerim, nec huma-
 nitatis officio dignum. Vos verò Romanos rogaturus ac
 lubens hæc sum. Quid nam cause habuistis, ut criminis
 Gothos insimulare possitis, & nos simul ac vos prodideri-
 tis, quibus ad id tempus benignitas nostra tam maxime
 usui fuit, ut & in presentia liceat, si modo libet, nostra
 hæc experiri subsidia. Hæc Gothi. Belisarius verò ita
 respondit; Consultandi tempus non in vestra positum
 est potestate. non enim pro hostium voluntate b' illa gerere
 consuevere mortales, sed sua quisque lege disponit, que o-
 ptima facti illi sunt visa. Atqui id ausim affirmare, su-
 turum quandoque s'ot vobis nulla uspiam sit, ne inter sen-
 ticeta quidem vestra capita occultendi facultas, nec ullus
 in terris locus, quò declinetis. Romam ipsi ubi accepimus,
 nil occupauimus alienum: vos tamè predonum in morem,
 quin aliàs hanc inuaseritis, non vestri iuris rem captam,
 vel inuiti demum hoc tempore veris ac pristinis possesso-
 ribus tradidistis. Vestrum autem si quis fortè spem ha-
 bet, hanc urbem se posse rursus inire; longè, ut reor, sen-
 tentia fallitur. non enim fieri id potest, viuens hanc Beli-
 sarius urbem ut deserat. Romani verò etsi proditio-
 nis per Gothos acriter incularentur, eorum tamen
 legatis contradicere nil audebant: vnde his silentio
 suppressitibus vocè, solus Fidelius, vir prisca vir-
 tutis, Gothos protinus irridere & aspernari quæ
 dixerant. Oratores deinde quò in castra se recepif-
 sent; sciscitanti Vittigi, qualis nã vir Belisarius esset,
 quidue animi ad discessum haberet, responderunt;
 non rectè Gothos sperare, Belisariù se posse utcun-

In Romanos
brevis actio.

Responsum
Belisarij,
magnanimitatem illam
veterum
Romanorũ
exprimens.

Romanorũ
pusillanimitas.

Fidelij vir-
tus.

*Sūma laui,
ab hūste lau-
dari.*

*Vittigis ad
oppugnationem a. para-
tus & ma-
china.*

*Arietum
structura.*

Firmitas.

Summitas.

*A quot &
quibus arie-
tes mouen-
tur.*

*Vsus arie-
tum.*

que perterrefacere. Hac spe destitutus Vitigis, muros vt oppugnaret consultare enixius, machinas ad inuadenda moenia pręparare. ligneas inde turres extruxit, quę hostiũ muros equarent, ex lapidum interuallo verã adeptus mari dimensionẽ.

Turribus submissã ad basen in angulos singulos rotę, quarũ volutione quocunq; milites vellent, facile iunctis his bobus trahentibus, circumagebãr.

Scale præterea multę & ad pinnas vsque peruenientes, in promptu his aderant. Machinationes insuper quaternę paratę, quas arietes dicunt, in hũc modum structę.

Columnę erectę & ligneę quatuor, pariq; magnitudine, recta ex aduerso, solo defixę adstant. his tigna octona & transfuersa artissimẽ iuncta, quaternã defuper alia totidem ad bases committunt, paruique & quadręgularis speciem domicilij extruunt, & coriis vndiq; integunt latera, vt & ductu sit leuior machina, & intrinsecus milites in tuto ita cõstant, vt feriri nullo pacto ab hostibus queant, intus verõ non parę molis stipitem & supernẽ suspendunt, hũncque ca-

renis laxatum in medio machinę, quum opus fuerit dimittunt, eius verõ arietis summum & præcutum, multo ferro perinde sagittę spiculum ali-

quod, vel incudis contegunt formam: hæc tamen non scutulis machina subiectis, vt naui mouetur, sed ad infima colannarum exstantium apte rotis summis, vt dictum supra, deducitur. Sed eam non minori numero homines, quam quinquaginta, in-

teriore ex parte mouent, & quõ volunt traducunt, & dũ moenibus applicant, stipitem cui plerumque arietis ferreum præfixum est caput, arte quadam volentes facilẽ retrahunt, rursũque & magno cum impetu in murum incutiunt, ita vt a-

ries crebra diuerberatione incussus, quassare in quęcunq; inciderit loca queat, & demum excin-

dere:

dere : ex eoque machinatio hæc cognomentum est
 nacta, quòd stipitis huius cacumen dum prominet,
 haud fecus ac arietes inter se solent, dum capitum
 collisione decertant, illidendo & quatiendo vni-
 uersa disturbet. Gothi igitur lignorum arundi-
 numq; & cæterorum eiusmodi congectis iam fasci-
 bus aggerem paratum habebant, quo in fossas con-
 iecto, has solo æquarent, vt ea machinationes, quas
 producturi mox erant inuectæ re nulla transitu
 prohiberentur. Diebus denique vno iam de viginti
 in ea barbari obsidione consumptis, Vittige duce,
 circa Solis ortum muros oppugnaturi appropin-
 quabant, vnde Romanos omnes, prodeuntium ea
 magnitudine turrium, perinde non eiusmodi antea
 conspicari, arietumque & machinationem cætera-
 rum spectaculû dererbat. Belisarius verò instru-
 ctam hostium aciem contemplatus, cum machinis
 tormentisque aduentantem, in risum prorupit, &
 quiescere milites iussit, nec manibus prius aliquid
 inceptare, quàm ipse signum dedisset, Romani ta-
 men cum irrisione hunc loqui, & sibi illudere sus-
 picati, oderant simul, & inprudentiæ incusabant,
 ægréque ferebant, quòd aduentantes in se hostes
 haudquaquam reprimeret. Sed postquam Gothi
 fossæ appropinquarent, præfectus ipse omnîu pri-
 mus in armatum quempiam Gothorum exercitus
 ducem arcum intendens, traiecit spiculo guttur.
 Tum ille leali accepto iâ vulnere, supinus in ter-
 ram prolabitur : cuius ad casum Romanus populus
 omnis, voce ingenti præ gaudio ea barbaris incla-
 mare, quæ auditu tolerari vix poterant, rem sibi im-
 primis contigisse feliciter rati, nec parui ad futurû
 certamen momenti. Immissa deinde præfectus idẽ
 in alterum hostem sagitta, eundem in modum sta-
 tim occidit, ex eoque clamor longe maior exortus,
 è mœnibus edisur, iamque deuictos esse hostes

*Cur huius-
 modi machi-
 na, arietes
 dicta sint.*

*Gothorum
 ad oppugna-
 tionem as-
 cessus.*

*Belisarij
 magnitudo
 animi.*

*Belisarius
 duces duos
 sagittis trañ-
 sigit: vnde
 Romanis fi-
 ducia & a-
 nimus ad
 propugna-
 tionem cres-
 cis.*

*Hofles à
mœnibus re
uerti.*

rebantur. Tum Belifarius signo fuis repêtius dato; in aduerfam hi aciem sagittas immittunt, in boues deinde ferire increpitans iubet: quibus ftatim vniuerfis cadentibus, mouere turres de cæterò nil poterât hoftes, ftupidi quidem & nefcij profus, quid nam in præfenti poſſent discrimine machinari: qua ex re cognita Belifarij prudentia eſt, vt qui hoſtes è propinquo coërcere maluerit, barbarorum irriſa veſania, qui ad muros boues deducere ſe poſſe ſperarent.

*Vittigis ſtra
tegeſſa, vt
dolo obtine
ret quod vi
aperta non
potuerat.*

18 VITTIGES igitur hac arte à mœnibus propulſatus, Gothorum ibi non parua manu dimiſſa, factâque ex his ingenti phalange, ac iuſſis ducibus, vt nullos facerêt in muros inſultus, ſed ordine ſuo manerêt, & ſagittas in propugnacula crebras adeo iacerent, vt Belifario nullam temporis darent remiſſionem, ne forte in alteram mœnium partem, in quam ipſe ingentibus copiis eſſet inſultaturus, ſuppetias ferret, acie inſtructa circa Præneſtinam portam ad eam muri partem mox ducit, quâ Romani Viuarium dicunt, vnde & expugnari moenia per quam facilè poterant. Fuerant autem machinationes aliâ illi, lignearum turres, arietèſque, ſcalæ prætereâ multæ eo delatæ. Dum hæc peraguntur, Aurelianam portam ex altera parte Gothi hoc modo inuadunt. Adriani Romanorum quondam imperatoris ſepulchrum extra portam Aureliam extat, & ad lapidis iactum à mœnibus procul extructum, ſpectatu proculdubio dignum. Pario nanque ex lapide ædificatum eſt, ſaxa quadrata illi inuicem nexa, alia nulla intermixta materia, & quaternis partium pari dimenſione lateribus, eam porrectis in altitudinem, vt iactus ex angulo lapis alterum ſepe pertingat, altitudine tamen hæc vrbs moenia ſuperant. Statuæ quoque ex eodem Pario marmore, virorum equorùmque miro artificio factæ de-

super

*Moles A-
driani.*

*Sepulchrũ
ſpectatu di-
gnum, ob o-
peris elegan-
tiam.*

super insident. Sepulchrum id prisca homines illi, quum velut moles & arcis in speciem vrbi impositum videretur, brachiis duobus a mœnibus ipsis ad sepulchrum id vsque porrectis inædificatisque, complexi sic sunt, vt murorum sit perinde pars quædam effectum. apparet nanque altissimæ id turri persimile, & ea è regione imminet portæ. Erat itaque peropportunum & munitissimum eo in loco præsidium. Cuius custodia per Belisarium tradita Constantiano obtigerat, cui iniunctum, vt & contigui muri curam susciperet asseruandi, vt leuiori & non magni momenti custodia indigentis. Siquidem ea ex parte haudquaquam murus flumine subterlabente poterat oppugnari. Constantianus itaque nullum eâ hostes insultum facturos ratus, haud sat validis ibidem custodiis positis, quum perpauci sibi milites essent, maiorem eorum partem necessariis admodum in locis distribuit, nam ad hominum summum millia quinque imperatoris exercitus in obsidionis huius principio ad urbem conuenerat. Vnde Constantianus, quum ei nunciaretur hostes transitum per flumen tentare, muro illi diffusus, qui ad fluuium erat cum paucis ipse & statim opitulatum contendit, maiorem milirum multitudine iussa portam imprimis, & in sepulchro ipso præsidium diligentius custodire. Gothi interea Aureliam portam Adrianiq; molem sine vllis machinationibus confestim inuadunt, scalas tamen ingenti copia inferentes, multitudine sagittarum immissa, facile in dubium hostes deducere, & trepidationem inferre, atq; adeo vt paruo molimine; præ custodum paucitate, portæ se præsidio posse existimarent. Prælati itaque Periscus, Periscis nihil inferioribus, ad mœnia succedebant, & hostes frustrati quàm proximè subierunt. Sub porticum nanq; ad sacrâ Apostoli Petri perti-

*Belisarij vs
glantia.*

Constantiani error bellicus. Nec enim dicendum est, non putabam.

Gothorum audacia.

Per Adriani molè vrbs prope capta.

nentem tum ædem, latitantes hi venerant: inde quum de improviso comparuissent, rem ita aggrediuntur, vt nec balista quidẽ Romani custodes vti in hostes possent, non enim in nimium subeuntes, telura immittere tormentumve poterant, nec illis vt scutaris obesse. Sed postquam validius Gorhi incubuere, & creberrima sagittarum immisione propugnacula in festando admoturi iam erant ædificiis scalas, vnde quaque ferẽ circumuentis iam omnibus, q̄ti de mole pugnando se tuebatur, aliquandiu Romanis iniectus est terror, de salute iam desperantibus, quando quidem sese ac moenia defendere, vt erat necesse, haudquaquam iam possent: communi tamen consensu, distractis marmoreis illis vastisq; simulacris, ex eorum fragmentis ingentia saxa in hostium capita supernè deuoluunt. Gothi verò percussu oppugnationem remittunt, hisq; sensim cedentibus, victoria poriti Romani, & viribus suis iam satis confisi, clamore ingenti sublato, iaculis saxisque in hostes crebro demissis, hos demum vt victos propellunt, tormentisque barbaros infestando, maximam in trepidationem egere, & si ad breue quouis armorum genere hos impetissent. Iamque & Cõstantianus perterrefactis fugatisq; qui transitum fluminis pertentassent, redierat. non enim præsidium illud hostes, vt ipsi rebantur, neglectũ prorsus vel incustoditum intenerant. itaque factum, vt circa Aureliam portam omnia in tuto iã essent. Ad portam verò Pancratiãnam, quæ trans Tyberim est, cum hostium copiæ peruenissent, ob loci difficultatem, nihil per eos gestum memoria dignũ. Est nanque locus accliuus, & ea murus è regione ad inuadendũ haud sat facilis. Paulus portam hanc asseruabat cum peditũ cohorte, cui tunc præerat. nec portam quidem Flamineam Gothi tentarunt, vt loco præcipiti sitam, atque adeo vt adiri

non

Valida Gothorum imprefio.

Gothi statuarum fragmentis resiciuntur. fortiter & prudenter agunt Romani. Præstat enim marmoreas statuas comminere & hostem machinis & telis preciosissimis repellere, quam vires & liberatũ publicæ atque priuæ facere iacturam.

non facile queat. pedestris Reginorum hanc manus cum Vrficino eorum præfecto custodiebat. Inter hanc portam & alteram ad dexteram huic proximam portulam, porta alia est, quæ Pinciana vocatur. huic proximi muri pars quædam, lapidū laxata iam pridem cōpage, seiuncta spectatur, non tantum à solo, sed à medio ad summum fastigiū scissa: nec sanè collapsa, nec alias resoluta, sed vtrinq; sic inclinavit, vt cætero muro extrinsecus partim prominentior esse appareat, partim retractior. Hanc muri partē quū demoliri tunc primū Belisarius niteretur, & iterato ædificare cœpisset, obstitere Romani, Petrum Apostolum pro indubitato se cōperisse asseuerantes eius loci tuendi pollicerū curā se suscepturū: quod vtiq; Romanis ex voto successit, quando quidem nec eo die, quo per Gothos sunt mœnia oppugnata, nec per omne id tēpus, quo urbem obsederant barbari, hostilis vis vlla ad hūc locum peruenit, nec planè vnquam eodē tumultuatum. Et sanè me admiratio subit, nec Romanis, nec hostibus ipsis, in ea tam diutina vrbsi obsidione in memoriam venisse muri hanc partem: quæ res quū miraculi postea loco sit habita, nec sarcire quidem imposterum quisquam, nec de integro restituere ausus est: sed ad hunc diem ea è regione seiunctus permanet murus. Apud Salariam autem portā, vir quidā & procerē stature Gothus, bellōq; strenuus, thorace indurus, & capite cassidē gestans, nec inter cæteros Gothos obscurus, nō aliorū in ordine manens, sed arbori propinquæ insidens, crebrius sagittando propugnacula infestabat. hic vir tormento ad turris læuam locato, de improviso per loricam traiectus, arbori veruto affigitur in stipitem altius descendente, hominēque id ibidem impactum in sublime suspendit: quod Gothi tunc conspiciat, ac planè perterriti, extra sagittæ iactum, seruatis

Portā Pincianam Gothi non oppugnant.

Ludit in huius manus sæpe superstitio rebus.

Gothus quidam in arbore transfixus hæret.

tamen ordinibus, constiteret; & qui in propugnaculis erant, haudquaquam de cetero incessabant.

Vitriges ad Viuarium quibera inuadit.

19 Bessas interea Parantusque Vitrige ipso è regione Viuarij validissime his insistente, eodè ad se Belisariũ euocat, ille vero, vt qui ei muro minus confideret, (erat nanque, vt diximus, facilis expugnatu) his opem iaturus mox aduolat, ad Salamiam portam tuendam ex amicis quodam dimisso; & cum milites in Viuario, id loco nomen, offendisset ex inuadentiũ ingenti multitudine hostium insultu nimio trepidantes, statim his ipse animos facere, & hostes parui vt facerent, commonere, hortariq; irem ad confidentiam, Erat nimirũ ea ex parte planior locus, atque adeo ad inuadentiũ insultu peropportunus, ad hoc accedebat, quòd ea è regione murus, ita dissoluebatur, vt vel lateres ipsi haud sat multum in sua compage subsisteret, huic muro alterũ breuem forinsecus veteres quondã Romani, modico intervallo adiecerant, sed non ad tutelam, vt qui sine propugnaculis fuisset extructus, sed ad delicias factus haud satis decentes, & vt leones eo in loco coërcitos, & bestias alias afferuarent, vnde

Belisarius milites cõmouet.

Vnde appellatio viuarij.

& Viuarium is locus est dictus, Vitriges igitur diuersas muri in partes machinationibus comparatis, exteriorem murum suffodi iubet, haud dubie ratus, si primum hunc sui peruaserint, nullo negotio se mœnibus potiturum, quæ utique haud sat valida esse cognouerat. At Belisarius vbi hostes peruidet & Viuariũ suffodisse, & diuersim mœnia inuadentes, abductis suis inde militibus, & in propugnacula paucis quibusdam relictis, quicquid in exercitu roboris erat, apud se tenuit, & inferiorem in partẽ & circa portas, copias omnes armatas, enses duntaxat in manu gestates traduxit. Muro itaq; demolito Viuarium iam irrumpentib; Gothis, Cypriano Belisarius cum aliis nonnullis in eos confestim immisso,

Belisarij stratagemata, ut immines à Gothis periculum in ipsorum castra conuerteret.

immisso, rem aggredi perstrenuè iubet. tum illi iussa mox exequendo, obuios quosque ex hostibus, ne repugnantes quidem obruncant: tametsi barbari suomet impetu in ipsis ad euadendum angustiis opprimerentur. Hostibus itaque re subita consternatis, incompositisque & diuersim palantibus, Belisarius vrbs patefactis iam foribus copia: vndique in hos exemplo immittit. Tum Gothi nulla virtutis vel priistarum virium habita ratione, temere omnes deferri, & quacunq; his licuit, fugam capessere. Romani interea fugiètes adepti, postrema carpèdo concidunt, fugaque hostium effusus facta, vt se in castra reciperent, à quibus procul educti, muros oppugnatu aduenerant. Belisarius deinde fusis iam fugatisque hostibus, incendi machinas iubet, quas secum detulerant: vnde flamma ex his altius excitata, maiorem barbaris terrorem incussit. Dū hæc agerentur, eadem belli fortuna ad portam Salariam fuit, ex ea nanq; Romani, de improviso in barbaros impetum fecerant, quos fermè nil resistentes, vbi iam terga vertissent, strenuè in fugam actos trucidant, eorūq; simul machinationes incendunt, fœdè iam trepidantium. Ignis præterea circa muros diuersim in altum euectus hostibus terrori fuit. Iamque discessio penitus & vnde quaq; erat à mœnibus facta, dum clamor horribilis vtrinq; exoritur. Romanis partim qui muris insisterent, suos hostes ad insectandū hortantibus, partim Gothis eorū, quæ paterentur, intra castra atrocitatem desceatibus. Eo die ex Gothis triginta millia cecidere, vt eorū principes affirmabant. Saucij verò numero ampliore comperti, vt in quos cōfertos & magna hominum copia cōdensatos è propugnaculis feriretur. Ad hæc accedebat, quod crebris Romani eruptionibus factis, maximam barbarorum trepidantiū partem & fugientiū intersece-

*Gothorum
fuga.*

*Horum tor-
menta cre-
mata.*

*Romanorū
felix forti-
tudo.*

*XXX.M.
Gothorum
caesa. Mvra
hominum
strages in
vrbs ad ali-
quot horas
oppugnatio-
ne.*

rant: & in ea mœniū oppugnatione, quæ ab oriente sole ad occidentem prælio decernentes detinuit, plurimi ex his ceciderunt. nocte verò quæ diem sublequebatur, vigilatum vtrinq; est, & pro castris habitæ stationes. Sed Romani in muris alacres, & ouantes victoria, Belisarium efferre quammaximis laudibus, & potius hostium spoliis triumphare. At Gothi saucios procurabant apud se quoscunque haberent, & mortuos lamentabiliter deplorabant. Belisarius interea ad Imperatorem literas misit, hanc in sententiam scriptas: *In Italiam ut iusseras venimus, ad ceteraque in ea per nos loca recuperata; & Romam recepimus, propulsatis inde iam barbaris, quorum præfectum nuper ad te Leuderem misimus. Et quoniam in Sicilia Italiæque præsidii conseruandis, quæ nostræ fecimus ditionis, maiorem militum partem necessariò disposuimus, ad quinque millia hominum nobis reliqua sunt. Hostes verò cum millibus sexaginta agmine uno nos oppugnatum venire. Ipsi verò quem explorandi ob gratiam circa Tyberim prodeuntes, cogemur vel inuiti cum hoste constringere, haudquaquam absuit multum, quin telorum ac missilium multitudine obruit mortem oppetierimus. Muros deinde barbari quem expugnatum venissent, & machinas his applicassent, impetum undique facto non plurimum absuere, quin urbem repente, & nos occuparent, ni fortuna nos quedam prospera malis his subtraxisset, ea nanque, quæ rerum excedunt naturam, non humane virtuti, sed deo sunt adscribenda, Quæ verò siue fortuna, siue virtute ad id temporis gessimus, quamoptimè habent. Sed quæ gesturi in posterum sumus, peruelim equidem tuis ut rebus sint plurimum conductura. Quæcumque demum vel explicanda per me decentius sunt, vel per te facienda, haudquaquam clam te sum habiturus, eius rei nihil ignarus, humana hæc ita procedere, ut deo placitum est. Veruntamē qui summa rerum principes sunt, ubi se gesserint, vel ignominiam vel laudem*

perpe-

Belisarij ad
imperatorē
epistola.

* ei quædam
de uere
re dicitur,
hoc est. cum
centum &
quinquagin
ta millibus.
Oppugna
tionis Gothi
cæ mentionē
facit.

perpetuo referunt. Arma itaque & milites item per te sunt ad nos, & ea multitudine transmittenda, ut aduersus hostem posimus paribus viribus hoc bello consistere. non enim omnia fortune sunt permittenda, quandoquidē non eadem hæc semper offertur. Te verò o imperator, ea subeat cogitatio velim, idque animo identidem agites, quod si nos barbā in hi superauerim, & de tua Italia possessione nunc exciderimus, profecto ad militum futuram ex eo casu iacturam accedet & dedecus ex re male gesta non mediocre, quod nobis asædulo inerebit. Omitto id dicere, quod & Romanis videbimur perniciem attulisse, qui suā minoris salutem fecere, quā erga te præstitam fidem: unde & nobis illud esset forsitan occursum, ut parta ad id tempus felicitas in materiam videri quandoque possit calamitatis & infortunij desuisset. Nam si ab urbe Roma & vniuersa Campania, Siciliaque ipsa imprimis, ut pellemur contingeret, omnium illud nimirum (quod utique leuissimum esset malorū,) nos fortē morderet, quod haudquaquā ex alieno diflescere licuisset. Atqui & illud tibi considerandum, Romam quondam tanta amplitudine urbem multis hominum milibus custodiri haud sat potuisse, sicut locum sanè maximo ambitu, & nimia vastitate, & ut dia necessè haudquaquam maritimum, ita & rebus omnibus necessaria.

Romani præterea & si in præsentia nobis beneuoli sunt, malis tamen in longum tendentibus, nulla interposita mora consulturi sibi quamoptimè sunt. Nam qui recens in amicitiam venerim, nō infortunio, sed beneper in fidem fecis decenter affecti, seruare fidem consueuere. Accedit recepti beneuolentia & fortitudi ne conseruandi sunt.

quæ minus velint ut faciant. Ipse verò quum me satis intelligā tibi mortē debere, profecto cum vita nemo me hinc deturbabit: aduerte tamen quid nā sit gloriæ tibi Belisarij mors allatura. His finem epistolæ quum demum fecisset, formidine imperator ingenti percussus, copias & naves cōtrahere, & quibusuis modis diuenter fatagere cætera. Itaq; reuocatis vndequa; militi-

Arma & milites subsidiarios idonee numero petit Belisarius.

Postulati sui rationes subiicit.

Ampli urbibus, multa numerosa loca sanè maximo ambitu, & ut dia necessè haudquaquam maritimum, ita & rebus omnibus necessaria.

Populi nuper in fidem recepti beneuolentia & fortitudi ne conseruandi sunt.

Imp. Belisario subsidia mittit.

bus, Valerianum & Martinum præfectos ad se venire celeriter mox iussit, & in Italiam ocys navigare. Hi verò quum in postremam Græciæ partem cum classe venissent, (non enim navigatione præteruehi poterant) in Ætoliz locis & Acarnaniz hybernarunt. Cuius classis profectorem quum Iulianus Belisario significasset, longe hunc plurimum, & non minus Romanos ad sustinendam propius obsidionem erexit. Dum hæc interea agerentur, Neapoli aperte id contigit. Theoderici Gothorum quondam regis in foro ipso imago erat, lapillis scutibus quadratisque, variòque colore infectis cõposita. huius imaginis caput, adhuc Theoderico superstitè, nescio quo casu defluxit, repente & sua sponte depulsa lapillorum compage: vnde mox subsequutum, vt Theodericus vitam finiret. Post annos deinde octo, lapilli qui imaginis eius ventrè effigiabant, quum eundem in modum protinus excidissent, Athalaricus Theoderici ex filia nepos, facto suo defungitur. Paulo post labèrib. circa pudèda lapillis, Amalassuntha Theoderici filia ex humanis excessit. Gothi itaque obsidentibus Vrhem, a scæmoribus ipsis ad imos eiusdem imaginis pedes, lapillorù compages omnis dilabitur, & imago tota ex pariete penitus aboleuit. Qua ex re, sunt Romani interpretati, Imperatoris exercitù bello hoc fore superiorè, nec aliud præ se ferre Theoderici pedes collapsos, nisi populum ipsum, cui is præfussit.

Imago Theoderici quã varia per tenderit.

*Gothica gè
tù excidiũ
imminens
ostensum.*

Sibylla oracula.

Tunc tempore Gracorum leuitas, e iusmodi prædictis multum tribuere vult: sed nec postea desipere cessauit.

Vnde in optimã hi vel ex eo spem peruenere. Tunc & Patricij quidam Sibyllæ dicta in medium proferebãt, asseuerantes ad Iuliũ vsque mensẽ ciuitatein in discrimine fore, & necessariũ postea, vt imperator tunc quispiã Romanorum existat, quum demum Roma nil Gethicum extimefceret. Gethicam quippe Gothorum hi nationem esse affirmã: quintum mensẽ Iulium esse, quem Sibylla rebus his terminum

terminum præfixisset: tum quia Martio mense obsideri sit ciuitas cœpta, post quem Iulius quintus subsequitur mensis: tum etiam quia Martium ante Numæ Pompilij regnum, primū hi ducerent mensē. Sed quum apud Romanos mensibus vndecim annus constaret, Iulius quintilis ab his dicebatur. Non tamen conuenienter Romani hæc de Sibyllæ vaticinio sentiebant, quandoquidem nec imperator his eo tempore erat, & post annum soluta obsidio sit, & rursum ciuitas esset, Torila Gothis impetante, in eadem discrimina recasura.

20 IAM VERO vnde digressus sum redeo: Gothis itaque à muris, quos oppugnarant, repulsis, per uigiliū, vt supra iam diximus, vtrique factum. Insequenti autem die Belisarius Romanis edixit, vxores ac liberos & imbellem cæteram multitudinem ab vrbe Neapolim transportarent, & cum his simul seruitia, quæ ad murorum custodiam minus necessaria ducerent, ne cæteri in comœtus penuriam, vitæque discrimen venirent: id ipsum & militibus vt facerent imperat, si cui forte feruus seruauæ esset. non enim posse se affirmabat in eâ obsidione & diuturna, ex pristina consuetudine sibi comœtus præbere: sed necesse fore in singulos dies dimidiatam victus ab se portionem vt caperent, pro reliqua verò pecuniam. Tum omnes, vt iussi erant, rem peragunt. Iamque ingens mortaliū turba in Campania statim contendere, & nauibus alij, quas Romano in portu nacti fortè tūc fuerant eodem ire. Sed qui iter pedibus faciebant, vel equis deueherentur, Appia via, qua nullum ab hostibus discrimen aut timor impenderet, perrexere. Non enim poterant vniuersam barbari ciuitatē copijs vndique circumplecti, nec parua manu à mitionibus procul abscedere audebant, hostium veriti incurfiones. Vnde obsessis ad aliquod tempus,

A a. ij.

Sibi suisque adeoque toti ciuitati tempestine cauet dux sapiens.

Imbelles ex vrbe tuto discedunt.

Amplissima ciuitas non ita facile ab hostilē exercitu circumcingi potest.

magna fuit ad excedendum vrbe licentia, & aliunde necessaria importandum: noctu tamen præcipue barbari, dum ingenti afficerentur formidine, custodias facitare, & in castris quiescere. Siquidem vt

*Obsessi fori-
ter officio
funguntur,
hostemque
laxassint, vt
imbellium
receptui ca-
uerent.*

Romanorum plerique, ita & Maurusij milites frequentius et uirpendo, vbicumque hostes dormientes deprehenderent, vel iter forte habentes, vt fieri in magno exercitu solet, exceptos mox obruncabant, lectisque ex hostibus spoliis, & si nonnunquam persequentibus barbaris, cursu citato sese in tutum recipiebant, vt qui miræ essent suapte natura velocitatis, & leuioribus armis muniti, fugiédoque hostem præuenterent. Qui itaque iam vrbe excesserant, in Campaniam partim se contulerunt, in Siciliam partim aucti secedunt, aut quò quisque abire commodius potuit. Belisarius autem quum mi-

*Milites &
ciues qua-
ratione su-
blenarit Be-
lisarius.*

litum numerum murorum ad ambitum obseruandum minimè suffecturum putaret, vt qui perpauci (vt diximus) essent, nec iidem semper custodias facere infomnes possent, sed tempore quidam suo & necessario capesserent somnum, & in custodiis alij dispositi essent, ac necessariis iam prorsus carerent, cum ciuibus eos & priuatis hominibus qui militiâ exerceret immiscuit, diuisisque in custodias singulos, in mercedem certius aliquid priuato cuique, etsi imbelli, pollicitus: hoc pacto constata cohortes, quæ ad murorum essent custodia suffecturæ, & per vices hos custodirent. Sic factum, vt tam ciuibus Belisarius quam militibus ipsis inopiam soluerit. Deinde oborta suspitione, Syluerium vrbis Romæ Pontificem defesturum ad Gothos, hunc quidè confestum transmisit in Græciam, alterum verò quem priam illi suffecit Vigilium nomine: nec secus & alios quosdã, & hos senatorios viros, quum eadè de causa exterminasset, soluta deinde obsidione, & recedentibus barbaris, ad propria reuocauit: quos

*Papa sus-
sus retega-
tur. Nec e-
nim tum
fulmina
Pontificia
principibus
metum in-
uebant.*

inter

Inter & Maximus erat, cuius & proauus Maximus aduersus Valentinianum eiusdem compertus est criminis. Sed veritus iam Belisarius, ne quis forte custodum ad portas infidias moliretur, vel externus alius quispiam pecunia subornaturus ad hos clam ventitaret, bis in singulos menses, destructis omnib. portarum clauibus, in aliam formam, & à priori longe diuersam, alias denuo facere, custodés que ipsos, a primis custodibus procul statuere: haud secus in muro & custodiis ipsis in singulas noctes alios quosdam præficere, quibus id erat iniunctum, muros frequētius obeūdo, nomina vicissim custodū scriberent, & si quis forte abesset, aliū mox substituerent, sibi que demū nominatim referent, qui fortē tunc à custodiis abfuisset, vt decenti velocius pœna afficeret: & ad vigilias vt essent attentiores, iusserat musicis instrumentis vt artifices ipsi per noctem in mœnibus vterentur. Milites præterea quosdam, sed non Maurusios illos, noctu emittere, quibus ad fossas erat assiduo pernoctandum, cum his que & canes, vt nemo vel è longinquo mœnia inuasurus lateret. Per id tempus Romani quidam Iani sanum aperire, foribus vi occulte illata, tentarūt. Hic Ianus deorū antiquissimus fuit, cuius foro in medio & ex aduerso Capitolij facellum extat, paulo supra eum locū, quē nunc Romani Tres parcas appellant. Id verò Iani facellum totum ex ære constructum fuisse sat constat, & quadrata quadam dimensione locatum, tanæque amplitudinis, quanta integri Iani statua poterat: quæ vtique & ipsa cū ænea sit, non minor quàm quinquepedalis esse appareret, per cætera omnia mortali similis, capite duntaxat bifrons, ita vt facies altera in orientem solem diuergeret, in occidentem altera: portæ vtrinque & æneæ in faciem alterutrā versæ, quas ferè in pace & prosperis rebus, occludi Romani veteres quon-

*Prudentia
Belisarij,
vt proditorum omnes
artes & conatus elude
ret.*

*Vigiliarum
attentio iu-
cundior quo
pacti reddi
ta. Hostes
item qua
ratione à
fossis depulsi.*

*Iani facellus
& statua.*

*Sub Christiana bel-
lantibus
porta Iani
clausa.*

*Quorundam
Romanorum
ethnica su-
persistio.*

*Vittigis in
senatorios
obsides im-
manitas.*

*Portum Ro-
manorum
Vittigis oc-
cupare con-
stituit. ut
obsessis sa-
me preme-
ret.*

dam instituerunt, contraque aperiri dum interea bellum his esset. Sed Christianæ fidei disciplinam, si vsquam alij vnquam, Romani præcipue sunt venerati. Vnde has Iani portas perinde neglectas, ne bellantes quidem aperuere. In ea tamen obsidione nonnulli vetustæ illius, vt reor, opinionis & cultus memores facti, enisi clam sunt patefacere, haud tamen omnino id exequi potuerunt, nisi eatenus vt fores vim passæ non inuicem sic cohærent, ac antea arctius cohæssent. Latuere tamen qui aggressi id facinus fuerant, nulla eius rei, vt in tanta omnium perturbatione, habita quæstione, quippe quum nondum ad principes ipsos id delatum fuisset. Vittiges verò tunc primum ira & indignatione accensus, & inops iam prorsus consilij, satellitibus nonnullis Rauennam dimissis, Romanos senatorij ordinis omnes, quos obsidum loco in huius belli principio eodem secum abduxerat, interfici iussit. Sed ex his re statim præcognita, paucis quidem euadendi facultas & opportunitas fuit: qui demum delati in Ligures, apud hos permansere, cæteri affecti supplicio mortem oppetere.

21 His peractis, Vittiges nimium hostibus ocij & libertatis tributum ratus, ita vt ex vrbe quæ vellet licentius asportarent, & necessaria terra marique inueherent, locum quem Portum dicunt Romani, præoccupare animo destinat, qui ferme ab vrbe centum sexque & viginti stadiis abest, hac tantula & sola intercapedine, ne maritima sit vrbs Roma, dirimitur. Est autem ea è regione hic locus, qua Tyberis fluuius exitum habet: qui ab vrbe delatus, vbi proximus mari stadiis quindecim fit, in brachia bina diremptus, quam sacram insulam vocant, cõplectitur: quæ vtique & flumine fit procedente patentior, ita vt eû longitudine ipsa, latitudinis dimensio æqua constet proportione. Sed flumi-
nis

his interfecissus ille & vtrinque defluxus, stadiorū
 quindecim intervallo defertur. Tyberis vtraque ex
 parte insulæ navigabilis est: sed eo ex latere,
 quod ad dexteram vergit, per portum in mare im-
 mitit. Vbi & prisca illi Romani ad ripam urbem
 struxere, muro præualido circumactam, & à portu
 ipso illi quam proximo denominarunt. Ad læuam
 autem, & ex altera parte, qua in mare is influit, Ho-
 stia ciuitas adiacet, fluminis & hæc ripæ contigua,
 magni quondam apud prisca momentū, nunc verò
 nullis mœnibus circumducta, à portu via recta ad
 urbem ducit, plana quidem & prorsus nil impedi-
 ta. hanc à principio Romani constrarunt. hoc in
 portu naues ex composito onerariæ adstant, &
 boum vis ingens parata quamproximè. nam mer-
 catores quum ex alio orbis tractu in portum hunc
 se nauibus conferunt, oneribus in actuaris naues
 & ad fluminis naturam constructas depositis, per
 Tyberim Romam adnauigant, non velis vñ vel re-
 mis, quandoquidem nullo vento impelli hac pos-
 sunt nauigia, circumflectente & crebro quidè flumi-
 ne, & ad multum spatij tortuosis sinibus dilabente:
 & remorum in eo nullus est vsus aduersis vndis
 in nauigantibus: sed laqueis ad onerarias illigatis, &
 boum deinde ad colla suspensis, veluti plaustra Ro-
 mani via Portuensi hæc pertrahunt. Ex altera verò
 fluminis parte ad urbem ex Hostia pertinenti, via
 palustris est & limosa, meabilis tamen, non ripæ
 Tyberis proxima, atque adeo nullæ hac naues tra-
 hantur. Gothi igitur Portum urbem quum sine
 præsidio & custodiis deprehendissent, (non enim
 in portis statio excubabat, non in muris armati e-
 rant, Romana plerisque ex colonia trucidatis) con-
 festim cū portu ipso hanc occupant: ac mille ibidè
 ex suis ad custodiam loci dimissis, cæteri in castra
 se receperunt: quo factū, vt ea è regione, nihil omni-

*Hostia, op-
 pidum.*

*Portus
 Rom. col-
 modæ.*

*Portum Go-
 thi capiunt.*

no ad obfessos ex mari deuchi subsidij poffet, ni ex Hostia foret fuisset magno labore, & periculo ingenti deuectum, nec quoquam pacto ad locum eundem de cætero ex alto subduci poterant naues, sed ad Antium stationem habebant, quæ ciuitas diei iter ab Hostia distat, vndeque onera rerum necessariarum & commeatus ad urbem vix deferebant: cuius rei hominum paucitas causa erat. Belisarius nanque quum vrbs mœnibus timeret quammaximè, portum neglexerat, vt nullis custodiis per se communitum. Crediderim tamen, si trecentorum hominum imposuisset ei loco præsidium, nunquam hunc barbaros aggressuros fuisse, quia suapte natura munitissimus est. Hæc vero Gothi triduo confecerunt, a mœnium oppugnatione die vigesimo. Martinus interea, Valerianusque ad Belisarium peruenire, milites mille ac sexcentos ductantes, quorum pars maxima Hunni erant, Sclauini, Antæque, qui trans Histrum fluum, nec procul ab eius ripis incolunt loca. Belisarius verò ex eorum aduentu læticia ingenti affectus, cum hostibus prælio decernendum censebat. Vnde è suis armigeris Traianum quempiam iubet, prudentem sanè & industrium virum, scutaris equitibus ducentis secum defumptis, recta aduersus barbaros ducere, cumque vno agmine omnes ad eorum castra venissent, tumulum vt propinquum conscenderent, monet: eodemque se continent: quòd si in se impetum hostes fecissent, nullo pacto cum his conferrent manus, nec gladios aduersus eos, nec tela defumerent, sed sagittis duntaxat intressent: quibus deficientibus, effuse & planè intrepidè capesserent fugam, cursuque se intra muros reciperent, in quibus ipse ad sagittandum tormenta parata habebat, & artifices simul eius artis peritos, qui statim vbi barbaros Romanis in terga hærentes vidissent, è mœnibus sagittis & machina-

Antium, oppidum.

De Portus custodia ommissa Procopij iudiciū.

Supplementum Belisarius accipit.

Strategema va Belisarij.

Hostes ad prælium, vel potius ad stragem allicit.

chinationibus alius hos infestarent. Traianus deinde, ut imperatum illi iam fuerat, cum ducentis equitibus porta Salaria ad hostium castra contédit. tum barbari horum audacia obstupefacti, & re subita animo consternati, è castris ut cuique licuit, vel imparati in Romanos impetum facere, ac suis opitulari. Equites verò Traiano hortante, in cœno cœlestim, quem his Belisarius ostenderat colle; de loco superiore sagittis in subeuntes crebrò immisiss, hostem ferire, & ascensu enixius prohibere: & quoniam in tantam hominù equorùmque multitudinè emissà cominus incidebant sagittæ, multis suis cù vulneribus hostes adnuebantur in collem euadere. Equites verò Romani pharetris tandem profusè euacuatis, cœlestim retro se vertere, & ad vibem barbaris infestantibus effuso cursu contendere. Vbi verò ad muros est proximè ventum, qui in his positi erant, in tractandis bellicis tormentis edocti Gothos missilibus lacessendo vulnerandòque ab insectandi studio represserunt. Hoc in insultu ex barbaris non pauciores quam mille cecidisse traduntur. Paucis post diebus Mundilam quempiam Belisarius, & hunc quidem suum armigerù, & Diogenem, fortissimos bello viros, cum scutatis equitibus trecētis ipsi: id facere iubet, & eadè arte hostem impetere: qui iussa ex tempore dū exeuntur, non minorè ex hostibus partem, si non fortè maiorè, pari astu trucidant. Post hos & Oilandum cum trecentis delectis in hostè immisit, ut simili hunc clade afficeret: qui re strenuè gesta, haudquaquam præfecti opinionem aut vota se fellit. Tribus itaque Belisarius incursionibus in barbaros factis, ad quatuor milia hostium interfecit. Vittiges autè, ut qui nil satis calleret, in ductandis exercitibus quid potius esset, armisne copias communire, an in bellicis rebus rectiora exercere consilia, perquam facillè sibi

*Tormētis
 istis Gothi
 insectandi
 studium des-
 serunt.*

*Occasione
 vitur dux
 sapiens.*

*Vittiges ha-
 bent vicis-
 sim lacessit
 infelicit.*

persuadebat, hoste haudsecus posse incurabili iactura afficere, quam si huic modicis copiis insultaret: unde equites quingentos emittit, murisque iubet appropinquare, & quęcunque ipsi ab hostibus fuissent perpellu, in eorum vniuersum exercitum face-re. Hi itaque quum ad locum quendam editiorem venissent, nec longiore ab vrbe interuallo, quam quod extra sagittę iactum consisterent, Belisarius viris mille delectis, Bessioque illis præfecto, vno vt agmine ducerentur, mox imperat: tum illi à tergo hostibus comparentes, eorum terga dum cędunt, ex his quāmultos obruncant, cęteros descendere in campum cogunt: vbi postquam aduersis viribus & pede collato pugnatum est, Gothorum pars potior cecidit, pauci admodū, qui reliqui bello fuerant, vix fugiētes sua se in castra recipiūt: quos vt ab imbellibus victos quum Vittiges castigasset, resarsurum se aliorū opera suorum iacturam pollicitus, vt quieturus aliquandiu tunc videbatur. Post diem autem terciū, delectos ex omnibus castris viros quingentos, operam vt in hostes nauarēt, suapte virtute dignā, hortatur. Quos vt primū propius aduentasse Belisarius vidit, viros mille & quingentos, Martinū Valerianūque cū his simul præfectos, confestim in hostes mittit: equestrique prælio statim inito, Romani qui hostes numero superarent, sine vllō labore in fugam hos vertunt, ad vnūmq; fere omnes occidunt. Gothi verò iam tertio clade affecti, & suis toties occisis iam copiis, aduersari sibi omnino fortunam rebātur, quandoquidem & si antehac multitudine abundassent, à paucis tamen deuicti nunc hostibus sint: & modicis rursus cum hos copiis inualissent, occisione ferē occisi perierint.

22. AT Romani Belisariū eius ob prouidentiam & bellicā artē publice laudare, & miraculi loco in eo

*Belisarius
in Gothos
strategema
Vittigis cō
uertit.*

*Alterā Vit
tigis clades:
Nunquam
stultus, nisi
multis mo-
dis malē
multatus,
propositum
mutare co-
gitat.*

*Bellica ar-
tes prælan-
dissimum
duce m com-
mendant
mirum in
modum.*

viro virtutes has ducere. Seorsū deinde amici ab eo & sedulo rogitare, quibus nā argumentis ea ex die, qua hostes fugasset, in spē bonam venisset, omnino se Gothos debellaturū. Tum ille ad ea respōdens, vel a principio dixit, vbi primū tam paruis copiis cum Gothis manus conferuisset, aperte se periclitatum fuisse, quantum esset in vitroque exercitu per id tempus discrimen, idque certius prauidisse, quōd si ex æquo vires cū viribus cōparentur, se haudquaquam existimare hostium multitudinē non suorum paucitatē deuastaturam: sed in eo differre exercitus ipsos quammaximē, quia Romani omnes ferē & Hunni his socij ex equis arcus insinuare, sagittasq; in hostes immittere quamoptime norint: Gothorū vero nemini vnquam id studij aut curę fuisse: sed equites ipsos satis cōstare velis dūtaxat & gladius vti consueuisse, istorū præterea pedites ipsos, & sagittarios ab armatis protectos in bello cōsistere: equites verō nisi cominus prelietur, quū nihil habeant quo se ab hostibus tueatur, quibus è lōginquo sagittādi sit vsus, facillē ictos perire, pedites proinde incursionēs in equites facere haud fat cōmodē posse. Inde factum denique affirmabat, quōd per Romanos fuisset sapius barbari superioribus pugnis deuicti. Gothi interea, vbi hæc altius animo insedere, quæ sibi nil prosperē euenissent, ne parua quidē cum militū manu ad mœnia vr̄bis procedere, nec hostes quidē vel sibi infestos de cætero infectari: sed id tantū eniti, vt suis hos à castris propellerēt. Romani demū ex rebus iā prosperē gestis inflati, yniuersas Gothorum copias preliando inuadere gestiebant, cum hisque censēbant acie decernendum iam esse. Belisarius tamen, magnum vtriusque exercitus adhuc esse discrimen ratus, tergiuersando ante hac semper id distulit, ne summæ rei periculum faceret, vel vniuersis copiis

Vnde Belisarius hostes se superatorem coniecerat. Considerationes dignæ quæ belis ducum animis sepius occurrant.

Gothorū furmido.

Romanorū alacritas.

cum hostibus decertaret: sed incursionibus barbaros infestare præcipue nitebatur, hisque sedulo niti animo agitarat. Postquam vero ab vniuerso exercitu, & item Romanis, eius ob id auctoritatem imminui, nec magnificeri animaduertit, mutata sententia cum omnibus copiis ineundum sibi prælium esse decernit, & alioqui ex incursionibus depugnare: idque ut faceret quandoque aggressus, sæpe interpellatur, ac demum cogitur intermittere, quum hostes ea de re factos iam antea per transfugas certiores, paratos esse ad prælium comperisset. Vnde aperto Marte cum hoste decernere, tandem animo destinari: amque in aciem constiterant barbari, suo more instructi. Ex aduerso & Belisarius stabat, suis cum copiis ad bellum paratus, qui statim ad se omnibus suis militibus conuocatis, orationem huiusmodi habuit: Non equidem quod vestri mollitiæ improbarem, o viri commilitones, vel hostium horrescerem vires, cum his pugnam capessere antehac distuli: sed quia nobis ex incursione in hos decertantibus res prosperè succedebant, causam rei bene gerendæ seruandam assiduo existimabam. nam ea, quibus presentia pro votis procedunt, velle aliter immutare, profecto inutile duxerim. nunc vero, quum vos apertius videam promptissimi animi in id discrimen ituros, in spe optima sum, nec quoquã pacto vestram hanc animi promptitudinem remorabor. Sat enim calleo maxima in bellis momenta, bellantium voluntatem sortiri, istorumque ad pugnandum animus propensum est, quam multa ex officio geri consueuisset. Quæ autem pauci virtute instructi, maximas queant hostium copias profligare, nemo non vestrum intelligit, non auditione percipiendos, sed experientia ipsa quotidiana certamina inuendos. Ne itaque vestrae pristinae militiæ gloria vel sp̄e ex vestra hac animi magnitudine ceptam dehonestetis, in vobis futurum erit, o milites. Vniuersa namque per vos hoc bello iam antea gesta suo hæc dies eueni decernet. Vobis præterea, quæ-

Belisarius cum hoste cōstingendum decernit.

Belisarij ad milites oratio, qua ad pugnam fortiter capessendam, horum alacritate, que animo fretus eos hortatur. Ex eplum concionis plane militaris, & imminente prælio aduersus hostes ferocissimos.

id discrimen ituros, in spe optima sum, nec quoquã pacto vestram hanc animi promptitudinem remorabor. Sat enim calleo maxima in bellis momenta, bellantium voluntatem sortiri, istorumque ad pugnandum animus propensum est, quam multa ex officio geri consueuisset. Quæ autem pauci virtute instructi, maximas queant hostium copias profligare, nemo non vestrum intelligit, non auditione percipiendos, sed experientia ipsa quotidiana certamina inuendos. Ne itaque vestrae pristinae militiæ gloria vel sp̄e ex vestra hac animi magnitudine ceptam dehonestetis, in vobis futurum erit, o milites. Vniuersa namque per vos hoc bello iam antea gesta suo hæc dies eueni decernet. Vobis præterea, quæ-

eū prouidere animo possū, vel præsens id tempus opitula-
 bitur, quod utique, ubi vestris præteritis & egregia factis
 hostium subacti sunt animi, facile, uti par est, ex his victo-
 riam conferet. nam quibus antehac sepe, nil prosperè peri-
 clitando & satagendo res successerunt, haudquaquam de
 cætero solent rem fortius gerere. Equis verò sagittisue,
 vel armorum cuius generi vestrū nemo ut parcat velim.
 ipse nanque pro omnibus hoc bello deperditis, alia & po-
 tiora resarciam. His paucis Belisarius suos hortat-
 us, inter Pincianam & Salariam portam eduxit
 exercitum, non multis primo in campos Nero-
 nianos abire iussis, quibus & Valentinum præficit
 equitum turmæ ducem: cui iniunxerat, ne pugna
 initiū faceret, nec hostium castris appropinquaret,
 sed præ se speciem ferret, hos se assiduo inuadēdi:
 quod utique idcirco agebat, ne ex barbaris quip-
 piā ea e regione pontem pertransendo suis ferre
 suppetias posset, qui in castris aliis constitissent. nā
 cum barbarorum Neronianis in cāpis vis maxima
 confedisset, vt supra iam diximus, satis fore Belisa-
 rio videbatur, si hi aliquandiu interpellati, disungi
 à cætero exercitu possent, ne prælio interessent. Ro-
 mani interea dum plebei quidam armis desumptis
 in aciem sequi euntem Belisariū vellent, nullo per
 eum sunt pacto permitti, cæteris se vt copiis immif-
 cerent, ne fortè quum in medio certamine forent,
 belli discrimine territi, vniuersum turbarent exer-
 citum. Opificum nimirum id agmen erat, & rei bel-
 licæ imperitorum. Hos tamen omnes vltra portam
 Pancratianam, supra Tyberim positam, phalange
 facta locauit, quieturos ibi tam diu, quoad ipse his
 signum de disset, quod postea accidit, suspicatus, si
 hos conspicatū fuissent, nil ausuros hostes suis ca-
 stris relictis cum altero suorum exercitu se op-
 pugnatum venire. Vtui præterea fore rebatur,
 idque permaximi faciebat, si tanta multitudine

*Belisarius
 securitati
 suorum pro-
 denter con-
 sultit.*

*Serat ego-
 ma Belisa-
 rii Opificum
 turbam a
 militum e-
 exercitu se-
 gregantis:
 & varia hu-
 ius consilij
 consideratio.*

*Aliud fra-
regema, quo
prælium e-
quibus cõ-
mittitur, ne
peditum e-
xigua ma-
nus damnum
acciperet.*

hostes, non vna se in castra coniungerent. Placuit itaque ea vt die equestre prælium fieret, quando quidem suo ex peditatu perique cum eo persisteret ordine nolent, rapti ex hostibus equis, quum equitandi essent profusus non imperiti, iam equites fierent. Pedites vero ex his, qui reliqui fuerant, quum nec phalangem de se præ eorum paucitate conficere possent, nec cum barbaris manus conferere auderent, sed in fugam daturi se primo congressu fuissent, haudquaquam visi Belisario sunt, qui tuto possent & procul à muris cum hoste pugnare. vnde quamproximè ad fossas manere iniunxit, vt si equites fortè Romani terga barbaris darèt, fugientes ad se illos exciperent, & cū his simul vt integri & florenti atate iuuenes prælio restituro in hostes pugnarent.

*Fortes viri
cupiunt vel
evidenti dis-
crimine vi-
tæ, hostibus
damnum,
sibi verò
gloriam con-
citare per-
petuam.*

23 PIGRIPIVS interea, è satellitibus quidã, vir sa-
ne strenuus Pisida, genere, Tarmutúsq; Isaurus, En-
nij Isaurorū præfecti frater, Belisarij quum in con-
spectū venissent, huiusmodi hūc sunt verbis affati:
Omnium optime princeps, noli copias quæ sumus, quum he-
tibi perpaucæ sint, & barbarorum infinita sit cum multi-
tudine conflictandum, à peditum phalange se iungere, ne
Romanum duxeris peditatum iniuriã quoquam pacto af-
ficiendum, per quem prisca Romanis imperium ad id ma-
gnitudinis propagatum accepimus. nam si quid forte hoc
bello haudquaquam per hos sit nauiter gestum, non ipsorum
id vel ignauia, vel formidinis est argumentum, sed
duces ipsi non immeritò sunt incusandi, qui soli e-
quis in aciem vecli, quum minimè dignarentur belli vniã
communem fortunam subire, prius fere quàm sit certamen
initum, fugam capesserint. Ipse quidem peditum du-
ces omnes iam vides equites factos, vt qui non dignum
se putent cum suis peditibus, pedibus in aciem ire. in a-
liorum ergo equitum numero peditum duces istos constitu-
nobis verò peditatum permitto in certamen ductan-
dum.

dum. Quum enim nos pedites simus, hostium mul-
 titudinem sustinebimus, spe optima freti, utcumque
 deus geri rem fuerit, hostes nos posse iactura affice-
 re. His Belisarius auditis, principio quidem haud-
 quaquam illis postulata permittere. hos nanque
 quum bellicosissimi essent, ac fortissimi viri, in-
 genti amore prosequeretur. vnde haud satis pla-
 cebat, cum multis vt pauci certamen inirent. De-
 mum eorum precibus fatigatus, ac promptitudine
 victus, paucis supra portas & in propugnaculis ad-
 munitiones & tormenta tractanda dimissis, ceteris
 Pigripium Tarmutumque duces ex ordine seque-
 rentur iniunxit, ne forte hi periculum reformidan-
 tes, ceteras copias perturbarent, & si qua forsan in
 fugam equitum pars ageretur, haud procul ipsi se-
 cederent, sed hos ad se denique recipientes stre-
 nuè tuerentur, & in hostem suos insectarem con-
 uersi prælium mox resluerent. Vittiges verò Go-
 thos, qui circa se erant, vniuersos armavit, nemine
 profusus præter imbelles quosdam in castris dimis-
 sos; & his quidem, qui in campis erant Neronianis,
 & sub Martia duce, eueftigio imperat, suo vt loco
 manerent, pontemque diligentius custodirent, ne
 ea se derepente inuaderent hostes: ipse verò cæ-
 tero ad se conuocato exercitu, profatus huius-
 modi est. *Vestrum forte nonnullis videri possum im-
 perio huic meo extimuisse, atque adeo antehac sepe vos
 sim ad firmitudinem cohortatus, & nunc vt ad opti-
 me audèdum vox excitem, concionaturus aduenerim. Et
 id quidem haud longè ab humani ingenij consuetudine ex-
 vobis quidam animo forsitan agitarint. Solent nan-
 que homines rudiores & imperiti, erga hos, quorum
 indigeant opera, mansuetudine vti, vel si longo sint inter
 nullo inferiores: alijs verò aditu difficiles se præbere, quorū
 non opus habeant ministerio. Mihi verò nec vitæ finis,
 nec imperij est amissio curæ. Cuperem equidem vel hanc*

*Cunctatio
 sapiens, du-
 cis, non satis
 firma: tan-
 dem enim
 precibus an-
 dacium vi-
 rorum sati-
 gatus, ac
 promptitu-
 dine victus,
 concedit
 quod in tan-
 to periculo
 fuit recusan-
 dum.*

*Vittiges ad
 milites ora-
 tio, qua pu-
 gna pericu-
 lo proposito,
 eos ad offi-
 cium præ-
 standum,
 ardentè
 hortatur.*

purpuream & regiam vestem die hoc ipso deponere, si modo vir Gothus occurrit qui hanc sibi desumat & induat. Atqui Theodati finem præ ceteris perbeatum fuisse tunc duxi, cum ei id euenit, ut à suæ gentis hominibus, & imperio priuaretur, & vita, nam propria cuique & sua calamitas, si nondum vniuersa gente deperita sit occurrat, apud non insensatos haudquaquam consolatione priuatur. Mihi verò confideranti qua antehac fuerit gens Vandalorum perpeffa, & quem Gelimerus dux sit finem sortitus, nec pensi quicquam in humanis offertur, nec moderati. Sed videre iam videor Gothos cum liberis abductum in seruitutem iri, coniugesque vestras insensissimis viris, & turpissimis in rebus ministraturas. Me vero & Theoderici ex filia nepotem, eò denique asportandos esse prævideo, quò hostilibus libido mox duxerit, hæc equidem vellem & vos ne accidant veritos, in id bellum prodire, hoc pacto eo in loco in quo gerendum prælium est, vitam finire maioris longè facturi vos fueritis, quàm ex victo-

Generosorum rti partem salutem. Viri siquidem generosi & fortes, *militum ingenuum.* vel si aliqua vna in re fortè fallantur, vel utcumque ad vota aliquid sibi minus successerit, apud hostes suam existimant auctoritatem imminui. Mors verò & si acceleratiùs venerit, felices semper ex præterita ac prosperiore fortuna homines reddit. Et sanè perspicuum est, si hæc mente & cogitatione id bellum gesseritis, perquam facile vos ex his victoriam relaturos, ut qui per pauci sint, & Greculi homines quidam, & pro recens vobis illata iniuria promeritis exacturos nunc denique poenas, virtute si quidem ipsi ac multitudine ceterisque rebus, superiores his esse facile gloriamur: illi verò maiora viribus audent, nojiris inflati malis, & id solum præsidij nacti, nostram formidinem, sed eorum audaciam alit, præter dignitatem parta felicitas. His Vittiges suos hortatus, copias omnes iam iam in aciem prodituras hoc modo instruxit. pedites quidem in medium statuit, equites vtrinque in cornibus, haud longè à castris, sed quâ

Hostium cõtemptus.

proximè

proximè potest phalagem locat, vt vbi deuicti iam hostes fugam capefferèr, facile circumuenti trucidarentur, cum ingens spacium suis ad insequèdum pateret. Sperabant nanque si pede collato prælium gereretur, ne ad breuè quidem hostes repugnuros, ex re quidem absurdiore cõiectans, haud quam suis viribus fore bello pares hostium copias. Præfècti itaque vbi primum diluxit, cum prælium incepissent, rei gerendæ enixè infiltere, postremique quidam cum in aciem issent, suos iubèdo hortandoque, ad nauandam ingenti animo operâ inflammare. Sed in principio statim superiores Romanæ res erant, & barbari crebro sagittis ictri frequentes cadebant, nullum tamen per hos fugæ initium factum, nam ingenti multitudine Gothi cum in prælio constitissent, facile in cadentium locum recentes alij succedebant, vnde nec sensum vllum suorum strenuè pereuntium dabant. Et Romanis quidem satis tunc visum, cum tanta paucitate his milites essent, hoc pacto diremptum sibi prælium iri, iam enim in meridiem pugnâ extraxerant. Denique iam potiti victoria, hostes vt se in castra reciperent perpulere, magna ex his parte occisa. In Neronianis autem campis diu ex aduerso Romani Gothiq; confederant, Maurusique crebris in barbaros incursionibus factis, & frequenti telorum iaculatione, diutius hos lacefferant: hi tamen immoti manebant, nec lacefferentib. occurrandum duxere, Romanos veriti nõ procul effatès, quos sanè milites esse rebatur, cum turba essent imbellis, sibi moliturus insidias, & iccirco tacitos hos quieuisse, vt a tergo se de improuiso adorti, circumuentos occiderent.

24 IAM QVE cum in meridiem sol inclinaret, Romanorum Neronianis in campis exercitus de repente in hostes imperum facit, fuganturque ex

B b. j.

Spes Gothorum elusa. Romanorũ fortitudo.

Prudens receptus.

Pugna in campis Neronianis.

Gothorum error.

Exercitus in quo Volones in exercitatu veteranis admiscetur, agrè suas partes integras conseruat, præsertim si aliqua spes victoria affulget.

inperato Gothi, re subita territi, cūque recipere se ad castra minime possent, proximos colles conscendunt, in hisque vt quieturi se continent. Sed Romanorum magna vis erat, haud tamen milites omnes, sed nuda immunitaque maximā in partem turba, nam & praefectū vnde quaque in hoītes perinde mox erupit, nam nauarum feruorūq; ingēs copia sequebatur, & vt belligerandi percupidi omnes, vel cum eo, qui circa flumen erat, Imperatoris exercitu se immiscuerant. Vnde cum tanta multitudine abundaret, defixerat pavor cum admiratione, vt diximus, barbaros, & in fugam auerterat. Sed inter Romanos nullus inde seruatus ordo rem Romanam interurbauit fefellitque. ob eā nanque intermixtam hominum colluionē, nec duces ipsi, et si in rem pleraque Valentino iubente horrancēque, seruare poterant militiae modum, quandoquidem nil prorsus inconsultior turba dictis pareret: vnde factū, vt fugientibus Gothi: postremos quoque haud quaquam carpendo necandōque, vt res militaris poscebat, spacium dederint in turā vt sese & proximos in colles reciperent, indēque vt iam quieturi, intrepidē quā gereretur spectarent. Porro nec ea ē regione Romani pontem in animū induxerant pertransire, barbaros prohibitori, ne ciuitatem vtrinque de caetero obsiderēt, neue diutius possent vltra Tyberim stationes habere, nec hostibus saltem altera ex parte cū Belisario acie decernentibus, in terga & de improviso proruerē: quod vtrique si opportunē fecissent, profectō suarum oblituri virium Gothi, sese daturi in fugam fuissent, & euasuri quō cuiq; licuisset. Sed barbari ipsi, qui paulante ex fuga in foderant collem, sua in castra irrupisse Romanos ex aedito contemplati, aliquandiu se loco continuere: ira deinde & indignatione simul accensī, eruptione mox facta, incompotram impositam.

*Confusio in
Rom. exercitu.*

*Voluntum
error.*

*Gothi victores
castrum
expellunt.*

impeditamque in auehendo auro argentoque & preciosa cætera suppellectile turbam, ingenti cum clamore & de improviso adoriuntur, eamque partim obruncant, partim extemplo suis e caltris eiciunt: & si qui fortè fuere qui nõ subito deprehensi occubuerūt, abiectis e dorso pecuniarum aliarumque rerum protinus sarcinis, volètes quidè fugam capessunt, & quocunq; tum licuit cõfestim euadunt. Dum hæc interea Neronianis in campis geruntur, alter barbarorum exercitus quàm proxime castra scutis munitus ab hostibus se & strenue tuebatur: hisque dum fortiter repugnaret, facta equorum magna imprimis strage, non paruam nostris intulit cladem. qua ex re cum Romani affecti partim vulneribus, partim amissis equis præliũ remississent, eorum statim perspicuam fecere paucitatem, & Gothorum agmè quàm maximo præstaret hos intervallo, comparuit. Qua re barbarorum equites animaduersa, dextro ex cornu in hostes mox aduolant, hõsque cursu citato inuadunt. Quorũ insultum armæque cum minus ferrent Romani, qui ea in parte constiterant, sese in fugam proripiunt, ad peditumque se recèpere phalangem. tum verò nec pedites ipsi hostes se inuadentes tulere, sed cū equitibus agmine vno diffugiunt. Vnde cæteris subsequenteribus copiis, & simul instantibus barbaris in terga cæduntur, passimque fieri cœpta est fuga. Pigripius interim Tarmuũsque peditatus tunc duces, cum paucis qui circa se erant peditibus, nauiter se in ea pugna gessere, quippe qui præliando & resistendo haud quaquam se dignũ duxere, vt & ipsi cū cæteris fugarentur. Qua ex re cœpit tũ pauor cum admiratione Gothos, impetumque mox repressere: vnde ex ea interposita mora, pedites ipsi fugiendi spaciũ nacti, in tutum se receperūt. Pigripius tamen corpore toto concisus, eodè quem

B b. ij.

Direptores, ante comple tam victoriam non raro vincuntur, aut grauisimum damnis acceptis coguntur peccare referre.

Cupiditas præde exitum in numerum peperit.

*Pigripus
occisus Tar
muti fugat
mors.*

infederat saltu moribundus procubuit, cum eoque
& pedites duo de quadraginta occumbunt. Tarmu-
tus verò cum tela Isaurica bina gestaret in mani-
bus, seque inuadentes barbaros aduersis ictibus
continenter feriret, postquam casu vndique cor-
pore de se iam desperasset, Enniusque frater cū nō
nullis equitibus opitulaturus venisset, recuperato
aliquantisper iam spiritu, cursu citato vulneribus
cruoreque plenus, nullo adhuc iaculorum amisso
ad vrbs incenia contendebat. erat nanque suapte
natura hic pernicissimus, atque adeo ad fugam va-
lidior capeiendam, tamen corpore esset tam ma-
le affectus. Cum verò Pincianam ad portā hic pe-
uenisset, statim procubuit: quem murorum custo-
dies nonnulli, vt iam exanimen factum, clypeo im-
positum sustulere. Is tamen cum ad dies duos su-
peruixisset, vt Isauris ipsis, ita & Romano exerci-
tui desiderio sui relicto, & ad posteros fama, ex hu-
manis excessit. Romani interea ex re male gesta
exterriti, custodias in muris diligenter curare, fo-
ribusque portarum oclusis, tumultuosos suos ad
urbem refugientes, haud quaquam de repente ad-
mittere, veriti ne cum his simul & hostes inuecti
reciperentur. Quicumque igitur non admissi in vr-
bem fuerant, fossam pertransientes muroque ter-
gis hærendo, virium suarum oblitī, & trepidantes
pedibus consistebant. In barbaros tamen qui sibi
ē proximo insultarent, & fossā propemodum supe-
rata se essent iam iam inuasuri, pugnare nil pote-
rant, distractis in fuga amissisque in prælio tel-
lis. Ad hæc accedebat, quòd arma inuicem con-
globati exercere nullo poterant pacto. Gothi
verò quandiu in propugnaculis haud sat mul-
tos videre, impetum in hos faciebant, spe freti,
non solum exclusos illos occisuros se esse, sed qui
intus ad propugnacula constitissent violaturos,

Sed

*Velocitas pe-
dum virtus,
modo officio
suo strenue
functus sit
dux aut mi-
les antequā
de fuga ca-
pessenda in-
eat confisus.*

*Victores vi-
ctis formidi-
nem & igna-
miam ex-
probrant.*

Sed vbi militum & Ro. populi vim magnam sunt
conspicati in se venientium, confestim vt iam de-
sperantes, hostibus formidine simul & ignauia i-
dentidē exprobrata, retro se retulere. Pugna igitur
in castris occēpta, ad vrbs fossas muiōq; finitur.

PROCOPII DE BEL-
LOGOTHORVM
LIBER SECVNDVS.

BREVIARIVM.

1 Romanorum à Go-
this obsessorum solertia &
fortitudo. Romani & Go-
thi cuiusdam mirus casus
ac festina narratio. Thar-
samunthis magnanimitas,
temeritas, interitus.

2 Belisary Stratege-
ma vt pecunias tuto recipe-
ret. Acus pugna, in qua
fortissimi duces lethalibus
plagis afficiuntur.

3 Fames & pestis in
vrbe. Aqueductus Gothi
obstruunt. Cæli solique Ro-
mani bonitas. Romanorū
ad Belisarium Oratio. E-
iusdem prudens responsum.
Procopius Neapolim able-
gatus frumentationis cau-

sa. Gothos variis incommo-
dis Belisarius afficit.

4 Gothos lues inua-
dit. De Vesunio monte ob-
seruanda narratio. Noua
Belisario subsidia missa.
Strategema eius sē. Castra
Gothorum inuaduntur.

5 Gothi de obsidione
soluenda cogitant. Legati
Gothici ad Belisarium ora-
tio, & cum eodem collo-
quium. Belisary respon-
sio.

6 De induciis actum.
Qua ratione Romam sa-
mis onere leuauerit Belisa-
rius. Ad Gothorum que-
relam de violatis induciis
responsum, & præcepta

Bb. iij.